

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
Кафедра туристичного та готельно-ресторанного бізнесу

На правах рукопису

КОЛОМОЄЦЬ ІВАННА ОЛЕКСАНДРІВНА
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНО-ОЗДОРОВЧОГО
ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Спеціальність 242 Туризм
Освітня програма Туризм
Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня **магістра**

Науковий керівник:
Сазонець Ольга Миколаївна,
доктор економічних наук,
професор

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол засідання кафедри

№ 5 від 06.02.2025р

Завідувач кафедри

Нормоконтроль

 Наталія СЕРГІЄНКО

Дніпро, 2025

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ

Кафедра туристичного та готельно-ресторанного бізнесу
Освітній ступінь магістр
Спеціальність 242 Туризм
Освітня програма
«Туризм»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
туристичного та готельно-
ресторанного бізнесу

« 03 » 10 2024 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
КОЛОМОЄЦЬ ІВАННІ ОЛЕКСАНДРІВНІ

1. Тема роботи: **«Перспективи розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму в Україні та світі»**
2. Науковий керівник: Сазонець Ольга Миколаївна, доктор економічних наук, професор
Затверджені наказом по університету від 19 09 2024 р. № 88-02
3. Термін подання роботи на кафедру: 02.02.2025 р.
4. Мета кваліфікаційної роботи: визначення перспектив розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму в Україні та світі, а також розробка стратегічних напрямів його стимулювання.
5. Завдання випускної кваліфікаційної роботи:
 - 1) дослідити поняття та сутність рекреаційно-оздоровчого туризму;
 - 2) проаналізувати історію розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму у світі та в Україні;

- 3) класифікувати види та форми рекреаційно-оздоровчого туризму;
- 4) оцінити сучасний стан розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму в Україні;
- 5) виявити провідні світові тенденції розвитку галузі;
- 6) з'ясувати проблеми та обмеження, що стримують розвиток туризму в Україні;
- 7) дослідити потенціал природних і культурних ресурсів України;
- 8) узагальнити світовий досвід стимулювання рекреаційного туризму;
- 9) запропонувати стратегічні напрямки розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму в Україні;
- 10) країні.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Розділ 1. Теоретичні засади рекреаційно-оздоровчого туризму	01.11.2024	Виконано
2	Розділ 2. Аналіз стану рекреаційно-оздоровчого туризму в Україні та світі	15.11.2024	Виконано
3	Розділ 3. Перспективи та напрями розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму	01.12.2024	Виконано
4	Вступ	15.12.2024	Виконано
5	Висновки	01.01.2025	Виконано
6	Оформлення кваліфікаційної роботи	15.01.2025	Виконано
7	Підготовка демонстраційних матеріалів презентації	01.02.2025	Виконано
8	Підготовка тексту доповіді	10.02.2025	Виконано

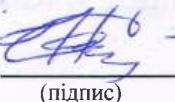
Здобувач вищої освіти

(підпис)

Іванна КОЛОМОЄЦЬ

(ім'я та прізвище)

Науковий керівник

(підпис)

Ольга САЗОНЕЦЬ

(ім'я та прізвище)

Дата видавання завдання

 03.10.24р

[Введіть текст]

Звіт подібності

метадані

Назва організації

Dnipropetrovsk University of Humanities

Заголовок

Кваліфікаційна_робота_Коломоєць

Автор

Науковий керівник / Експерт

Коломоєць Сазонець О.М.

підрозділ

Dnipropetrovsk University of Humanities

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		85
Інтервали		0
Мікропробіли		0
Білі знаки		88

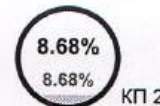
Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

23777

Кількість слів

189500

Кількість символів

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Копір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Копір тексту

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	Сучасний стан та перспективи розвитку рекреаційного туризму 11/5/2024 Lviv National Agrarian University (LNAU) ((3B) Кафедра Туризму)	181 0.76 %
2	http://visnyk-history.knlu.edu.ua/article/download/301803/294773	176 0.74 %
3	http://repository.ukd.edu.ua/bitstream/handle/123456789/565/%D0%9A%D0%BE%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BB%D0%B8%D0%BD%20%D0%A0%D0%BE%D0%BA%D1%81%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%B0%20%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B0.pdf?sequence=1	170 0.71 %

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕКРЕАЦІЙНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ	9
1.1. Поняття та сутність рекреаційно-оздоровчого туризму.....	9
1.2. Історія розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму у світі та в Україні	17
1.3. Види та форми рекреаційно-оздоровчого туризму.....	24
Висновки до розділу 1.....	31
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ РЕКРЕАЦІЙНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ.....	34
2.1. Сучасний стан розвитку рекреаційного туризму в Україні та світі....	34
2.2. Провідні світові тенденції розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму	41
2.3. Проблеми та обмеження розвитку рекреаційного туризму в Україні.	52
Висновки до розділу 2.....	59
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНО- ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ.....	62
3.1. Потенціал України у розвитку рекреаційного туризму: природні та культурні ресурси.....	62
3.2. Світовий досвід стимулювання рекреаційного туризму та його адаптація в Україні.....	80
3.3. Стратегічні напрямки розвитку рекреаційного туризму в Україні та світі	89
Висновки до розділу 3.....	106
ВИСНОВКИ.....	110
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ.....	113

ВСТУП

Актуальність дослідження. Рекреаційно-оздоровчий туризм є одним із найперспективніших напрямів сучасної туристичної галузі, що сприяє не лише фізичному та емоційному відновленню людини, але й формуванню здорового способу життя. В умовах глобальних викликів, зокрема зростання рівня стресу, погіршення екологічної ситуації та пандемій, актуальність розвитку цього виду туризму набуває особливого значення. В Україні розвиток рекреаційно-оздоровчого туризму може стати стратегічним напрямом для зміцнення економіки та підвищення якості життя населення.

Стан дослідження проблематики. Дослідженням рекреаційно-оздоровчого туризму займалися зарубіжні й українські вчені. Серед зарубіжних дослідників варто відзначити праці Дж. Тревелла, С. Сміта, М. Хадсона, які досліджували основи та тенденції рекреаційного туризму. В українському науковому середовищі вагомий внесок зробили О. Бейдик, В. Мальська, М. Красьова та ін. Проте низка питань залишається недостатньо розробленою, зокрема адаптація світового досвіду до умов України, аналіз впливу сучасних глобальних тенденцій та формування ефективних стратегій розвитку.

Метою роботи є визначення перспектив розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму в Україні та світі, а також розробка стратегічних напрямів його стимулювання.

Для досягнення мети були поставлені такі *завдання*:

1. Дослідити поняття та сутність рекреаційно-оздоровчого туризму;
2. Проаналізувати історію розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму у світі та в Україні;
3. Класифікувати види та форми рекреаційно-оздоровчого туризму;
4. Оцінити сучасний стан розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму в Україні;
5. Виявити провідні світові тенденції розвитку галузі;

6. З'ясувати проблеми та обмеження, що стримують розвиток туризму в Україні;
7. Дослідити потенціал природних і культурних ресурсів України;
8. Узагальнити світовий досвід стимулювання рекреаційного туризму;
9. Запропонувати стратегічні напрямки розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму в Україні.

Об'єктом дослідження є процеси розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму в Україні та світі.

Предметом дослідження виступають організаційно-економічні, соціокультурні та екологічні аспекти розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму.

Методологічну основу роботи складають фундаментальні та прикладні дослідження у сфері туризму, економіки, соціології та екології. Використано загальнонаукові методи, зокрема аналіз, синтез, класифікацію, порівняння та прогнозування.

Інформаційна база роботи включає статистичні дані, нормативно-правові документи, монографії, наукові статті, звіти міжнародних туристичних організацій та матеріали практичних досліджень.

Наукова новизна роботи полягає у комплексному аналізі стану та перспектив розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму в Україні, адаптації світового досвіду до національних умов, а також розробці рекомендацій щодо стратегічних напрямів стимулювання галузі.

Практична значущість роботи полягає у можливості використання отриманих результатів органами державної влади, місцевими громадами, туристичними підприємствами та іншими зацікавленими сторонами для формування політики та практики у сфері туризму.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків, переліку посилань, який налічує 87 джерел. Обсяг основної частини кваліфікаційної роботи – 112 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕКРЕАЦІЙНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ

1.1. Поняття та сутність рекреаційно-оздоровчого туризму

Актуальність теоретичного аналізу рекреаційно-оздоровчого туризму зумовлена його важливою роллю у формуванні стратегії розвитку туристичної галузі, орієнтованої на покращення фізичного та психічного стану населення. У сучасному світі, де рівень стресу та негативні екологічні чинники постійно зростають, рекреаційно-оздоровчий туризм набуває значення як дієвий інструмент зміцнення здоров'я і профілактики захворювань. Його аналіз дозволяє систематизувати знання про суть та функції цього виду туризму, розкрити його соціально-економічне значення та оцінити перспективи розвитку.

Теоретичні засади дослідження розвитку рекреаційного туризму є основою для розуміння його ключових концепцій, моделей та тенденцій. Вони сприяють визначенню методологічних підходів до оцінки стану галузі, її потенціалу та проблем. Аналіз теоретичних положень дозволяє формувати стратегії сталого розвитку, адаптовані до умов конкретних регіонів, а також виявляти зв'язки між рекреаційним туризмом, іншими галузями економіки та глобальними викликами. Таким чином, теоретичний базис є невід'ємною складовою успішного розвитку та реалізації практичних ініціатив у цій сфері.

Сьогодні туризм, рекреація, відпочинок, і оздоровлення вважається найважливішими соціальними пріоритетами. Протягом останніх десятиліть важливість туризму та рекреації стрімко зростає в усьому світі, що значною мірою зумовлено декількома факторами, такими, як вищими доходами населення економічно розвинутих країн, підвищенням рівня освіти громадян, розширенням і вдосконаленням транспортних мереж, доступністю видів подорожей [1].

Ідентифікація та класифікація термінів є ключовим етапом у

дослідженні рекреаційно-оздоровчого туризму, оскільки забезпечує чітке розуміння предмету та об'єкту дослідження.

Рекреація визначається як сукупність заходів, спрямованих на відновлення фізичних і психічних сил людини через активний чи пасивний відпочинок. Це поняття охоплює широкий спектр діяльності – від прогулянок на природі до складних спортивних заходів.

Рекреація – необхідна сфера у житті людини, спосіб відновлення організму людини. Рекреація як одна з головних форм продуктивного використання вільного часу людини – суспільний, економічний і науковий феномен, що є відносно новою сферою міжгалузевих та міждисциплінарних досліджень (економічних, географічних, соціологічних, математичних, медичних та інших) [2].

Категорія «рекреація» отримала найбільш широке поширення в регіональній економіці, що свідчить про те, що туризм став реальним фактом економіки будь-якої країни та території.

У науковій літературі можна зустріти різне пояснення цього терміну. Зокрема, співвідношення поняття «рекреація» з поняттям «оздоровлення», інші – з поняттям «відпочинок». Крім цього, термін використовується для характеристики галузі національного господарства, пов'язаної з освоєнням території для відпочинку, лікування (реабілітації) і туризму, скерованої на розвиток, відпочинок і оздоровлення, вдосконалення і розвиток особистості.

В останні десятиріччя щодо сутності рекреації у науковій літературі побутує думка, що до неї варто відносити матеріальні явища, які створюють умови для ефективної діяльності соціальної сфери суспільного життя та природно-ландшафтні умови. Виходячи з цього, під рекреацією треба розуміти цілісний природно-функціонуючий об'єкт, діяльність якого створює загальні умови соціально-економічного розвитку. До рекреації треба віднести ті об'єкти, функціонування яких створює загальні умови суспільного відтворення та соціальної діяльності. Причому сукупність даних об'єктів не є незмінна. З постійним суспільним розвитком ця сукупність об'єктів постійно

змінюється і доповнюється, оскільки підвищується роль загальних умов. Також рекреацію можна сприймати і як заплановану бездіяльність, яка здійснюється за бажанням. У глибшому сенсі вона розглядається у зв'язку з емоційним досвідом та натхненням, що з'являється як наслідок рекреаційної дії. З іншого боку, рекреація може сприйматися як система ресурсів чи сервісу або будь-який тип або вид усвідомленого задоволення фізіологічних бажань і соціальних потреб особистості під час відпочинку [3].

Оздоровлення – це цілеспрямована діяльність, що забезпечує покращення здоров'я, профілактику хвороб та загальне зміцнення організму. У контексті туризму ці два поняття поєднуються, утворюючи термін "рекреаційно-оздоровчий туризм", який включає подорожі з метою відновлення здоров'я, зміцнення фізичного стану та отримання емоційного задоволення.

До основних оздоровчих та відновлювальних факторів ми відносимо природні лікувальні фактори, що використовуються для загартовування, а також туристські, спортивні, відновлювальні заходи. До цієї категорії відносяться організовані самостійні та групові походи, тематичні прогулянки місцевістю, усі види купання, катання на водних або гірських лижах, лижні прогулянки, екскурсії.

Туристичних походів існує велика кількість починаючи від найпростішого пішохідного до гірського, велосипедного, водного, лижного. Пішохідні походи поділяють на походи вихідного дня та походи різних ступенів та категорії складності. Для організації туристського походу необхідно мати туристське спорядження, а саме – рюкзак, спальник, намет, і т.п. Розрізняють декілька видів пішохідного туризму одна з них так звана «легка хода» та бекпекер.

Відмінною рисою легкохідства є мандрівник, що самостійно розробляє та здійснює подорожі. Базовий комплект туриста легкохідства – це рюкзак і те що в ньому (паливо, вода, їжа), спальник та засоби від дощу.

Для пішохідного туризму один з головних факторів зменшення ваги,

тому рекомендується брати в похід тільки необхідні речі, використовувати спорядження з більш легких та водночас з міцного матеріалу, використовувати багатофункціональне обладнання. Бекпекер – це своєрідна форма подорожі, за перекладом (англ. Backpacking) подорож з рюкзаком. Форма подорожі пояснює, що людина мандрує виключно з рюкзаком без зайвих споряджень, носить всі необхідні речі. Бекпекери – розміщуються у дешевому, аскетичному помешканні, харчуються місцевою їжею, спілкуються та сприймають місцеві традиції та звичаї [6].

Організовані прогулянки впливають на роботу мозку, покращуючи психічне здоров'я. Знаходження туриста на свіжому повітрі, знайомство з місцевістю, спостерігаючи аутентичні особливості краю під час прогулянки, підсвідомо ми знімаємо психологічне навантаження. Мешканці, що перебувають у містах великої скупченості людей, частіше страждають на депресію та інші психічні захворювання. Прогулянки повинні бути регулярними, щоб отримати ефект зміцнення та збереження здоров'я.

Важливим є розмежування між рекреаційним туризмом і оздоровчим туризмом. Рекреаційний туризм фокусується на відпочинку, задоволенні духовних і емоційних потреб, нерідко без чіткого акценту на оздоровленні. Оздоровчий туризм, у свою чергу, має яскраво виражений медико-реабілітаційний аспект, наприклад, відвідування санаторіїв, лікувальних курортів або участь у програмах детоксикації.

Класифікація форм і видів рекреаційно-оздоровчого туризму включає різноманітні напрямки, що враховують мету, засоби, ресурси та умови реалізації. Зокрема, виділяють санаторно-курортний туризм, орієнтований на лікування й реабілітацію; екологічний туризм, що базується на взаємодії з природою; активний туризм, який включає фізичні вправи та спортивні активності; а також культурно-пізнавальний туризм, що поєднує рекреацію із дослідженням історико-культурної спадщини. Такий підхід до класифікації дозволяє врахувати різноманітність потреб туристів і специфіку рекреаційних ресурсів регіону.

Таким чином, ідентифікація та класифікація термінів дозволяють систематизувати поняття та структурувати знання про рекреаційно-оздоровчий туризм, що є необхідним для розуміння його сутності та перспектив розвитку.

Науково-методичні основи дослідження рекреаційно-оздоровчого туризму базуються на комплексному використанні методів і підходів, які дозволяють вивчити особливості, стан і перспективи розвитку цієї галузі. Методи дослідження включають аналіз і синтез для визначення структури й основних елементів рекреаційно-оздоровчого туризму, системний підхід для розгляду галузі як багатокомпонентної системи, що охоплює економічні, соціальні та екологічні аспекти. Статистичний метод використовується для аналізу динаміки туристичних потоків, доходів від туризму та ефективності використання ресурсів. Соціологічні методи, такі як опитування й анкетування, допомагають вивчати потреби й очікування споживачів туристичних послуг. Картографічний метод дозволяє проводити просторовий аналіз природних і культурних ресурсів, а методи прогнозування забезпечують визначення перспектив і тенденцій розвитку галузі.

Основні підходи до аналізу та оцінки розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму включають економічний, соціальний, екологічний, ресурсний та маркетинговий підходи. Економічний підхід дозволяє оцінити вклад галузі в економіку регіонів, її інвестиційну привабливість та ефективність інфраструктури. Соціальний підхід спрямований на аналіз впливу туризму на добробут і здоров'я населення. Екологічний підхід враховує вплив туристичної діяльності на довкілля та розробляє шляхи мінімізації цього впливу. Ресурсний підхід зосереджений на оцінці природного та культурного потенціалу територій, а маркетинговий підхід дозволяє адаптувати туристичні продукти до попиту споживачів і покращувати їхню конкурентоспроможність. Така сукупність методів і підходів забезпечує глибоке розуміння процесів, які формують галузь, і дозволяє розробляти ефективні стратегії для її розвитку.

Рекреаційно-оздоровчий туризм є багатогранним явищем, що охоплює

аспекти відпочинку, оздоровлення та сталого використання природних і культурних ресурсів. Основою його вивчення є низка теоретичних моделей та концепцій, які пояснюють сутність і закономірності розвитку цього виду діяльності [7].

Таблиця 1.1

Відмінності між рекреаційно-оздоровчим туризмом та іншими видами туризму

Аспект	Рекреаційно-оздоровчий туризм	Інші види туризму
Економічний	Мінімальні витрати, локальний вплив	Високі витрати, значний вплив на глобальний ринок
Соціальний	Зміцнення здоров'я, спокійний ритм	Акцент на дослідження, розваги, соціалізацію
Екологічний	Переважно екологічно чисті види активності	Може мати значний вплив на екосистеми

Серед основних теоретичних моделей, що пояснюють суть рекреаційного туризму, виділяють системний, поведінковий та соціально-економічний підходи. Системний підхід розглядає рекреаційний туризм як складну систему, що включає ресурси, інфраструктуру, споживачів та організаторів туристичної діяльності. Поведінковий підхід акцентує увагу на мотивації туристів, їхніх уподобаннях та потребах у відпочинку й оздоровленні. Соціально-економічний підхід вивчає вплив рекреаційного туризму на економіку регіонів, зайнятість населення та соціальний добробут.

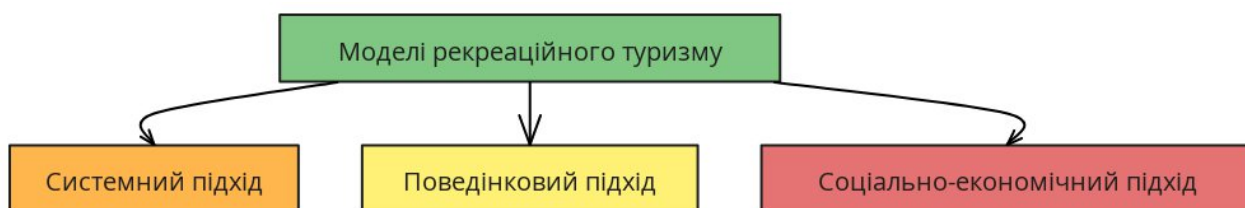

Рисунок 1.1 – Моделі рекреаційного туризму

Концепції сталого розвитку відіграють ключову роль у формуванні сучасного бачення рекреаційно-оздоровчого туризму. Згідно з принципами сталості, цей вид туризму має забезпечувати збалансоване використання природних і культурних ресурсів, зберігати екологічну рівновагу, сприяти

покращенню якості життя місцевого населення та створювати умови для оздоровлення туристів. Концепції сталого розвитку наголошують на важливості планування туристичної діяльності таким чином, щоб мінімізувати негативний вплив на довкілля, сприяти раціональному використанню ресурсів і підтримувати локальну економіку.

Рекреаційно-оздоровчий туризм також має тісний взаємозв'язок із теоріями здорового способу життя, які акцентують на необхідності профілактики захворювань, активного способу життя та збереження фізичного й психічного здоров'я. Туристична діяльність, зокрема активні види відпочинку, такі як піші прогулянки, велосипедні тури чи спа-програми, сприяє зміцненню здоров'я, зниженню стресу та поліпшенню загального самопочуття. Водночас ці теорії акцентують увагу на тому, що туристичні послуги мають бути доступними, відповідати сучасним стандартам і враховувати потреби різних вікових та соціальних груп населення.

Одними з провідних українських дослідників у сфері рекреаційно-оздоровчого туризму є О. Бейдик і В. Мальська. О. Бейдик у своїх роботах акцентує увагу на розвитку туризму як важливого елемента економіки, що забезпечує створення нових робочих місць і стимулює економічний розвиток регіонів. Він розглядає рекреаційно-оздоровчий туризм в контексті взаємодії економічних, екологічних і соціальних факторів, а також звертає увагу на роль природних і культурних ресурсів у розвитку курортних територій. Основна увага Бейдика зосереджена на дослідженні потенціалу України для розвитку санаторно-курортного туризму, ефективності управління туристичними потоками та плануванні розвитку рекреаційних територій.

В. Мальська, в свою чергу, займається вивченням рекреаційно-оздоровчого туризму через призму соціальних та культурних змін, що відбуваються в суспільстві в результаті змін у поведінці туристів. Вона також аналізує особливості туристичної інфраструктури, підкреслюючи важливість формування екологічно чистих і комфортних умов для відпочинку, а також оптимізації витрат на туристичні послуги. Її роботи спрямовані на розробку

теоретичних підходів до планування та розвитку курортних регіонів з урахуванням сучасних економічних, соціальних і культурних вимог [8].

Зарубіжні дослідники, такі як Дж. Тревелл, С. Сміт та М. Хадсон, також зробили значний внесок у розвиток теорії рекреаційно-оздоровчого туризму. Дж. Тревелл, британський вчений, вивчав рекреаційний туризм як важливу складову глобалізованої економіки. Він вважає, що розвиток рекреаційно-оздоровчого туризму залежить від декількох факторів: доступності транспорту, зростання попиту на послуги відпочинку та змін у культурних практиках суспільства. Тревелл підкреслює необхідність інтеграції екологічних та економічних аспектів при плануванні туристичних територій, а також акцентує увагу на сталому розвитку туризму.

С. Сміт, один із провідних дослідників в галузі туризму, особливу увагу приділяє питанням сталого розвитку туризму та екологічним викликам, що постають перед туристичними регіонами. Сміт вважає, що рекреаційний туризм має бути інтегрованим з іншими економічними секторами, такими як сільське господарство та промисловість, для досягнення максимальної економічної ефективності при мінімальному впливі на довкілля. Він також наголошує на важливості розвитку інфраструктури для задоволення потреб туристів і забезпечення безпеки.

М. Хадсон, австралійський вчений, активно вивчає взаємодію туристів з природними та культурними ресурсами, а також вивчає соціальні аспекти туризму, такі як задоволення потреб місцевих жителів від туристичного потоку. Він підкреслює, що для успішного розвитку рекреаційного туризму необхідно враховувати місцеві особливості та активно залучати громаду до процесів управління туризмом. Хадсон також пропонує використовувати інноваційні підходи в управлінні туристичними потоками, що сприяють збереженню культурної спадщини та довкілля.

Основні положення наукових досліджень у контексті розвитку галузі підкреслюють важливість комплексного підходу до розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму. Вони зосереджені на необхідності врахування

економічних, екологічних і соціальних аспектів, а також на забезпеченні сталого розвитку та збереженні природних і культурних ресурсів. Важливими є також дослідження ефективних стратегій управління туристичними потоками та розвитку інфраструктури, що сприятиме підвищенню якості туристичних послуг і підтримці економічної стабільності регіонів.

1.2. Історія розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму у світі та в Україні

Рекреаційно-оздоровчий туризм є однією з важливих складових сучасної туристичної індустрії, що поєднує відпочинок і лікування, сприяє відновленню фізичного та психологічного здоров'я туристів. Він охоплює широкий спектр послуг, від пляжного туризму до санаторно-курортного лікування, і є важливим фактором для розвитку не лише туристичної галузі, а й економіки в цілому. Рекреаційно-оздоровчий туризм має величезний потенціал для створення робочих місць, розвитку інфраструктури та стимулювання регіонального розвитку, а також сприяє популяризації здорового способу життя і екологічного відпочинку.

Історія розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму розпочалася ще в античні часи, коли стародавні цивілізації, такі як греки та римляни, використовували природні ресурси для відпочинку та лікування. Першими прикладами цього можна вважати водолікарні та курорти, які функціонували на термальних джерелах у Давньому Римі. Пізніше, в середні віки, рекреаційні поїздки стали невід'ємною частиною релігійних паломництв, коли віруючі подорожували до святих місць для духовного очищення і лікування.

У 19 столітті з розвитком транспорту, особливо залізничних мереж, туризм став доступним для ширших верств населення. Відкриття курортних зон, таких як знамениті європейські та середземноморські курорти, привело до бурхливого розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму. У 20 столітті, після розвитку авіації, міжнародні подорожі стали ще доступнішими, і туризм,

включаючи рекреаційно-оздоровчі напрямки, набув глобальних масштабів [9].

На національному рівні, зокрема в Україні, розвиток рекреаційно-оздоровчого туризму розпочався ще в 18 столітті, коли почали розвиватися курорти в Карпатах і на південному узбережжі Криму. В 19 столітті з розвитком залізниць розширювалася мережа санаторіїв і курортів, які пропонували лікувальні послуги. У радянський період в Україні активно створювались санаторії та пансіонати для широких верств населення, що зробило туризм доступним для значної частини населення.

Сучасний етап розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму в Україні відзначається впровадженням нових форм туризму, таких як екологічний, агротуризм, а також розвитком медичного туризму. Рекреаційно-оздоровчий туризм в Україні має великий потенціал завдяки унікальним природним умовам, наявності курортних зон та лікувальних ресурсів, що можуть привернути як внутрішніх, так і міжнародних туристів [10].

Розвиток рекреаційно-оздоровчого туризму у світі можна простежити через кілька основних періодів, які відображають зміни в соціальних, економічних і технологічних умовах різних етапів історії.

У стародавньому світі туризм мав насамперед релігійний та культурний характер. Однією з найстаріших форм туризму були паломництва до святих місць. Стародавні греки та римляни часто подорожували до храмів, в тому числі до знаменитих оракулів, таких як Дельфійський оракул, або для участі в релігійних святкуваннях. Також в цей період розвиток спорту, зокрема Олімпійські ігри в Давній Греції, став важливим фактором для розвитку туризму, оскільки змагання привертали численних глядачів і учасників з різних куточків античного світу. Однак ці подорожі мали обмежений характер і здебільшого були доступні для аристократії та освічених верств населення.

Середні віки принесли розвиток паломництв до святих місць, таких як Єрусалим, Рим і Сантьяго-де-Компостела. У цей час паломництво стало важливою частиною релігійної практики, а також важливим соціальним

явищем. Окрім релігійних подорожей, зростала потреба в місцях для відпочинку, хоча й в обмежених масштабах. Відзначаючи важливість паломництва, з'явилася перша інфраструктура для подорожуючих — заїзди, хостели, монастирі, де паломники могли перепочити і відновити сили.

У 19 столітті розвиток рекреаційно-оздоровчого туризму став можливим завдяки технологічним досягненням, зокрема розвитку залізничного транспорту. Залізничні шляхи дозволили мільйонам людей легко і швидко подорожувати, що сприяло масовому розвитку туризму. Відомі курорти Європи та Америки, зокрема на морських узбережжях та в гірських регіонах, почали активно розвиватися, пропонуючи туристам відпочинок, оздоровлення та лікування. В цей період також стали популярними перші курорти, де пропонувалися послуги, пов'язані з відновленням здоров'я — бальнеологічні та кліматичні курорти. Поява масового залізничного туризму означала початок формування індустрії, яка надалі стане основою для розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму.

20 століття стало періодом бурхливого розвитку авіаційного транспорту, що зробило можливим глобальний туризм. Поява комерційних авіаліній дозволила подорожувати на великі відстані за короткий час, що значно збільшило мобільність туристів і дозволило розвинути нові види туризму, зокрема міжнародний рекреаційно-оздоровчий туризм. В цей час зростає популярність курортів, що пропонують послуги оздоровлення та відпочинку, зокрема в теплих регіонах, таких як Середземномор'я, Кариби, південна частина США. Розвиток медичного туризму і нові форми відпочинку, пов'язані з поліпшенням здоров'я, набувають популярності в цей період.

Сучасний етап розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму характеризується інтеграцією технологій у процеси планування і організації туризму. Інтернет і цифрові технології дозволяють мандрівникам легко планувати свої поїздки, вибирати курорти, медичні заклади і санаторії через онлайн-платформи. Завдяки розвитку екологічного туризму та сталого розвитку, з'являється новий тренд — рекреаційно-оздоровчий туризм,

орієнтований на збереження природних ресурсів та екологічно чисті види відпочинку. У цей період набувають популярності такі напрямки, як екологічні курорти, спа-послуги, а також wellness-туризм, що об'єднує відпочинок, спорт і медичні процедури в одній концепції. Сучасний туризм також активно розвивається завдяки підтримці державних ініціатив, спрямованих на розвиток інфраструктури і підтримку туристичних напрямків на місцях, що дозволяє туризму залишатися важливою частиною глобальної економіки.

Таким чином, розвиток рекреаційно-оздоровчого туризму проходить через кілька етапів, кожен з яких визначався певними соціальними, технологічними та економічними змінами в суспільстві. Цей туризм не лише сприяв відпочинку і оздоровленню людей, а й став потужним фактором розвитку інфраструктури та регіональної економіки в усьому світі.

Таблиця 1.2

Порівняння розвитку туризму в різні історичні періоди

Період	Характеристика туризму	Цілі подорожей	Засоби транспорту
Стародавній світ	- Туризм обмежувався елітою - Популярні місця: релігійні центри, спортивні події (Олімпійські ігри)	- Релігія - Культура - Спорт	- Пішки - Колісниці - Кораблі
Середньовіччя	- Туризм занепав через феодалну роздробленість та небезпеку подорожей - Акцент на релігійних паломництвах	- Релігія (паломництва) - Торгівля	- Пішки - Коні - Вози
Сучасність	- Масовий туризм завдяки технологіям та економічному зростанню - Глобалізація популяризує різні напрямки	- Відпочинок - Бізнес - Дослідження - Освіта	- Літаки - Автомобілі - Поїзди

Історія розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму в Україні має

багатовікову традицію, і можна виділити кілька ключових етапів, що визначали розвиток цієї галузі на різних історичних етапах.

Розвиток рекреаційно-оздоровчого туризму в Україні можна простежити ще в епоху Київської Русі, коли основними формами подорожей були релігійні паломництва до святих місць. Паломництво стало важливою частиною духовної практики людей того часу. Київ, як релігійний центр, приваблював численних віруючих, які відправлялися на святі місця, такі як монастирі та храми, що ставало своєрідним відпочинком і духовним очищенням. Крім того, природні ресурси, як-то ліси та річки, використовувались для активного відпочинку, однак такий вид туризму був обмежений і здебільшого доступний лише еліті.

18 століття стало важливим етапом у розвитку курортного туризму в Україні. Початки розвитку цього виду туризму можна віднести до того часу, коли на південному узбережжі Криму та в Карпатах почали створюватися перші курорти. Відомий Крим, завдяки своїм сприятливим кліматичним умовам, став популярним місцем для відпочинку та оздоровлення. В Карпатах також розвивалися лікувальні курорти, де використовувалися місцеві природні ресурси, такі як мінеральні води та гірський клімат для оздоровлення. Ці курорти спочатку були переважно доступні для представників вищих класів та аристократії.

У 19 столітті розвиток залізничного транспорту сприяв значному розширенню мережі курортів в Україні. Завдяки залізниці стало можливим швидке і зручне переміщення по країні, що значно збільшило потік туристів. Курорти на узбережжі Чорного моря, такі як Одеса та Ялта, набули великої популярності, особливо серед багатих верств населення, а Карпати стали доступними для все більшої кількості людей. В цей час також з'являються перші санаторії та пансіонати, що спеціалізуються на лікувальних та оздоровчих процедурах.

Радянський період став етапом масового розвитку курортного туризму в Україні, коли було активно створено санаторії та пансіонати для широких

верств населення. Система санаторіїв, що надавали лікувальні послуги, поширилася по всій території країни, зокрема в Криму, Карпатах та в інших регіонах, і стала доступною для більшості громадян завдяки пільговим путівкам. Туризм став не тільки засобом відпочинку, а й інструментом соціалізації та оздоровлення трудящих. Розвиток санаторної інфраструктури супроводжувався створенням медичних, лікувальних і оздоровчих комплексів, що сприяло формуванню туризму як частини соціальної політики держави.

Пострадянський період та сучасність стали часом різноманітних змін у сфері туризму. Після здобуття незалежності України в 1991 році, галузь туризму переживала певні труднощі через економічні та політичні зміни. Однак в кінці 20-го і на початку 21-го століття спостерігається активне відродження та розвиток рекреаційно-оздоровчого туризму, зокрема в нових формах. Зокрема, зростає популярність екологічного туризму, орієнтованого на природні ландшафти, екологічно чисті курорти та національні парки. Агротуризм, що дозволяє туристам відпочивати в селах, знайомитися з традиціями сільського господарства та відновлювати зв'язок з природою, також набирає популярності. Однією з нових форм є медичний туризм, який спрямований на лікування та оздоровлення в спеціалізованих медичних центрах і санаторіях. Україна має багатий потенціал для розвитку медичного туризму завдяки наявності мінеральних вод, бальнеологічних курортів, а також можливості відновлення здоров'я за допомогою традиційних методів лікування [10].

Таким чином, історія розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму в Україні пройшла через кілька етапів, від релігійних паломництв до створення масових курортів та інфраструктури, що сприяє активному відпочинку і оздоровленню. Сучасні тенденції туризму відображають зміну потреб туристів і розвиток нових напрямків, що відповідають вимогам здорового способу життя та екологічної свідомості.

Історія розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму є важливим чинником, що визначає сучасні тенденції галузі. Вивчення етапів розвитку туризму дозволяє краще зрозуміти еволюцію туризму як соціального явища,

а також виявити ті фактори, які впливають на його сучасний стан і розвиток.

Історія показує, що рекреаційно-оздоровчий туризм мав свої початки в релігійних паломництвах та подорожах, пов'язаних з духовними практиками. Від цих раних форм туризму поступово розвивалися курорти, санаторії та пансіонати, що стали основою для створення інфраструктури туризму. В 19-20 століттях, з розвитком транспорту та інфраструктури, рекреаційний туризм став доступним для ширших верств населення, і він почав масово розвиватися в багатьох країнах світу, в тому числі й в Україні.

Історичний розвиток рекреаційно-оздоровчого туризму також показує, як соціальні та політичні фактори впливали на його еволюцію. Наприклад, в Україні радянський період став часом масового розвитку курортної інфраструктури, яка була доступна всім верствам населення. Водночас міжнародний туризм в Україні був обмежений політичними бар'єрами, що створювало відмінності від розвинутих країн. Після здобуття незалежності, Україна стала активно розвивати нові форми туризму, зокрема екологічний, медичний та агротуризм, що відповідає новим вимогам і тенденціям у світі.

Сучасні тенденції в рекреаційно-оздоровчому туризмі відображають вплив глобалізації, технологічного прогресу та зростаючої уваги до здорового способу життя. Технології, зокрема віртуальна реальність та мобільні додатки, сприяють зручності планування подорожей і покращують досвід туристів. У свою чергу, глобальні виклики, такі як зміна клімату та необхідність збереження природних ресурсів, стимулюють розвиток сталого туризму, що особливо важливо для розвитку рекреаційно-оздоровчих напрямків.

Перспективи розвитку цієї галузі базуються на історичних досягненнях та врахуванні сучасних викликів. Завдяки історичному досвіду в розвитку курортної та оздоровчої інфраструктури, а також наявності природних ресурсів, Україна має всі можливості для розвитку екологічного та медичного туризму, що стає популярним серед туристів у всьому світі. Перспективи також пов'язані з розвитком інфраструктури, забезпеченням високих стандартів обслуговування та інтеграцією новітніх технологій у сферу

туризму.

Зважаючи на сучасні виклики, такі як екологічна ситуація, необхідність збереження природних територій та глобалізація ринку, майбутнє рекреаційно-оздоровчого туризму в Україні та світі має бути орієнтоване на сталий розвиток, інноваційні технології та інтеграцію з іншими сферами економіки.

1.3. Види та форми рекреаційно-оздоровчого туризму

Класифікація видів і форм туризму є важливою складовою частиною організації туристичної індустрії, оскільки вона дозволяє систематизувати та структуровано розглядати різні напрями та специфіку туристичних послуг. Це дає змогу більш ефективно планувати, розвивати та адаптувати туристичні продукти до потреб різних категорій споживачів. Загальна характеристика класифікації туризму передбачає поділ на численні види, які враховують різноманітні аспекти, такі як мета подорожі, види діяльності, місце перебування, тривалість та інші фактори, що визначають характер відпочинку.

Значення класифікації для туристичної індустрії не можна переоцінити, оскільки саме через правильну сегментацію ринку та визначення основних видів і форм туризму можна створити пропозицію, що відповідає запитам і потребам різних груп туристів. Кожен вид туризму, будь то рекреаційно-оздоровчий, культурний, активний чи екологічний, надає можливість задоволення специфічних потреб — від відновлення фізичного здоров'я до отримання нових вражень від взаємодії з природою чи культурною спадщиною.

Різноманіття видів туризму є ключовим чинником, який дозволяє залучити різні групи туристів із різними інтересами та перевагами. Це включає туристів, які шукають спокійний відпочинок на курортах, тих, хто бажає оздоровитися в санаторіях або пансіонатах, любителів активного відпочинку, а також людей, зацікавлених у пізнавальному або екологічному туризмі. Таке

різноманіття також сприяє розвитку туристичних напрямків та форм туризму, які задовольняють попит не лише з боку внутрішніх, але й міжнародних туристів, зважаючи на різні економічні та культурні особливості.

Основні види рекреаційно-оздоровчого туризму включають курортний, медичний, екологічний та спортивний туризм, кожен з яких має свої особливості та спрямований на задоволення різних потреб туристів.

Курортний туризм охоплює подорожі на бальнеологічні та кліматичні курорти, де основним завданням є лікування і оздоровлення через природні ресурси, такі як мінеральні води, грязі або особливі кліматичні умови. Це одна з найпоширеніших форм рекреаційно-оздоровчого туризму, що поєднує відпочинок з медичними процедурами, які сприяють відновленню фізичного та психологічного здоров'я.

Медичний туризм фокусується на використанні сучасних медичних послуг для оздоровлення. Це може включати різноманітні процедури, операції, реабілітацію після хвороб або захворювань, а також інші медичні послуги, які надаються у спеціалізованих клініках або медичних центрах.

Екологічний туризм передбачає відпочинок, що включає взаємодію з природою. Цей вид туризму активно розвивається, оскільки все більше людей шукають можливості відновлення здоров'я, перебуваючи в екологічно чистих умовах. Туристи відвідують національні парки, заповідники, екологічно чисті території, де вони можуть насолоджуватися природою, пізнавати флору та фауну, а також брати участь в екологічно чистих активностях.

Спортивний туризм поєднує активний відпочинок і спортивні заходи як частину оздоровлення. Це можуть бути гірськолижні курорти, туристичні походи, вело- або водні подорожі, що сприяють покращенню фізичної форми. Такий туризм дозволяє не тільки зміцнити здоров'я, але й отримати нові емоції від активної діяльності в природних умовах [8]. Кожен з цих видів туризму має свою специфіку та можливості для різних категорій туристів, і вони відіграють важливу роль у загальному розвитку рекреаційно-оздоровчої індустрії.

Таблиця 1.3

Види рекреаційно-оздоровчого туризму

Вид туризму	Опис
Курортний туризм	Лікувальний туризм на бальнеологічних і кліматичних курортах.
Медичний туризм	Використання сучасних медичних послуг для оздоровлення.
Екологічний туризм	Взаємодія з природою для оздоровлення та відпочинку.
Спортивний туризм	Активний відпочинок і спортивні заходи як частина оздоровлення.

Популярність видів рекреаційно-оздоровчого туризму серед туристів

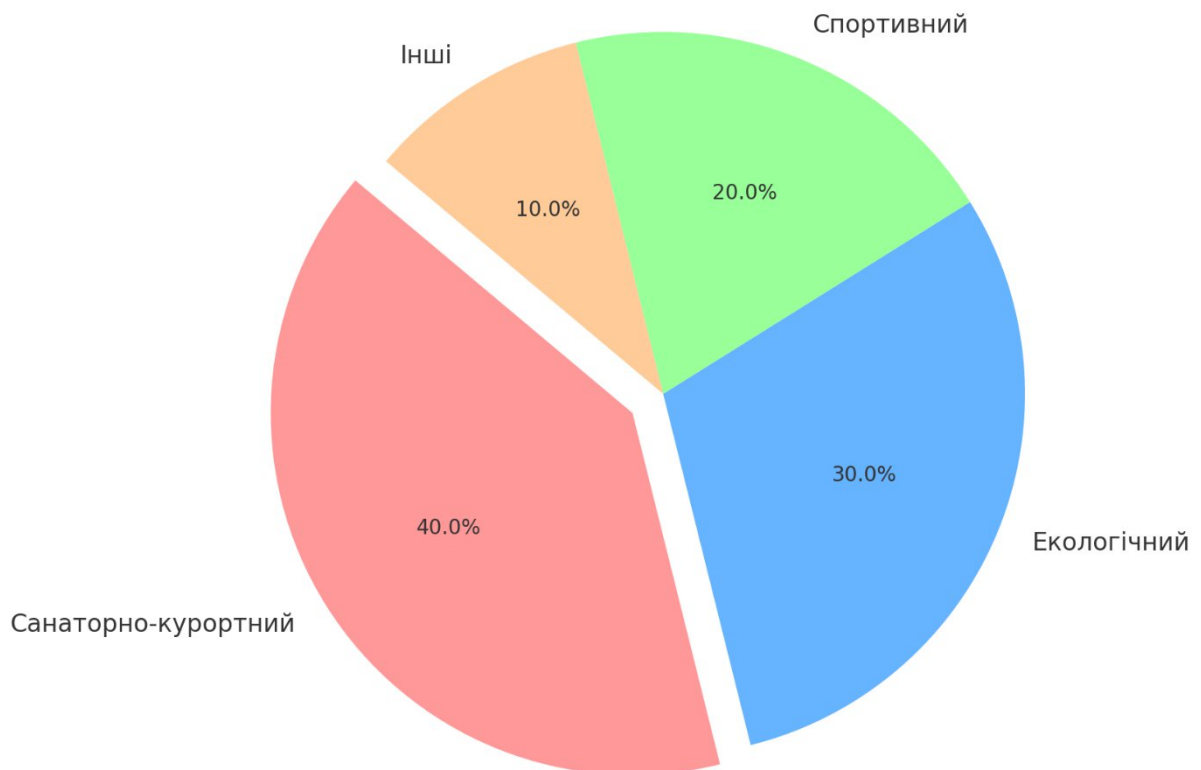

Рисунок 1.2 – Співвідношення популярності різних видів рекреаційно-оздоровчого туризму серед туристів

Форми рекреаційно-оздоровчого туризму охоплюють різноманітні

типи відпочинку, що спрямовані на оздоровлення, відновлення енергії та покращення фізичного та психічного стану туристів. Кожна форма має свої характерні особливості, які забезпечують різні способи оздоровлення та відпочинку для людей з різними потребами та інтересами.

Санаторний туризм є однією з найстаріших і найпоширеніших форм оздоровчого туризму. Основною його метою є лікування та профілактика різних захворювань за допомогою природних факторів, таких як мінеральні води, лікувальні грязі, термальні води та інші природні ресурси. Санаторії зазвичай мають спеціалізовані медичні відділення, де пацієнти проходять процедури під наглядом лікарів, а також пропонують програми, які включають фізіотерапію, масажі, гідротерапію та інші види лікування. Крім того, санаторії часто розташовані в екологічно чистих районах, що сприяє природному оздоровленню завдяки чистому повітрю та природним умовам. Цей вид туризму є ідеальним для людей, які потребують відновлення здоров'я після хвороб, а також для профілактики та підтримки фізичної форми.

Пансіонатний туризм передбачає відпочинок в пансіонатах або готелях, які пропонують не лише зручні умови для проживання, а й спеціальні оздоровчі послуги. Це може бути різноманітна спа-послуга, масажі, фізіотерапія, консультації з дієтологами та психологами, а також програми для відновлення фізичної та емоційної рівноваги. Пансіонати часто організовують спеціальні програми для своїх гостей, що включають йогу, фітнес, дієтичне харчування та інші методи для збереження здоров'я. Відпочинок в таких закладах дає змогу поєднати комфорт з оздоровчими процедурами без необхідності проводити час у лікувальних установах.

Агро-туризм орієнтований на відпочинок в сільській місцевості, де туристи мають змогу взаємодіяти з природою та сільським господарством. Такий вид туризму особливо популярний серед тих, хто хоче відпочити від міської метушні, відновити сили на свіжому повітрі, а також долучитись до сільськогосподарських робіт або навчитися новим навичкам.

Агро-туризм зазвичай включає проживання в сільських будинках або

на фермах, де туристи можуть брати участь у догляді за тваринами, вирощуванні рослин чи приготуванні місцевих продуктів. Це дає можливість поєднати відпочинок з практичною діяльністю, а також насолоджуватися екологічно чистими продуктами та навколишньою природою. Окрім цього, агротуризм може включати елементи оздоровлення, такі як сільські пішохідні прогулянки, гірський туризм або навіть фермерські спа-процедури.

Гірськолижний туризм є популярною зимовою формою активного відпочинку, яка включає заняття зимовими видами спорту на гірськолижних курортах. Він поєднує фізичну активність, оздоровлення та відпочинок в екологічно чистих гірських районах. Гірськолижні курорти пропонують не лише катання на лижах та сноуборді, а й інші зимові активності, такі як снігоходи, катання на санках або лижах, а також прогулянки на свіжому повітрі. Цей вид туризму сприяє зміцненню серцево-судинної системи, покращенню координації та фізичної витривалості, а також дає можливість насолоджуватися зимовими пейзажами та відпочивати від повсякденних стресів.

Wellness-туризм є комплексним підходом до відновлення здоров'я через фізичну активність, спа-процедури, йогу, детоксикацію та інші методи оздоровлення. Цей вид туризму зосереджується на загальному поліпшенні фізичного, психічного та емоційного стану людини.

Wellness-курорти пропонують різноманітні процедури, включаючи масажі, водні та грязьові процедури, медитацію, йогу, програми детоксикації та спеціалізовані дієти. Головною метою wellness-туризму є досягнення гармонії тіла та душі, підвищення енергії та покращення самопочуття через комплексний підхід до здоров'я. Це популярний вибір серед людей, які хочуть відновити баланс у своєму житті, зменшити стрес і заново відчути себе здоровими та енергійними [11].

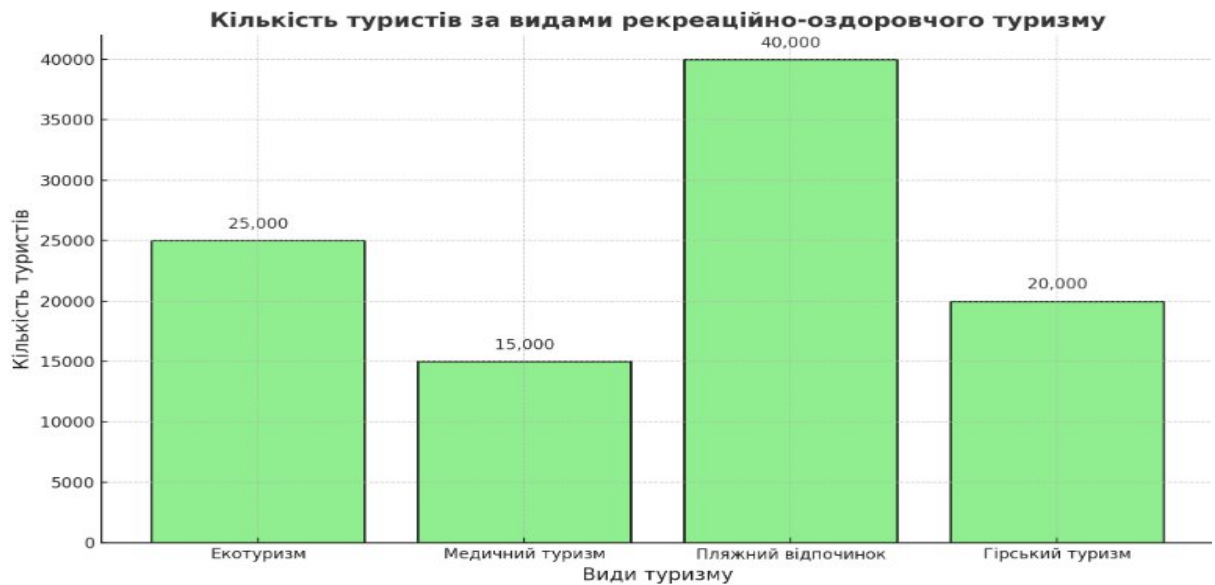

Рисунок 1.3 – Кількість туристів за видами рекреаційно-оздоровчого туризму

Кожна з цих форм рекреаційно-оздоровчого туризму має свої унікальні можливості для відновлення здоров'я та релаксації. Вибір форми туризму залежить від інтересів і потреб конкретного туриста, а також від його фізичних та психологічних особливостей.

Нові тенденції у розвитку видів та форм рекреаційно-оздоровчого туризму відображають зміни в суспільних пріоритетах, технологічних досягненнях та зростанні попиту на індивідуалізовані послуги.

Роль технологій у розвитку нових форм туризму значно зросла в останні роки, зокрема через зростання онлайн-платформ і інновацій в оздоровчих послугах. Технології дозволяють значно спростити процес планування та організації відпочинку. Онлайн-бронювання стало основним інструментом для туристів, що шукають зручні способи планування своїх поїздок, особливо в контексті рекреаційно-оздоровчого туризму. Туристи можуть легко забронювати санаторії, пансіонати, готелі, що надають оздоровчі послуги, а також отримати інформацію про доступні медичні процедури чи програми на спеціалізованих веб-сайтах.

Інновації в оздоровчих послугах також істотно змінюють обличчя туризму. Спеціалізовані програми для медичного туризму, де туристи можуть

скористатися сучасними методами лікування, включаючи телемедицину, персоналізовані програми здоров'я та реабілітацію після хвороб, набувають популярності. Крім того, новітні технології дозволяють використовувати в лікуванні різні методи, такі як генно-редагування, біоактивні добавки, інтелектуальні фітнес-трекери та багато інших. Це дозволяє туристам отримувати персоналізовані послуги, які відповідають їхнім індивідуальним потребам і здоров'ю, що підвищує ефективність лікування та оздоровлення.

Зростання популярності індивідуальних та тематичних турів є ще однією тенденцією, що набула значного розвитку в рекреаційно-оздоровчому туризмі. Раніше більшість туристичних пакетів були орієнтовані на групові подорожі, однак зараз спостерігається зростання попиту на індивідуальні подорожі, які дозволяють туристам створювати власні маршрути з урахуванням особистих інтересів і потреб. Індивідуальний підхід є важливим для тих, хто шукає більш гнучкі умови, а також можливість отримати індивідуальні медичні послуги або персоналізовані програми оздоровлення.

Популярність тематичних турів зокрема у сферах медичного туризму, wellness-туризму, а також турів, що поєднують відпочинок з оздоровленням через природу, також зростає. Медичний туризм, в рамках якого люди подорожують за кордон або на інші курорти для отримання спеціалізованих медичних процедур, займає дедалі важливіше місце в туристичних пакетах. Тури на базі медичних центрів, клінік, що пропонують як традиційне лікування, так і альтернативні методи, такі як терапія стовбуровими клітинами або реабілітація після операцій, стають все більш популярними [12].

Зокрема, здоров'я через природу — це концепція туризму, що включає екологічно чисті курорти та природні методи лікування, такі як пішохідні прогулянки в лісах, медитація на свіжому повітрі, йога на природі та інші практики, орієнтовані на відновлення психічного і фізичного здоров'я. Відпочинок у природних умовах набирає популярності через зміни в світогляді людей, які шукають гармонії та балансу між сучасним технологічним світом та природою. Все більше людей вибирають тури, що

дозволяють не лише відпочивати, але й вчити екологічно чисті способи життя, знижуючи стрес через близькість до природи.

Таблиця 1.4

Форми рекреаційно-оздоровчого туризму

Форма туризму	Опис
Санаторний туризм	Лікування через природні фактори (води, грязі)
Пансіонатний туризм	Проживання з оздоровчими послугами (спа, масажі)
Агро-туризм	Відпочинок у селі, участь у фермерських роботах
Гірськолижний туризм	Зимовий спорт та активний відпочинок у горах
Wellness-туризм	Спа, йога, детокс для гармонії тіла й душі

Таблиця 1.5

Класифікація видів і форм туризму за різними критеріями

Критерій	Вид туризму	Форма туризму
1. Мета подорожі	Оздоровчий туризм	Лікувальний туризм, санаторно-курортний туризм
	Пізнавальний туризм	Екологічний туризм, культурний туризм
	Розважальний туризм	Активний туризм, спортивний туризм
	Бізнес-туризм	Конференц-туризм, діловий туризм
2. Тривалість	Короткостроковий туризм	Вихідні тури
	Середньостроковий туризм	Відпустка, тури на 7-14 днів
	Довгостроковий туризм	Туризм на кілька місяців або рік
3. Локація	Внутрішній туризм	Туризм в межах однієї країни
	Міжнародний туризм	Туризм за кордон
4. Інтенсивність	Активний туризм	Туризм з високою фізичною активністю (гірський, пішохідний, велосипедний)
	Пасивний туризм	Лежачі тури, пляжний туризм, спокійні екскурсії
	Середній рівень інтенсивності	Тури з помірною активністю (екологічні маршрути, культурні екскурсії)

Таблиця 1.5 допомагає систематизувати різні види і форми туризму за зазначеними критеріями, що дає чітке розуміння особливостей кожного виду туризму залежно від мети подорожі, тривалості, локації та рівня активності.

Технологічні інновації та зміни в соціальних перевагах значно змінюють динаміку розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму. Тенденції на індивідуалізацію послуг та більш усвідомлений підхід до здоров'я відкривають нові можливості для розвитку галузі, адаптуючи її до нових вимог туристів і потреб збереження здоров'я в умовах глобальних змін.

Висновки до розділу 1

Поняття та сутність рекреаційно-оздоровчого туризму, як показано в розділі, полягають у тому, що це вид туризму, який сприяє відновленню фізичного та психічного здоров'я людини, покращенню її загального самопочуття через спеціалізовані види відпочинку, націлені на оздоровлення. Він охоплює широкий спектр послуг, серед яких лікувальні курорти, санаторії, медичні центри, а також інші форми туризму, що інтегрують активний відпочинок та оздоровчі програми. Важливим є акцент на здатності рекреаційно-оздоровчого туризму не лише відновлювати фізичне здоров'я, а й знижувати стрес, покращувати психоемоційний стан людини та її якість життя в цілому.

Історія розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму як в Україні, так і в світі, показує, як з часом змінилася роль відпочинку в контексті оздоровлення. Від релігійних паломництв у Стародавньому світі до виникнення перших лікувальних курортів у Середньовіччі, розвитку бальнеологічних та кліматичних курортів у 19 столітті, до сучасних тенденцій глобалізації туризму та інновацій в медицині, рекреаційно-оздоровчий туризм постійно адаптується до потреб суспільства. В Україні цей процес також має свою специфіку, що відображена у розвитку курортної інфраструктури, зокрема у Карпатах та Криму, а також в нових формах туризму, таких як агро-туризм та

медичний туризм. Таким чином, історія розвитку цієї галузі демонструє чітку лінію еволюції від традиційних методів оздоровлення до сучасних інноваційних підходів.

У розрізі видів та форм рекреаційно-оздоровчого туризму, важливо відзначити, що кожен з них має свої специфічні особливості та відповідає на різноманітні потреби туристів. Санаторний туризм, що базується на використанні природних лікувальних ресурсів (бальнеологічних та кліматичних), займає важливе місце серед традиційних форм оздоровлення. Медичний туризм став популярним завдяки можливості отримання медичних послуг за кордоном або на спеціалізованих курортах. Зростаюча популярність wellness-туризму, який поєднує фізичну активність, спа-процедури та йогу, надає туристам можливість оздоровитися, використовуючи цілісні методи догляду за тілом і розумом. Окрім цього, екологічний та агро-туризм набирають популярності завдяки сприянню здоровому способу життя через взаємодію з природою, а також у зв'язку з трендами на стійкий розвиток.

Розвиток цих форм туризму, зокрема через технологічні інновації та зміни в соціальних потребах, підтверджує, що рекреаційно-оздоровчий туризм стає більш персоналізованим і адаптованим до індивідуальних запитів. Вдосконалення технологій бронювання та онлайн-сервісів, а також використання новітніх медичних методик і реабілітаційних програм, дозволяють туристам отримувати послуги високої якості, що значно підвищує рівень задоволення та ефективності відпочинку. Крім того, існуючі тенденції до зростання попиту на індивідуальні та тематичні тури, що дозволяють поєднувати оздоровлення з активним відпочинком чи екологічним туризмом, дозволяють більш точно задовольняти специфічні потреби різних груп туристів.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що рекреаційно-оздоровчий туризм має значний потенціал для подальшого розвитку завдяки здатності адаптуватися до нових викликів і трендів. Від інноваційних технологій до змін у соціальних запитах туристів, галузь продовжує вдосконалювати свої форми

і види, відповідаючи на потреби сучасного суспільства. Це відкриває нові можливості для економічного зростання, покращення здоров'я населення та розвитку сталого туризму в глобальному контексті.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ РЕКРЕАЦІЙНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

2.1. Сучасний стан розвитку рекреаційного туризму в Україні та світі

Рекреаційний туризм є однією з найбільш перспективних і динамічно розвиваючихся галузей туристичної індустрії, яка відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку країни. Для України це питання є особливо актуальним, оскільки країна володіє багатими природними, культурними та історичними ресурсами, які можна ефективно використовувати для розвитку рекреаційного туризму. Завдяки своїй географічній розташованості, різноманітним природним умовам – від гірських масивів Карпат до узбережжя Чорного та Азовського морів, від рівнин Полісся до лісистих районів Поділля – Україна має великий потенціал для розвитку численних форм туризму, зокрема оздоровчого, екологічного, активного і санаторно-курортного.

Актуальність дослідження рекреаційного туризму зумовлена низкою чинників. По-перше, в умовах глобалізації та збільшення мобільності людей, рекреаційний туризм став однією з основних галузей, яка забезпечує значні економічні надходження для держави, створює робочі місця і сприяє розвитку інфраструктури.

По-друге, зважаючи на зростаючий попит на відпочинок та оздоровлення, рекреаційний туризм є важливим елементом соціальної сфери, покликаним сприяти покращенню якості життя громадян, відновленню фізичного і психологічного здоров'я. Особливо важливим є роль рекреаційного туризму для внутрішнього туризму в Україні, адже він сприяє розвитку місцевих громад та вирівнюванню економічних диспропорцій між різними регіонами.

Рекреаційний туризм визначається як вид туризму, основною метою

якого є відновлення фізичного, морального та психічного стану людини шляхом активного відпочинку або оздоровчих процедур. Це може включати санаторно-курортне лікування, екологічні подорожі, лікувальні та термальні джерела, активні види спорту, відпочинок на природі або біля води. Такі заходи не тільки допомагають людині відновити здоров'я, а й забезпечують емоційне задоволення та збагачують культурний досвід.

У контексті економіки рекреаційний туризм має значний вплив на різні галузі: готельний бізнес, транспорт, харчову промисловість, розваги та послуги. Він створює нові робочі місця та дає можливість місцевим підприємствам активно співпрацювати з туристичними операторами. В Україні, зокрема, рекреаційний туризм є основним джерелом доходів для багатьох курортних регіонів, зокрема в Карпатах, на південному заході та узбережжі Чорного моря.

Попри значний потенціал, розвиток рекреаційного туризму в Україні стикається з низкою проблем, таких як недостатня інфраструктура, відсутність сучасних маркетингових стратегій, екологічні виклики, а також економічні та політичні труднощі. Для того щоб максимально використовувати наявний потенціал і досягти сталого розвитку цієї галузі, необхідно глибоко проаналізувати її поточний стан, визначити основні перешкоди та запропонувати шляхи їх подолання [13].

Таким чином, дослідження сучасного стану рекреаційного туризму в Україні є важливим етапом у формуванні стратегічних підходів до розвитку цієї галузі, що, в свою чергу, сприятиме економічному підйому, соціальному розвитку та покращенню якості життя населення країни.

Україна є однією з найбільших країн Європи, і її географічне розташування, кліматичні умови та природні ресурси створюють сприятливі можливості для розвитку рекреаційного туризму. Різноманітність ландшафтів, багатство природних зон та наявність численних природних пам'яток є ключовими факторами, які визначають популярність різних форм відпочинку, зокрема оздоровчого, екологічного, активного та культурного туризму.

По-перше, Україна знаходиться в центрі Європи, що забезпечує зручний доступ як для внутрішніх, так і для міжнародних туристів. Її територія охоплює різні природні зони, що включають гірські, рівнинні, степові та лісові ландшафти. Кожна з цих зон має свої особливості, що робить різні регіони України привабливими для різних видів рекреаційного туризму.

По-друге, західна частина України, зокрема Карпати, є популярним напрямком для активного відпочинку, гірського туризму та оздоровлення. Карпати відомі своєю унікальною природною красою, величезними лісами, чистими річками та озерами, а також термальними водами, що забезпечують сприятливі умови для розвитку санаторно-курортного туризму.

По-третє, Крим, південний півострів України, з його теплим кліматом та мальовничими узбережжями Чорного моря, також є популярним туристичним напрямком. Крим славиться не лише пляжним туризмом, але й лікувальними грязями та термальними джерелами, що приваблюють туристів на оздоровчий відпочинок.

Центральна та південна частина України, де розташовані родючі степи, мають привабливі можливості для екологічного туризму, агротуризму та відпочинку на природі. Велику роль у розвитку рекреаційного туризму відіграють природні заповідники, озера та річки, що використовуються для активних видів туризму (катання на каное, риболовля, пішохідні та велосипедні маршрути).

Також в Україні є численні лісові масиви, національні парки та природні резервати, що створюють можливості для екологічного та культурного туризму. Такі регіони, як Полісся та Поділля, з багатою флорою і фауною, є важливими напрямками для розвитку рекреації на природі, активного відпочинку та спостереження за дикою природою.

Географічне положення України надає їй багаті рекреаційні ресурси, в тому числі природні пам'ятки, які сприяють рекреаційній діяльності для відпочинку, туризму та оздоровлення. Ці ресурси охоплюють як природні, так і антропогенні особливості, які мають сприятливі якісні та кількісні

характеристики для рекреаційних занять, слугуючи матеріальною основою для організації рекреаційного туризму, орієнтованого на оздоровлення. Природні рекреаційні ресурси допомагають визначити та спеціалізувати центри відпочинку, сприяючи їх економічній ефективності (рис. 2.1).

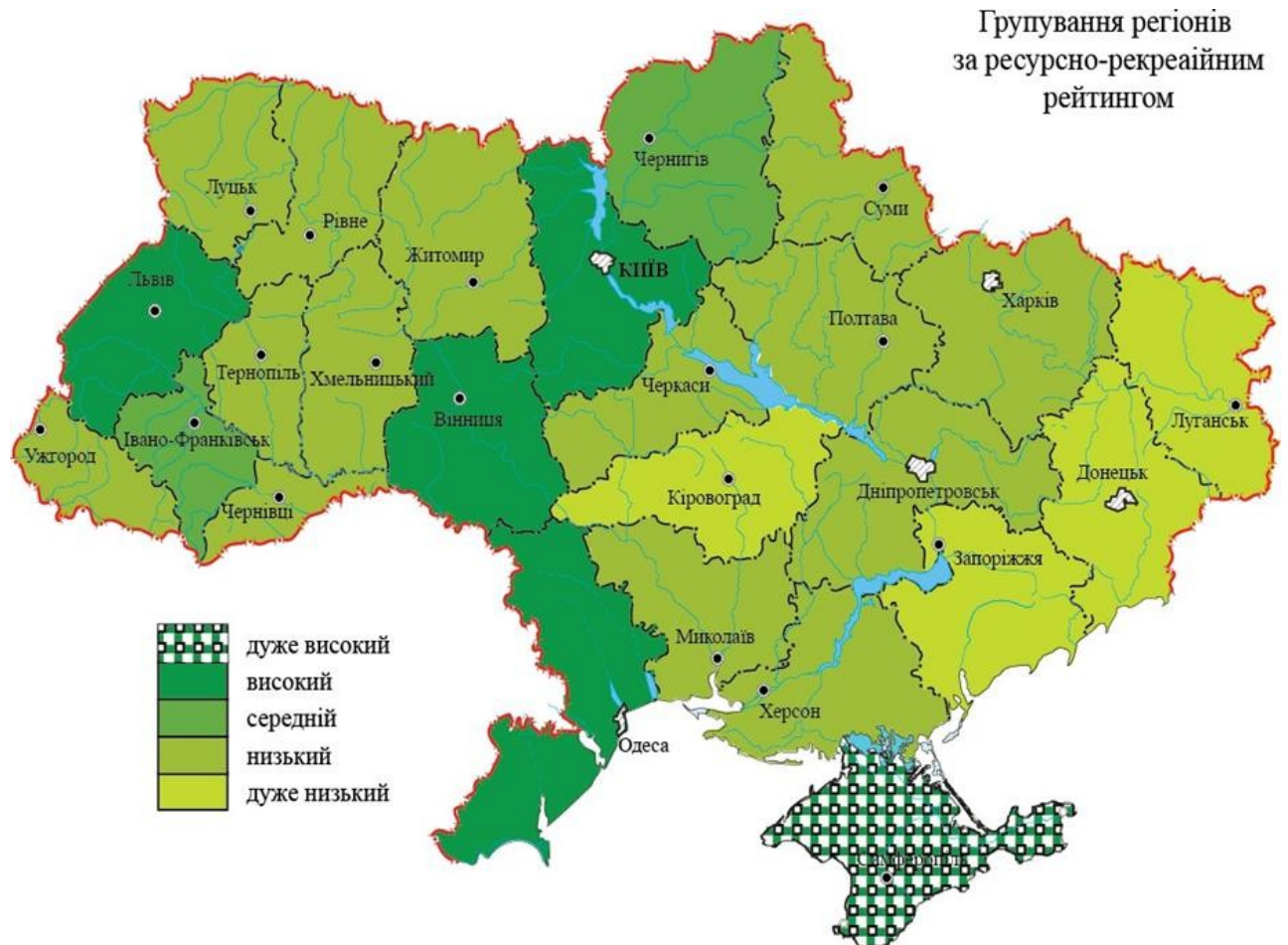

Рисунок 2.1 – Групування регіонів за ресурсно-рекреаційним рейтингом

У гірських і передгірських районах Закарпатської області, зокрема поблизу Сваляви, є значні запаси природних вуглекислих вод, що сприяє створенню рекреаційних курортів. Значні поклади сульфідної води знаходяться біля села Синяк, а в Усть-Чорній – джерела хлоридно-натрієвої води.

Львівщина також багата на мінеральні води, серед яких всевітньо відомі гідрокарбонатно-сульфатні, кальцієво-магнієві, сульфатні та натрієво-кальцієві, розташовані в районах Трускавця та Східниці. Поблизу Моршина

також є запаси сульфатно-хлоридних, натрієво-магнієво-кальцієвих вод, які широко використовуються в лікувальних цілях. Крім того, значні джерела сульфідної води існують на північ від Львова, зокрема у Великому Любені та Немирові, подібні ресурси є на півночі Івано-Франківська, у селах, таких як Черче. Ці ресурси мінеральної води пропонують помітні терапевтичні переваги.

Україна може похвалитися мінеральними водами всіх основних бальнеологічних категорій, включаючи всесвітньо відомі бренди, такі як «Миргородська», «Куяльник», «Поляна Квасова», «Березівські мінеральні води», «Нафтуса» та різноманітні радонові води. Ці мінеральні води мають міжнародне значення і є одними з унікальних лікувальних ресурсів світу. Сульфідні, залізисті, миш'яковисті та інші лікувальні мінеральні води також мають потенціал для значного розвитку рекреаційного туризму в найближчі роки [6].

Україна володіє одними з найбільших і найцінніших у світі запасів лікувальних грязей. Ці грязі складаються з осадових відкладень морських заток, боліт і озер, причому кожен тип має своє походження та унікальні терапевтичні властивості. Ці грязі, багаті водою, мінералами та органічними сполуками, мають значні переваги для здоров'я. До відомих грязьових курортів України належать Бердянськ і Хаджибей, популярні завдяки своїм лікувальним ефектам.

Кліматичні ресурси в Україні також сприяють рекреаційній діяльності, з теплим літом і м'якою зимою, яка часто забезпечує стійкий сніговий покрив. Крім того, клімат України неймовірно різноманітний, що дозволяє проводити різноманітні види відпочинку в різні сезони та регіони.

Природно-кліматичні умови України варіюються від помірно-континентального на півночі та заході до субтропічного на південь, що створює можливості для різноманітних форм туризму протягом усього року.

Карпати, з їхньою високою гористою місцевістю та сніжними зимами, стають центром розвитку гірськолижного туризму в зимовий період. Тут

розташовані численні курорти, де можна займатися лижним спортом, сноубордингом, а також оздоровленням у гірських санаторіях.

Південні регіони України, особливо Крим та Одеська область, з їхнім теплим кліматом і великими пляжами, приваблюють туристів, які прагнуть відпочити на морі. Пляжний туризм є важливою частиною рекреаційного потенціалу України в літній період.

В Україні також є великий потенціал для розвитку туризму у міжсезоння. Багато курортних зон пропонують відпочинок і лікування навесні та восени, коли помірний клімат створює комфортні умови для екологічних та культурних турів, пішохідних прогулянок та велосипедних подорожей.

Рекреаційний туризм у світі є однією з найбільш динамічних галузей туристичної індустрії, яка розвивається завдяки зростанню попиту на відновлення здоров'я, емоційний комфорт і зниження рівня стресу. Багато країн активно використовують свої природні та культурні ресурси для залучення туристів, адаптуючись до глобальних трендів і змін у туристичних вподобаннях.

Основні тенденції у світі:

1. Зростання попиту на оздоровчий та екологічний туризм. Сучасні туристи все більше обирають дестинації, які пропонують оздоровчі програми, спа-процедури, йогу, медитацію та лікування природними методами. Екологічний туризм також набирає популярності, оскільки люди прагнуть відпочивати в гармонії з природою. Наприклад, у Скандинавських країнах популярні "тихі тури" в природі, де акцент робиться на збереження екосистеми, а у Південній Америці, зокрема в Коста-Риці, розвиваються екологічні готелі в тропічних лісах.

2. Сталий розвиток туризму. Уряди багатьох країн інтегрують принципи сталого розвитку в туристичну політику. Це включає збереження природних ресурсів, підтримку місцевих громад та впровадження технологій для мінімізації впливу туризму на довкілля. Швейцарія – лідер у сталому туризмі завдяки екологічно чистим курортам і розвиткові транспортної

інфраструктури.. а Нова Зеландія просуває концепцію "100% Pure New Zealand" із акцентом на збереження природи.

3. Технології у туризмі. Цифровізація стала важливою частиною туристичного сектору. Онлайн-платформи дозволяють туристам швидко бронювати послуги, отримувати персоналізовані пропозиції, а віртуальна реальність дає змогу ознайомитися з дестинаціями перед подорожжю. Наприклад, туристичні компанії в Японії пропонують віртуальні тури визначними пам'ятками, що допомагає залучити нових клієнтів.

4. Розвиток курортів та інфраструктури У багатьох країнах активно розвиваються курорти, які спеціалізуються на термальних джерелах, грязьових лікуваннях і бальнеологічних послугах. Особливу увагу приділяють регіонам із природними ресурсами. Наприклад, термальні курорти в Будапешті залучають мільйони туристів щороку. В Ісландії Блакитна Лагуна стала відомою завдяки геотермальним водам, які мають лікувальні властивості.

5. Гірськолижний туризм У зимовий період особливо популярний гірськолижний туризм. Країни Альпійського регіону – Австрія, Швейцарія, Франція та Італія – залишаються світовими лідерами. Крім того, активно розвиваються курорти в Канаді та Японії. Канадський курорт Вістлер відомий як один із найкращих гірськолижних курортів у світі.

6. Регіони з підвищеним попитом. Такі країни, як Таїланд, Індонезія (Балі) та В'єтнам, пропонують унікальний досвід, поєднуючи екзотичну природу, культурні традиції та доступні ціни. На Карибах пляжний відпочинок, круїзи та елітні курорти забезпечують потужний потік туристів. Середземномор'я: Італія, Греція та Іспанія продовжують залучати туристів завдяки комбінації природних та культурних ресурсів.

Рекреаційний туризм забезпечує значні доходи для багатьох країн. За даними Всесвітньої туристичної організації (UNWTO):

- У 2023 році частка рекреаційного туризму становила понад 30% усіх туристичних поїздок у світі.

- У країнах, як-от Мальдіви та Сейшельські острови, до 70% доходів економіки надходить від туризму.

Крім економічного впливу, рекреаційний туризм сприяє міжкультурному обміну, покращенню якості життя місцевих громад та збереженню природної спадщини.

2.2. Провідні світові тенденції розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму

Упродовж останніх десятиліть спостерігається суттєвий зсув у сприйнятті здоров'я, де фізичне, психічне та емоційне благополуччя стають невід'ємними складовими життя багатьох людей по всьому світу. Здоровий спосіб життя, зокрема правильне харчування, фізична активність, психоемоційне відновлення, стали не просто модними, а й життєвими пріоритетами для багатьох людей. Відповідно, це відобразилось і на розвитку туризму: зростаючий попит на рекреаційно-оздоровчі послуги стимулює розвиток нових форм туризму, які зосереджені на покращенні здоров'я і загальному благополуччі.

Тенденція зростання попиту на здоров'я і благополуччя базується на кількох факторах. Першим з них є зміна пріоритетів у способі життя. Сучасний світ вимагає від людей постійної зайнятості, що призводить до стресу та перевтоми. Це викликає зростання зацікавленості до відпочинку, який дозволяє відновити сили та подбати про своє фізичне та психічне здоров'я.

З доступністю Інтернету люди отримали більше інформації про здоровий спосіб життя, йогу, медитацію, очищення організму тощо. Це сприяло зростанню усвідомленості серед громадян щодо важливості турботи про своє здоров'я.

Зі збільшенням кількості літніх людей на планеті зростає і попит на оздоровчі тури, які сприяють підтримці здоров'я та відновленню фізичних сил в умовах вікових змін.

Пандемія COVID-19 стала серйозним випробуванням для всього світу, зокрема для туристичної індустрії. Вона значно вплинула на пріоритети туристів, які стали ще більше звертати увагу на здоров'я та безпеку під час подорожей. Під час пандемії багато людей почали усвідомлювати важливість здорового способу життя і необхідність регулярного відновлення сил, що зробило попит на здоров'я та благополуччя центральним елементом туризму.

Крім того, пандемія призвела до посилення вимог до чистоти і безпеки, оскільки туристи стали більш обачними і вимогливими щодо чистоти в готелях, санаторіях, курортах і транспортних засобах, що безпосередньо відображається на попиті на безпечні оздоровчі послуги [14].

З огляду на соціальну дистанцію, багато людей почали віддавати перевагу відпочинку на природі – в горах, лісах, біля води. Цей тренд підштовхнув розвиток еко-туризму та активних видів відпочинку на свіжому повітрі.

Зростання інтересу до wellness-туризму. Оскільки пандемія значно вплинула на психоемоційний стан людей (стрес, тривога, депресія), багато хто шукав способи полегшення свого стану через оздоровчі практики, що включають йогу, медитацію, терапевтичні процедури, масажі та інші методи психічного відновлення.

Wellness-туризм є однією з найбільш динамічно зростаючих галузей у туризмі, оскільки все більше людей прагнуть не просто відпочити, а й активно поліпшити своє здоров'я під час відпустки. Wellness-туризм включає в себе широкий спектр послуг, які допомагають відновити фізичне та психічне здоров'я, знижувати стрес та підвищувати загальне благополуччя [11].

Спочатку спа-процедури були доступні лише в елітних курортах, але сьогодні вони стали популярними в різних країнах для різних категорій туристів. Спа-курорти пропонують широкий спектр послуг: масажі, гідротерапія, сауни, лазні, грязьові обгортання, лікувальні ванни з використанням термальних вод тощо. Підвищений попит на ці послуги свідчить про те, що туристи все більше цікавляться комплексним

відновленням не лише фізичного, а й психоемоційного стану.

Йога стала не тільки спортивною практикою, а й важливим елементом wellness-туризму. Сьогодні йога-курорти розповсюджені по всьому світу, і включають різні типи йоги: від традиційної до спеціалізованої (йога для вагітних, йога для спортсменів, йога для зняття стресу). Медитація, яка часто супроводжує йогу, допомагає туристам знайти внутрішній спокій, підвищити рівень самоусвідомлення та знизити рівень тривожності.

Очищення організму від токсинів і шлаків через спеціальні детокс-програми є однією з основних практик wellness-туризму. Детокс-програми можуть включати спеціальне харчування, застосування фітотерапії, сокотерапії, а також голодування під наглядом лікарів. Це дає можливість очистити організм, відновити енергетичний баланс і покращити загальний стан здоров'я.

Багато wellness-курортів також пропонують спеціально розроблені дієти, що допомагають знижувати вагу, підтримувати здоров'я серця, нормалізувати обмін речовин та покращувати загальний стан організму. Такі курорти часто включають в програму еко-продукти, органічне харчування та інші практики здорового способу життя.

Зростання попиту на здоров'я та благополуччя в світі є однією з основних тенденцій сучасного туризму, і цей тренд лише посилюється після пандемії. Wellness-туризм, включаючи спа-послуги, йогу, медитацію та детокс-програми, стає все більш популярним серед туристів, які прагнуть не тільки відпочити, а й відновити своє фізичне та психічне здоров'я. Це відкриває нові можливості для розвитку рекреаційного туризму в різних регіонах світу, зокрема в Україні [12].

Екологічний туризм, або еко-туризм, відіграє важливу роль у рекреаційно-оздоровчому відпочинку, оскільки поєднує активний відпочинок з усвідомленим підходом до охорони природи. Він сприяє не тільки фізичному і психологічному відновленню туристів, а й підвищує їх усвідомлення важливості збереження природних ресурсів. Туристи, що обирають

екологічний туризм, часто мають за мету не тільки відпочинок, а й бажання отримати досвід гармонії з природою, що позитивно впливає на їх здоров'я та благополуччя.

Однією з провідних тенденцій у розвитку рекреаційного туризму є зростання попиту на зелені курорти і еко-готелі, які пропонують не тільки комфортний відпочинок, але й екологічно чисті умови. Це включає використання відновлювальних джерел енергії, системи переробки води, мінімізацію використання пластикових матеріалів та відмову від хімічних засобів для прибирання.

Еко-готелі орієнтовані на сталий розвиток і часто мають сертифікати, що підтверджують їх екологічну відповідність (наприклад, Green Key або EarthCheck). Вони використовують органічні продукти, такі як натуральні косметичні засоби для процедур, й органічне харчування в меню ресторанів. Такий підхід дозволяє не тільки забезпечити комфорт, але й мінімізувати негативний вплив на навколишнє середовище [15].

Крім того, зростає популярність органічних процедур: від спа-послуг з використанням натуральних інгредієнтів до лікувальних і оздоровчих програм, які ґрунтуються на природних методах детоксикації та відновлення здоров'я. Це включає ароматерапію, масажі з натуральними маслами, трав'яні ванни, грязелікування, а також використання екологічно чистих косметичних засобів.

Однією з основних задач екологічного туризму є збереження природних ресурсів, які використовуються для відпочинку.

Важливо, щоб туристичні оператори та індустрія в цілому впроваджували стратегії, які мінімізують негативний вплив на навколишнє середовище, таких як використання відновлювальних джерел енергії, раціональне використання води, зменшення відходів і збереження біорізноманіття.

Інтеграція екологічних стандартів в індустрію оздоровчого туризму є одним із ключових напрямків для забезпечення сталого розвитку галузі. Це

включає впровадження сертифікаційних програм, таких як ISO 14001 (система екологічного менеджменту), що дозволяють організаціям системно управляти впливом на довкілля. Такий підхід сприяє зменшенню забруднення, раціональному використанню ресурсів і впровадженню екологічно чистих технологій.

Крім того, все більше туристичних об'єктів дотримуються обов'язкових екологічних норм при організації своїх послуг. Це може включати використання відновлюваних джерел енергії, впровадження систем переробки відходів, скорочення використання пластику та підтримку місцевих екосистем. Наприклад, багато готелів і санаторіїв запроваджують екологічні ініціативи, як-от встановлення енергоефективного обладнання, створення зелених зон для відпочинку та застосування органічних матеріалів у будівництві та декорі.

Екологічний туризм, який стає невід'ємною частиною рекреаційно-оздоровчого відпочинку, спрямований не лише на задоволення потреб туристів, але й на збереження природного середовища. Це особливо важливо для регіонів із цінними природними ресурсами, таких як Карпати, Шацькі озера або узбережжя Чорного та Азовського морів. Організація подорожей до таких місць часто включає екологічно освітні програми, які допомагають туристам усвідомити важливість дбайливого ставлення до природи.

Водночас, розвиток екологічного туризму сприяє економічному зростанню місцевих громад. Підтримка локальних виробників, організація гастрономічних турів із використанням місцевих продуктів, а також залучення місцевих гідів до туристичних програм допомагають створювати нові робочі місця та знижувати міграцію населення.

Частка напрямків рекреаційно-оздоровчого туризму

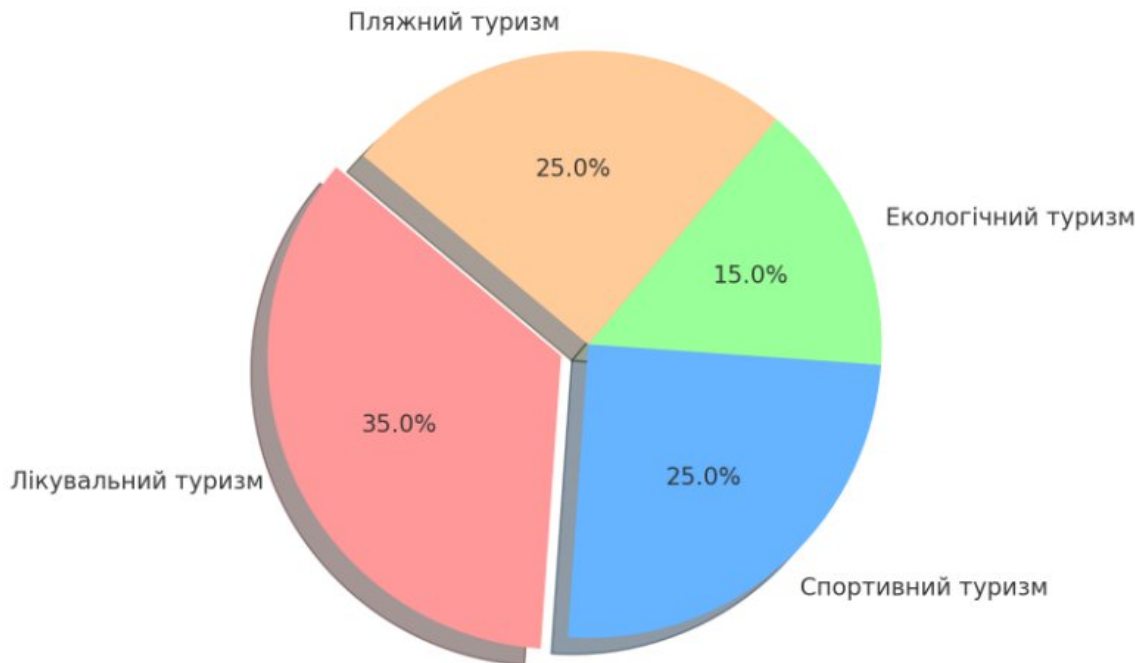

Рисунок 2.2 – Частка основних напрямків рекреаційно-оздоровчого туризму в світі

Однією з важливих інновацій у сфері оздоровчого туризму є використання смарт-годинників і мобільних додатків для моніторингу здоров'я. Ці технології дозволяють туристам стежити за фізичними показниками, такими як пульс, рівень кисню в крові, кроки, сон, а також отримувати рекомендації щодо фізичної активності та харчування. Смарт-гаджети здатні фіксувати дані в реальному часі і передавати їх лікарям або тренерам, що дає можливість оперативно коригувати програми оздоровлення та тренування.

В Україні популярність таких технологій зростає, особливо серед туристів, що обирають активний відпочинок. Застосування смарт-годинників і фітнес-трекерів під час wellness-програм на курортах дає можливість відстежувати рівень стресу, ефективність тренувань та відновлення після процедур.

Інновації також включають розвиток віртуальних турів, що дозволяють людям знайомитись із курортами і їх оздоровчими послугами, не покидаючи

дому. Ці технології набирають популярності, оскільки туристи можуть отримати попередній досвід перебування на курорті через 3D-тури або відеоогляди. Віртуальні тури є ефективним інструментом для вибору місця відпочинку та оздоровлення.

Онлайн-консультації лікарів стали важливою частиною оздоровчого туризму, особливо під час пандемії. Пацієнти можуть отримати професійну консультацію без необхідності фізично відвідувати лікаря. В Україні з'являються платформи, які надають можливість отримувати медичні консультації від спеціалістів у режимі онлайн, що дозволяє адаптувати оздоровчі програми до індивідуальних потреб клієнта.

У рамках віддалених курортних послуг також розвиваються сервіси, які дозволяють туристам отримувати медичні процедури, консультації або терапевтичні програми через Інтернет. Наприклад, віддалене стеження за станом здоров'я та індивідуальне коригування програм лікування чи відновлення стає доступним за допомогою телемедицини та інших онлайн-сервісів.

Однією з основних тенденцій є впровадження технологій, що дозволяють персоналізувати оздоровчі програми для кожного туриста. Застосування штучного інтелекту (ШІ) та великих даних дає змогу аналізувати індивідуальні характеристики клієнта – його фізичний стан, стиль життя, медичні показники та навіть психологічний стан – і створювати персоналізовані програми оздоровлення.

В Україні деякі курорти вже використовують аналітичні платформи, які збирають дані про здоров'я туристів і на основі цього пропонують індивідуальні програми детоксикації, тренування, масажу та дієти. Такий підхід дозволяє зробити відпочинок більш ефективним і відповідним потребам кожного клієнта.

Цифрові технології в оздоровчому туризмі значно змінюють індустрію, пропонуючи нові можливості для моніторингу здоров'я, віддалених консультацій і персоналізованих програм. В Україні ці технології набирають

популярності, і туристи можуть отримувати більш ефективний та індивідуальний досвід, що позитивно впливає на розвиток оздоровчого туризму. Впровадження інновацій дозволяє забезпечити більш високий рівень обслуговування, підвищити ефективність процедур та забезпечити безпеку туристів.

Інформаційні та цифрові технології у туризмі вже стали не просто трендом, а необхідністю. Відмінною особливістю тур-бізнесу в умовах цифровізації є висока значущість інформаційної складової, велика кількість та різноманітність інформаційних потоків, що супроводжується необхідністю постійної актуалізації, а також високою швидкістю обмінних інформаційних операцій між усіма суб'єктами турбізнесу. Цифровізація змінила традиційні ролі виробників та споживачів туризму, з'явилися нові ролі, відносини, бізнес-моделі та компетенції. Розвиток цифрових платформ збільшив різноманітність та обсяг туристичних продуктів, послуг та вражень, а функціональність на запит підвищила швидкість економічних транзакцій, поінформованість про ринок та зворотний зв'язок [87].

Це вимагає від виробників туристичних послуг розробки та реалізації нових видів послуг, які мають бути унікальними, що зумовлює необхідність формування нових споживчих цінностей, наприклад: комплексний сервіс за рахунок розширення асортименту додаткових послуг; вдосконалення та розвиток післяпродажного супроводу туриста; запровадження міжнародних стандартів обслуговування. Перспективним є динамічне пакетування, яке є універсальним конструктором формування індивідуальних турів і дозволяє за кілька хвилин не тільки оформити бронь, але й оплатити послуги, замовити квитки на прийнятних для себе умовах. Адже завдяки спеціальним пропозиціям перевізників та місць розміщення прайс у пакеті туру, як правило, нижче на послуги, заброньовані окремо на сайтах компаній — постачальників турпослуг [88].

Зі збільшенням тривалості життя та чисельності літнього населення оздоровчий туризм серед старшого покоління стає дедалі популярнішим.

Люди похилого віку все частіше шукають способи підтримки здоров'я, покращення якості життя та профілактики вікових захворювань. Саме тому курорти та спеціалізовані оздоровчі програми, орієнтовані на цю аудиторію, набувають значної популярності.

В Україні спостерігається зростання попиту на санаторії та курорти, які пропонують комплексні медичні послуги, фізіотерапію, реабілітацію та оздоровчі програми. Такі заклади розробляють індивідуальні плани лікування хронічних захворювань, відновлення після операцій і підтримки загального стану здоров'я для людей похилого віку.

Однак попит на оздоровчі послуги значно зріс і серед молоді та сімей з дітьми. Для цих категорій важливі програми, спрямовані на активний відпочинок, зниження стресу та підтримку фізичного здоров'я. Все більше молодих людей обирають курорти, які поєднують йогу, медитацію, фітнес і здорове харчування. В Україні з'являються сучасні еко-курорти та спортивно-оздоровчі комплекси, які відповідають вимогам нової аудиторії.

Особливий вплив на розвиток оздоровчого туризму має покоління мілленіалів (1981–1996 рр. народження). Вони активно обирають курорти, що пропонують спа-послуги, детокс-програми, йогу, медитацію та екологічний відпочинок. Окрім фізичного здоров'я, мілленіали цінують екологічність і сталий розвиток. В Україні цей тренд проявляється у формуванні wellness-програм, що відповідають запитам екологічно свідомої молоді.

Цифрові технології відіграють ключову роль у плануванні подорожей мілленіалів. Онлайн-платформи для бронювання wellness-послуг, віртуальні тури та консультації дедалі активніше розвиваються.

Зміни соціальних і демографічних тенденцій впливають на розвиток оздоровчого туризму. Міжнародне співробітництво в цій галузі сприяє створенню спільних проєктів, спрямованих на поліпшення інфраструктури та обмін досвідом. Наприклад, у країнах Балтії активно фінансуються лікувальні курорти, що використовують природні ресурси, як-от мінеральні води та лікувальні грязі.

В Україні також реалізуються ініціативи за підтримки ЄС. Наприклад, Карпати та Чорноморське узбережжя активно розвивають інфраструктуру, впроваджують міжнародні стандарти якості та створюють сучасні санаторії.

Популярні міжнародні курорти, такі як Швейцарія, Австрія, Мальдіви та Туреччина, демонструють, як поєднання природних умов і сучасної інфраструктури може стати основою успіху. Україна, зі своїми унікальними природними ресурсами, має значний потенціал для розвитку цієї галузі та залучення міжнародних туристів.

Один із найбільш популярних трендів у рекреаційному туризмі – це маршрути, що поєднують культурний, природний і оздоровчий компоненти. Ці маршрути дають змогу туристам не лише відновлювати своє здоров'я, але й знайомитись з місцевими традиціями, культурною спадщиною та природними красотами.

Наприклад, в Італії популярні маршрути, що поєднують оздоровчий туризм в термальних курортах з відвідуванням історичних та культурних пам'яток. Подібні маршрути можуть включати відвідування термальних джерел у Тоскані або на острові Іскія, де туристи отримують не тільки відпочинок, а й пізнавальний досвід.

В Україні є приклади подібних маршрутів. Наприклад, Карпати пропонують туристам маршрути, що поєднують пішохідні прогулянки горами з відвідуванням санаторіїв, які спеціалізуються на лікувальних грязях та мінеральних водах. Крім того, туристи можуть ознайомитись з місцевими традиціями та культурною спадщиною регіону, відвідати музеї та стародавні храми.

Крім того, такі маршрути часто включають екологічні програми, які сприяють відновленню зв'язку з природою та підтримці сталого туризму. Важливими є також інноваційні проекти, які дозволяють розробляти спільні культурно-оздоровчі маршрути між країнами, наприклад, через Природні парки Європи або транскордонні маршрути між Україною та країнами-сусідами.

Міжнародне співробітництво в розвитку курортних напрямків дає змогу створювати конкурентоспроможні продукти в галузі рекреаційно-оздоровчого туризму, поєднуючи ресурси, досвід і інфраструктуру різних країн. Спільні проекти, розвиток популярних курортів, а також туристичні маршрути, що інтегрують культурний, природний та оздоровчий компоненти, сприяють розвитку туризму і надають туристам багатий досвід відпочинку.

Розвиток рекреаційно-оздоровчого туризму також стикається з низкою значних викликів: економічні кризи, як це було під час пандемії COVID-19, можуть суттєво впливати на туристичний потік, оскільки люди скорочують свої витрати на подорожі. Це створює тимчасові труднощі для індустрії, яка потребує стабільного попиту.

Зміни клімату можуть значно вплинути на сезонність туристичних напрямків, змінюючи кліматичні умови та екологічну ситуацію в певних регіонах. Підвищення температури, зменшення кількості природних ресурсів або змінення екосистем можуть обмежити можливості розвитку певних курортів, особливо екологічних.

Зміни в очікуваннях туристів вимагають постійного впровадження нових технологій, що дозволяють покращити рівень обслуговування, ефективність оздоровчих програм і зробити відпочинок максимально індивідуалізованим.

З розвитком технологій та зростанням вимог споживачів на перший план виходить потреба в персоналізації. Туристи хочуть мати можливість отримувати саме ті послуги, які відповідають їхнім індивідуальним потребам і здоров'ю. Це вимагає від курортів і туроператорів постійного вдосконалення сервісу і забезпечення високих стандартів.

Світові тенденції розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму включають зростання попиту на wellness-програми, екологічний туризм, використання новітніх технологій та інтегровані маршрути, які поєднують відпочинок, оздоровлення і культурні чи природні досвіди. Водночас, галузь стикається з викликами, серед яких глобальні економічні кризи, зміна клімату

та потреба в постійному вдосконаленні сервісу.

Рисунок 2.3 – Зростання попиту на різні види рекреаційного туризму в глобальному масштабі

2.3. Проблеми та обмеження розвитку рекреаційного туризму в Україні

Туристична сфера України у період до світової пандемії Covid-19 активно розвивалася, виходячи на міжнародний туристичний ринок, особливо у питаннях співробітництва з іншими країнами і створення міцного підґрунтя державного контролю даної сфери. Через пандемію Covid-19 ця динаміка припинилася і вже в 2020 загальна кількість туристів склала 1957410 осіб. Даний показник зменшився майже у 3 рази порівняно з 2019 роком [16].

З 2021 року туристична галузь почала відновлюватися. Спостерігалася приємна динаміка зміни пріоритетів туристів у подорожуванні власною країною, на противагу виїзному туризму. Однак 24 лютого 2022 року в Україні все змінилося, оскільки першочерговою потребою українців стало

забезпечення власної безпеки та життя всіх членів сім'ї, думки про подорожі з метою відпочинку відійшли на другий план.

Сфера туризму і рекреації для України завжди була пріоритетним напрямком розвитку національної культури та економіки. За рахунок туризму поповнюється як державний бюджет країни так і місцеві бюджети.

Так, у 2021 році загальна сума податкових надходжень від туристичної сфери склала 2 231 860 грн. У 2022 році цей показник зменшився на 30,5% і склав 1 551 182 грн. Відсоткові частки надходжень до державного бюджету кожного КВЕД у туристичній галузі у 2022 році розподілилися наступним чином:

- 57,9% – діяльність готелів подібних засобів тимчасового розміщування, що становить 898 381,44 грн і на 30,3% менше за показник 2021 року;
- 13,2% – діяльність туристичних агентств, що становить 204 795,22 грн і на 26,7% менше за показник 2021 року;
- 10,8% – діяльність туристичних операторів, що становить 167 858,10 грн і на 35,2% менше за показник 2021 року;
- 9,1% – діяльність засобів розміщування на період відпустки та іншого тимчасового проживання, що становить 141 163,66 грн і на 57% менше за показник 2021 року;
- 8,9% – діяльність наших засобів тимчасового розміщення, що становить 137 394,00 грн і на 45,9% більше за показник 2021 року (Державне агентство розвитку туризму, 2023).

Таблиця 2.1

Статистика динаміки податкових надходжень від туристичної галузі по областях України, млн грн [16]

№	Область України	2021	2022	2023 (за 9 місяців)
1	Вінницька	19,1	18,3	19,9
2	Волинська	9,4	9,0	11,1
3	Дніпропетровська	70,7	52,9	69,6
4	Донецька	42,4	16,3	5,6

5	Житомирська	9,9	6,4	9,8
6	Закарпатська	42,2	51,7	62,8
7	Запорізька	76,0	22,8	10,6
8	Івано-Франківська	103,9	136,6	99,1
9	Київська	88,9	120,0	172,8
10	Кіровоградська	11,1	8,0	10,9
11	Луганська	6,7	1,8	0,3
12	Львівська	151,0	197,4	248,4
13	Миколаївська	33,4	11,6	13,3
14	Одеська	315,4	66,0	76,1
15	Полтавська	31,8	25,6	30,9
16	Рівненська	11,3	9,6	14,2
17	Сумська	8,1	5,6	6,9
18	Тернопільська	12,3	11,1	13,6
19	Харківська	73,4	31,3	25,9
20	Херсонська	46,0	9,9	1,3
21	Хмельницька	15,1	16,5	22,0
22	Черкаська	15,9	13,1	13,9
23	Чернівецька	12,6	14,7	21,4
24	Чернігівська	13,2	9,2	7,1
25	м. Київ	559,2	318,6	354,1
	Загалом	1 779,0	1 184	1 321,6

У табл. 2.1 подана статистична інформація податкових надходжень від туристичної галузі за 2021, 2022 та перші 9 місяців 2023 року. На сучасному етапі, розвиток туризму та рекреації суттєво впливає на економічний розвиток України та її регіони. Це викликає інтерес багатьох науковців до проблем становлення і розвитку сфери туризму та рекреації регіонів, для якого характерна наступність зростання потреб у туристично-рекреаційних послугах, залучення нових ресурсів та інвестицій, підвищення якості туристично-рекреаційних комплексів регіону [16].

Як можна побачити з вищенаведених статистичних даних, найбільший рівень прибутків має м. Київ, Одеська, Львівська та Івано-Франківська області. Дані області України становлять найбільший туристичний інтерес для більшості сегментів споживачів, адже мають численні туристичні ресурси, що здатні задовольнити різні потреби туристів від культурно-пізнавальних до

екстремальних і навіть “темних”. Великі туристичні потоки спричиняють великі фінансові надходження і, відповідно, податкові надходження у державний бюджет.

Рисунок 2.4 – Порівняння динаміки податкових надходжень від туристичної галузі в Україні [16]

На рис. 2.4 показано динаміку зростання податкових надходжень від туристичної галузі.

Отже, найбільший ріст спостерігається у західних областях України: Чернівецька (+70%), Львівська (+64%), Хмельницька (+46%), Закарпатська (+49%), Волинська (+17%) та Рівненська (+26%), а також у Київській області (+94%). У порівнянні показників податкових надходжень за 2022 та 2023 роки динаміка спаду спостерігається у місті Києві, частині центральних областей: Черкаська, Полтавська та Дніпропетровська. Однак, найбільший спад був зафіксований у південних, східних і північно-східних областях України: Одеська (-76%), Миколаївська (-60%), Херсонська (-97%), Запорізька (-86%), Донецька (-87%), Луганська (-95%), Харківська (-65%), Сумська (-16%), Чернігівська (-46%) [17].

Така негативна тенденція була спричинена початком

повномасштабного вторгнення росії на територію України 24 лютого 2022 року. Це вплинуло не лише на діяльність і розвиток туристичної галузі України, а і на міжнародний туристичний ринок. Повномасштабна війна спричинила зростання цін на паливо та нафту, ускладнила логістику, а також посилила невизначеність населення. Перші півроку війни призвели до значних змін у подорожуванні країнами Східної Європи. Відповідно до даних UNWTO, з 24 лютого найбільший спад перельотів був у Молдові (-69%), Словенії (-42%), Латвії (-38%) і Фінляндії (-36%) порівняно з 2019 роком.

Основними перешкодами розвитку внутрішнього та в'їзного туризму України на даний момент є:

- надзвичайно низький рівень безпеки через постійні обстріли всієї території України;
- воєнні дії, що становлять небезпеку для мешканців та туристів, особливо у місцях окупації, на звільнених територіях і регіонах, близьких до лінії фронту;
- знищення чи руйнація частини туристично- рекреаційних ресурсів України: історико-культурні пам'ятки, архітектурні та релігійно- туристичні об'єкти, природно-заповідний та лікувально-оздоровчий фонди;
- закриття повітряного простору над Україною для цивільної авіації;
- повне знищення чи руйнація об'єктів критичної чи цивільної інфраструктури: заклади готельно-ресторанного бізнесу, транспортні сполучення, заклади розваг;
- порушення й ускладнення логістичних шляхів на території України через руйнацію транспортних шляхів, мостів та важливих сполучень;
- значна втрата трудових ресурсів України, що було спричинено виїздом громадян за кордон через активні бойові дії, втратою роботи та місця проживання;
- розміщення частини окупаційних військ на території України, а саме на тимчасово окупованих територіях, де розташовуються важливі

туристичні центри та регіони (Херсонська, Донецька, Луганська, Запорізька, Миколаївська області та АР Крим) [18].

Туристична сфера України зазнає значних змін не лише у фінансових показниках ефективності галузі та туристичних потоках, а також у зменшенні туристично-рекреаційного потенціалу регіонів, що потрапили під тимчасову окупацію і постраждали від ведення бойових дій. На сьогоднішній день, чимало національно- природних парків, природничо-заповідних зон, біосферних заповідників та заказників перебувають на межі екологічної катастрофи, руйнування екологічних систем через постійні забруднення, спричинені активними бойовими діями [19].

Відповідно до інформації, наданої Міністерством охорони навколишнього середовища та природних ресурсів України, близько 30% заповідних територій було розбомблено, спалено, забруднено, чи вражено військовими маневрами [19]. За офіційною інформацією, бойові дії зачепили найбільше Гетьманський національний природний поблизу Охтирки у Сумській області, Приазовський національний природний парк у Запорізькій області і природний парк “Меотида” у Донецькій області [20].

Із початком повномасштабного вторгнення доступ до пляжно-рекреаційних ресурсів і територій на півдні України став заборонений вздовж рекреаційних зон Мелітополь, Приморськ, Бердянськ, Маріуполь, Новоазовськ та інші приморські регіони. Окрім цього, під заборонаю відвідування залишаються пляжі Одеси та Одеської області [21].

Відповідно до інформації, що була надана Міністерством культури та інформаційної політики, станом на 25 червня 2023 року було пошкоджено чи повністю зруйновано 664 об’єкти історико-культурної спадщини країни серед яких:

- 211 архітектурних пам’яток;
- 186 об’єктів містобудування та архітектури;
- 179 історичних пам’яток;
- 18 об’єктів історії монументального мистецтва:

- 17 об'єктів монументального мистецтва і містобудування;
- 16 пам'яток археології.

У Міністерстві зазначають, що 24 об'єкти повністю зруйновано, 523 об'єкти частково пошкоджено, а 115 пам'яток потребують уточнення стосовно їхнього ступеню пошкодження. Відомо, що було пошкоджено чи зруйновано 84 об'єкти національного значення, 514 об'єктів місцевого значення, а також 66 щойно виявлених об'єктів історико-культурної спадщини [22].

Після 24 лютого 2022 року туристична діяльність в місті Києві, на сході та півдні України повністю зупинилась. Оцінити втрати складно, адже потрібно враховувати кількість зруйнованих історико-культурних пам'яток, туристичних дестинацій, термін ведення бойових дій, а також розмір окупованих та замінованих територій.

Після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну, туристична індустрія почала адаптуватися до нових реалій соціально-економічного життя країни. Однією з помітних змін стала зміна пріоритетів по вибору регіонів для відпочинку та подорожування. Раніше найбільш привабливими літніми регіонами для туризму були морські курорти півдня України. Та з початком повномасштабного вторгнення більшість морських курортів Азовського та Чорного морів стали недоступними і небезпечними для відвідування. Відповідно туристи почали більше обирати гірський відпочинок у Карпатах, адже цей туристичний регіон України пропонує туристам унікальну природу, різноманітність водних об'єктів і безліч видів активного туризму. Окрім цього, можна здійснювати екскурсійні тури та культурно-пізнавальний туризм основними історико-культурними та архітектурними центрами.

Змінилася ситуація з туристичними потоками. До 24 лютого 2022 року основним сегментом внутрішніх туристів були пари та сім'ї. Зараз основними сегментами є молодь та жінки з дітьми. Це призвело до істотної зміни у динаміці складу туристичних груп (якщо говорити про організований туризм) і, навіть, появи попиту на різні види туристичних послуг [23].

Помітною зміною туристичної індустрії України є початок активної співпраці туроператорів і волонтерських організацій з урядом України з метою створення спеціалізованих програм реабілітації військовослужбовців, а також внутрішньо переміщених осіб та цивільних осіб, які постраждали від російської агресії на території України [24].

Основними тенденціями туристичної галузі України на даному етапі розвитку є:

- великий відсоток зацікавленості серед населення в оздоровчому туризмі, з метою відновлення фізичних і психологічних сил;
- головною вимогою вибору готелю чи іншого закладу розміщення є наявність надійного укриття, світла, води та зв'язку;
- зріст попиту на індивідуальні та сімейні тури, а на групові тури навпаки попит значно зменшився;
- бронювання турів здійснюється в останній момент, оскільки планування наперед під час повномасштабної війни здійснювати важко [25].

Отже, туристична сфера України незважаючи на критичний час продовжує функціонувати та адаптуватися до динамічних змін соціально-економічних і політичних умов країни. Починають розроблятися плани післявоєнного відновлення та відбудови, що орієнтуються як на забезпеченні інфраструктури, так і на розвитку міцних міжнародних туристичних зв'язків.

Висновки до розділу 2

Аналіз сучасного стану, світових тенденцій та проблем розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму показав, що Україна має значний потенціал для розвитку цієї галузі, але стикається з викликами, які потребують системного вирішення.

Рекреаційно-оздоровчий туризм в Україні ґрунтується на багатій природно-ресурсній базі, яка включає унікальні ландшафти Карпат, узбережжя Чорного та Азовського морів, численні природні заповідники,

термальні джерела та національні парки. Ці ресурси створюють сприятливі умови для розвитку курортного, екотуризму, wellness-напрямоків та активного відпочинку. Незважаючи на значний потенціал, інфраструктура залишається недостатньо розвиненою. Застарілі курортні комплекси, слабка транспортна доступність до віддалених туристичних об'єктів та відсутність сучасних рекреаційних зон значно обмежують можливості для залучення туристів.

Аналіз світових тенденцій розвитку галузі вказує на глобальний попит на туризм, орієнтований на здоров'я, екологію та індивідуалізований підхід. Провідними напрямками є екотуризм, wellness-туризм (SPA, медитація, йога), гастротуризм, етнотуризм та використання цифрових технологій для покращення якості обслуговування. Інтеграція інновацій, таких як мобільні додатки для бронювання, онлайн-тури та індивідуалізовані маршрути, сприяє підвищенню конкурентоспроможності туристичних продуктів.

Проблеми розвитку рекреаційного туризму в Україні пов'язані зі слабким державним управлінням, обмеженістю фінансування, недостатньою інвестиційною привабливістю та відсутністю системного підходу до регулювання галузі. Зокрема, деградація природних територій через неконтрольовану діяльність, низький рівень екологічної свідомості туристів і недосконала правова база створюють серйозні ризики для сталого розвитку галузі. Крім того, відсутність комплексної національної стратегії розвитку туризму гальмує координацію між державними органами, місцевими громадами та приватними інвесторами.

Туристична сфера України зазнала значних змін через пандемію Covid-19 і повномасштабне вторгнення Росії. До 2020 року галузь активно розвивалася, інтегруючись у міжнародний ринок і залучаючи інвестиції. Проте пандемія призвела до триразового скорочення туристичних потоків, а війна погіршила ситуацію, спричинивши руйнацію інфраструктури, логістичних шляхів, туристичних об'єктів і рекреаційних зон. Найбільших втрат зазнали південні, східні та північно-східні області, тоді як західні регіони, зокрема Карпати, стали основним напрямком для внутрішнього туризму.

Війна також зумовила зміни в туристичних пріоритетах: зріс попит на оздоровчий туризм, індивідуальні тури, а також програми реабілітації для військовослужбовців і постраждалих. Попри складнощі, галузь продовжує адаптуватися, фокусуючись на забезпеченні безпеки, якості послуг та розробці планів післявоєнного відновлення. Туризм залишається важливим для економіки України, сприяючи наповненню державного та місцевих бюджетів.

Для ефективного розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму в Україні необхідно:

- Модернізувати туристичну та транспортну інфраструктуру, створюючи комфортні умови для туристів у віддалених регіонах.
- Впровадити національну стратегію розвитку туризму, яка враховуватиме сучасні світові тенденції та забезпечуватиме екологічно стійкий підхід до використання природних ресурсів.
- Активізувати державну підтримку галузі через фінансування, стимулювання приватних інвестицій і розвиток державно-приватного партнерства.
- Забезпечити підготовку кваліфікованих кадрів для галузі, впроваджуючи освітні програми, які відповідають сучасним стандартам.
- Розробити ефективні маркетингові стратегії для популяризації українських рекреаційних продуктів на внутрішньому та міжнародному ринках.
- Забезпечити збереження природних територій через контрольовану туристичну діяльність та екологічну просвіту населення.

Таким чином, розвиток рекреаційно-оздоровчого туризму в Україні можливий лише за умов комплексного підходу до вирішення наявних проблем, адаптації сучасних світових практик та інтеграції екологічно відповідального підходу. Це дозволить Україні не лише покращити якість туристичних послуг, а й сприятиме економічному розвитку регіонів, збереженню природної спадщини та підвищенню міжнародного іміджу країни як туристичної дестинації.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ

3.1. Потенціал України у розвитку рекреаційного туризму: природні та культурні ресурси

Рекреаційний туризм — це вид туризму, метою якого є відпочинок, оздоровлення, розваги та відновлення фізичного і психологічного стану людини. Він включає в себе широкий спектр діяльності, починаючи від спокійного відпочинку на природі і закінчуючи активними видами відпочинку, такими як гірськолижний туризм, пішохідні маршрути, водні та екологічні тури. Рекреаційний туризм тісно пов'язаний із використанням природних ресурсів, що створює сприятливі умови для розвитку національних парків, заповідників, курортів та інших спеціалізованих територій, орієнтованих на відпочинок.

Значення рекреаційного туризму для економіки країни є багатограним. По-перше, він є важливим фактором економічного розвитку, зокрема в таких галузях, як транспорт, готельний бізнес, ресторанний сервіс та обслуговування. По-друге, розвиток рекреаційного туризму сприяє створенню нових робочих місць, що важливо для регіонів, де економіка залежить від інфраструктури туризму. Крім того, рекреаційний туризм стимулює розвиток суміжних галузей, таких як сільське господарство (виробництво продуктів харчування для туристів), культура (організація фестивалів, виставок) і медицина (лікувальні курорти, санаторії).

Цей вид туризму є також важливим джерелом надходжень до бюджету країни через податки, акцизи та збори з туроператорів і постачальників послуг. З огляду на глобальні тенденції, рекреаційний туризм є одним з найбільш швидко зростаючих сегментів світової туристичної індустрії, що надає країнам можливість зайняти значні позиції на міжнародному ринку.

Україна має великий потенціал для розвитку рекреаційного туризму завдяки своїм унікальним природним і культурним ресурсам. Країна володіє різноманітними географічними зонами, що створює умови для розвитку різних видів відпочинку в різні пори року.

1. Гірські регіони – Карпати і Кримські гори є популярними напрямками для активного туризму, зокрема гірськолижного, пішохідного та велосипедного туризму. Карпати славляться своїми курортами, санаторіями та мальовничими маршрутами, що привертають туристів з різних куточків світу. Також цей регіон є ідеальним для розвитку екологічного туризму, оскільки зберіг свою природну чистоту.

2. Природні парки та заповідники – Україна має понад 50 національних природних парків та десятки природних заповідників, де туристи можуть насолоджуватися незайманою природою, спостерігати за рідкісними видами тварин та рослин. Ці території є важливими для розвитку екотуризму, організації пішохідних і велосипедних маршрутів, а також для проведення дослідницьких та наукових експедицій.

3. Морські курорти – Чорне та Азовське моря забезпечують Україні великі можливості для розвитку пляжного туризму. Містечка та курортні зони на південному заході країни, такі як Одеса, Затока, Коблево, є популярними місцями для відпочинку туристів, що шукають сонячні пляжі та морські розваги.

4. Культурні та історичні ресурси – Україна також має великий культурний потенціал для розвитку рекреаційного туризму. Історичні міста, такі як Київ, Львів, Чернівці, Одеса, зберігають багатий архітектурний спадок і є важливими центрами культурної спадщини. Відвідування стародавніх замків, монастирів, музеїв і проведення культурних заходів сприяють розвитку культурно-пізнавального туризму.

5. Лікувальні курорти та оздоровчий туризм – Україна має численні лікувальні води та бальнеологічні курорти, такі як Трускавець, Миргород, Східниця, що дозволяють розвивати санаторно-курортний туризм для людей,

які прагнуть відновити своє здоров'я.

Загалом, Україна володіє значними можливостями для розвитку рекреаційного туризму завдяки своїм природним багатствам, культурному спадку та географічному розташуванню. Однак для повного розкриття цього потенціалу необхідно подолати існуючі інфраструктурні, екологічні та економічні бар'єри [30].

Рекреаційний туризм є однією з найбільш перспективних галузей, яка здатна значно вплинути на розвиток туристичної інфраструктури України. Актуальність цієї теми зумовлена зростаючим попитом на туризм як всередині країни, так і за її межами. Зважаючи на величезний природний і культурний потенціал, Україна має всі можливості для розвитку рекреаційного туризму, однак для реалізації цього потенціалу необхідно удосконалити інфраструктуру. Сучасна транспортна система є важливою складовою туристичної інфраструктури, адже без зручних та ефективних зв'язків між туристичними локаціями країна не зможе стати конкурентоспроможною на міжнародному ринку туризму. Оновлення доріг, модернізація залізничних станцій і аеропортів, а також розвиток доступного транспорту до ключових курортних регіонів сприятимуть залученню більшої кількості туристів [32].

Не менш важливим є створення високоякісних умов для проживання та обслуговування гостей. Розвиток готельної інфраструктури, ресторанного сервісу, надання туристичних послуг є необхідними складовими для забезпечення комфорту туристів. Крім того, в умовах цифровізації та розвитку інтернет-технологій варто звернути увагу на створення онлайн-платформ для бронювання послуг, що значно спростить процес планування подорожей та підвищить доступність туристичних продуктів. Поширення мобільних додатків для туристів, які дозволяють планувати маршрути, знаходити інформацію про цікаві місця та отримувати рекомендації, стане важливим елементом для залучення туристів з усього світу.

Зростаючий інтерес до екологічного туризму ставить завдання щодо розвитку інфраструктури, яка не тільки задовольняє потреби туристів, але й

дотримується принципів сталого розвитку та екологічної безпеки. Використання відновлювальних джерел енергії, збереження природи та екологічно чистих методів обслуговування є важливими аспектами для створення конкурентоспроможного екологічного туристичного продукту. Крім того, розвиток туристичної інфраструктури в регіонах сприяє економічному зростанню малих та середніх міст, дозволяючи залучати туристів до менш розвинених територій, що знижує рівень безробіття і підвищує рівень життя місцевих жителів. Отже, розвиток туристичної інфраструктури є важливим фактором для досягнення сталого економічного зростання, підвищення туристичної привабливості України та створення робочих місць у різних секторах економіки.

Україна розташована в помірному кліматичному поясі, що забезпечує різноманіття кліматичних умов на її території. Відмінності в кліматі в різних регіонах країни дають змогу розвивати туризм упродовж року, а також привертають туристів з різними інтересами.

Географічне розташування та клімат України:

- Карпати та Кримські гори мають переважно помірно-континентальний клімат з чітко вираженими сезонами: теплим літом та холодною зимою. Ці регіони ідеально підходять для активного відпочинку, такого як гірськолижний, піший та велосипедний туризм, а також для екологічного туризму.

- Степові райони та південний захід України мають більш м'який клімат, що дозволяє розвивати пляжний туризм на узбережжі Чорного та Азовського морів. Теплий клімат і тривалий вегетаційний період створюють сприятливі умови для розвитку відпочинку на морі.

- Лісові та лісостепові зони також мають помірний клімат і можуть бути привабливими для екологічного туризму, а також для спокійного відпочинку на природі.

Кліматичні зони України мають значний вплив на вибір туристами місць для відпочинку, що зумовлює сезонність рекреаційного туризму в країні.

У той час як на південному заході та в південних регіонах сезон туризму триває з весни до осені, гори Карпати й Крим активно приймають туристів цілий рік завдяки можливості катання на лижах взимку.

Таблиця 3.1

Кліматичні зони України та їх вплив на туризм

Кліматична зона	Тип клімату	Основні туристичні напрямки	Сезонність туризму
Помірно-континентальний клімат	Тепле літо, холодна зима	Гірськолижний туризм, піший туризм, екологічний туризм (Карпати, Крим)	Зима (лижі), літо (похід)
Степовий клімат	Спекотне літо, м'яка зима	Пляжний туризм, курорти Чорного та Азовського морів	Літо (пляжний відпочинок)
Лісовий клімат	Помірковане літо та зима	Екологічний туризм, спокійний відпочинок на природі	Весна-осінь
Лісостеповий клімат	Помірний клімат, м'яка зима	Рекреаційні маршрути, сільський туризм	Весна-осінь

Кінець форми

Така різноманітність кліматичних умов дає можливість Україні бути привабливою для різних категорій туристів і сприяє розвитку як активного, так і пасивного відпочинку в різні пори року.

Карпати та Кримські гори є одними з основних природних об'єктів для розвитку активного туризму в Україні. Карпати, з їхньою чудовою природою, високими горами та чистим повітрям, є популярним місцем для пішохідного туризму та зимових видів спорту, зокрема лижного туризму. Карпати пропонують багатий вибір маршрутів для пішохідних подорожей, що дозволяють туристам насолоджуватися красою гір, лісів, водоспадів та альпійських луків. Легендарні маршрути, як, наприклад, на гору Говерлу, приваблюють тисячі туристів щороку. Окрім того, зимовий сезон в Карпатах приваблює любителів лижного та сноубордичного туризму завдяки розвиненій інфраструктурі лижних курортів, таких як Буковель, Драгобрат, Славське.

Кримські гори, хоч і мають меншу висоту, також є популярним напрямком для активного туризму. Тут розташовані численні пішохідні маршрути, а також лижні курорти, такі як Ай-Петрі. Особливо цікавими для туристів є скельні формування, мальовничі види та природні пам'ятки. Кримські гори також пропонують багато можливостей для гірського туризму, а також для альпінізму та інших активних видів спорту.

Україна має багатий природний потенціал, що сприяє розвитку екологічного та пізнавального туризму. На території країни розташовано багато національних парків, природних заповідників та інших охоронюваних природних територій, які є важливими для збереження біорізноманіття та водночас цікавими для туристів.

Таблиця 3.2

Найважливіші національні парки та заповідники України

Назва об'єкта	Тип об'єкта	Основні особливості
Карпатський національний парк	Національний парк	Багатий флористичний і фауністичний світ, гірські ландшафти, пішохідні маршрути
Асканія-Нова	Біосферний заповідник	Унікальні степи, численні види тварин та рослин, організація екологічних турів
Шацький національний парк	Національний парк	Мальовничі озера та ліси, можливість для екологічного туризму, кемпінгів та водних розваг
Херсонеський природний заповідник	Природний заповідник	Заповідні території з унікальними видами флори та фауни, морська екосистема
Чорноморський біосферний заповідник	Біосферний заповідник	Охоронювані екосистеми Чорного моря та прилеглих територій, екологічний туризм
Галицький національний парк	Національний парк	Ліси, болота, річки, історичні пам'ятки, екологічні екскурсії
Кам'яні Могили	Природний заповідник	Кам'яні формації, археологічні пам'ятки, можливість для пізнавального туризму

Ці природні об'єкти не лише зберігають екосистеми, а й приваблюють туристів, які шукають спокійний відпочинок у природному середовищі та бажають побачити рідкісні види флори і фауни.

Сучасні тенденції розвитку рекреаційного туризму в Україні демонструють важливі зміни та орієнтацію на сталий розвиток, екологічність та інтеграцію сучасних технологій у туристичну індустрію. Однією з головних тенденцій є зростання попиту на екологічний та агротуризм, що зумовлено загальним інтересом до збереження природи та здорового способу життя. Туристи шукають можливості для відпочинку в природних умовах, зокрема національних парках, заповідниках, біосферних резерватах, де можна насолоджуватися активним відпочинком та одночасно пізнавати флору і фауну.

Рисунок 3.1 – Популярні туристичні місця України

Крім того, все більш популярним стає здоров'я-орієнтований туризм, що включає спа-курорти, йога-ретрити та термальні джерела, які дозволяють поєднувати відпочинок з оздоровленням. Природні ресурси, такі як цілющі води та мінеральні джерела, надають можливості для розвитку оздоровчого туризму. Сьогодні все більше туристів обирають курорти, які пропонують не

лише комфортний відпочинок, а й можливість оздоровлення.

Ще однією важливою тенденцією є розвиток цифрових технологій у туристичній сфері, що включає онлайн-бронювання, мобільні додатки для туристів, а також віртуальні тури, що дозволяють заздалегідь ознайомитися з місцями, що їх цікавлять. Цифровізація дозволяє зробити подорожі більш зручними та доступними [32].

Взаємодія природних і культурних ресурсів у розвитку туризму є ключовим аспектом для створення гармонійного туристичного продукту, що приваблює не тільки любителів природи, а й тих, хто цікавиться історією та культурною спадщиною. Поєднання природних багатств з історичними пам'ятками, національними традиціями, культурними об'єктами дозволяє створювати унікальні туристичні маршрути та продукти. Наприклад, Карпати не лише пропонують туристам можливість насолоджуватися природними красотами, а й мають багатий культурний контекст у вигляді народних традицій, ремесел, архітектури. Таке поєднання забезпечує більш глибоке занурення в культуру і природу регіону, що робить відпочинок більш цілісним і незабутнім.

Завдяки інтеграції природних та культурних ресурсів в розвиток туризму Україна має можливість створити різноманітні продукти для різних категорій туристів, починаючи від тих, хто шукає розслаблення на природі, і до тих, хто хоче поєднати активний відпочинок з пізнанням історії та культури.

Розвиток інфраструктури є ключовим фактором для забезпечення доступності туристичних маршрутів і підвищення якості туризму. Він визначає, наскільки зручними та привабливими будуть різні напрямки для туристів, а також сприяє розширенню географії туризму, полегшуючи доступ до віддалених і менш популярних місць.

Одним із основних елементів інфраструктури, що впливає на доступність маршрутів, є транспортна система. Забезпечення зручного, швидкого та безпечного транспорту – як для місцевих, так і для міжнародних

туристів – суттєво підвищує привабливість туристичних маршрутів. Розвиток автомобільних, залізничних, авіаційних та водних шляхів значно розширює можливості для подорожей по країні. Наприклад, нові автодороги, залізничні маршрути чи поліпшення міжнародних аеропортів сприяють збільшенню потоку туристів до регіонів, які раніше були важкодоступними.

Не менш важливим аспектом є розвиток туристичної інфраструктури на місцях: готелі, ресторанний бізнес, медичні послуги та інформаційні центри. Створення комфортних умов для туристів, таких як сучасні готелі, кемпінги, інфраструктура для організації екскурсій та інші туристичні сервіси, значно покращують загальний досвід відвідування туристичних об'єктів. Це дозволяє залучати туристів не тільки до відомих місць, а й до менш популярних, що сприяє рівномірному розвитку туризму по всій країні.

Також важливу роль відіграє розвиток інфраструктури для забезпечення безпеки та зручності туристів. Це можуть бути марковані туристичні маршрути, огорожі, вказівники, сучасні системи зв'язку, а також розвиток онлайн-платформ для бронювання турів та готелів, що забезпечує легкий доступ до послуг для туристів з будь-якої точки світу.

Завдяки розвитку інфраструктури покращується доступність не лише для внутрішніх, а й для іноземних туристів, що сприяє зростанню туристичних потоків і розвитку економіки регіонів. Оновлення інфраструктури дозволяє не тільки зробити маршрути доступнішими, але й зберегти екологічну стабільність, забезпечивши при цьому комфорт і безпеку для відпочивальників.

Таким чином, розвиток інфраструктури є основою для доступності туристичних маршрутів, створюючи зручні умови для подорожей і розвитку туризму в цілому.

Туризм для всіх вікових категорій є важливою частиною сучасної туристичної індустрії, оскільки забезпечує можливість відпочинку та розваг для різних груп населення, що мають різні інтереси, фізичні можливості та потреби. Одним із найбільш популярних напрямків є родинний туризм. Він

орієнтований на сім'ї з дітьми та надає можливість провести час разом у комфортних умовах, насолоджуючись як природними, так і культурними пам'ятками. Важливими аспектами родинного туризму є зручність і безпека. Родини шукають місця, де є спеціальні умови для дітей, такі як дитячі майданчики, анімація, організовані екскурсії та розваги для малечі. Водночас для батьків важливим є наявність комфортних умов для відпочинку, таких як готелі з дитячими послугами, ресторани з дитячим меню і тихі зони для релаксу.

Молодіжний туризм, в свою чергу, орієнтується на потреби молодих людей, які прагнуть активного відпочинку, нових вражень та соціальних контактів. Молода аудиторія зазвичай обирає екстремальні види туризму, такі як альпінізм, скелелазіння, серфінг, а також фестивалі, клуби, музичні події та культурні заходи. Важливим аспектом молодіжного туризму є можливість знайомитися з однолітками, ділитися досвідом і відкривати нові горизонти. Цей тип туризму часто передбачає подорожі бюджетного характеру, коли туристи шукають доступні варіанти розміщення, такі як хостели чи кемпінги, а також організовані групові тури, що дають змогу економити кошти.

Активний туризм – це ще одна категорія, яка приваблює людей будь-якого віку, але особливо популярна серед молодших та середнього віку. Включає різноманітні види діяльності, такі як пішохідний туризм, велоподорожі, водний туризм, лижні курорти та інші форми спорту. Активний туризм допомагає не тільки відпочити, а й підтримувати фізичну форму, познайомитись з новими людьми та відкривати для себе нові місця. Важливою рисою активного туризму є гнучкість маршрутів і можливість адаптувати їх до рівня підготовки туристів, що дозволяє кожному знайти відповідний вид активності [33].

Туризм для старших поколінь має свої особливості. Потреби людей старшого віку зазвичай зосереджені на комфорту, спокої та доступності. Вони часто шукають м'які види туризму, які дозволяють насолоджуватися природою без особливих фізичних навантажень. Це може бути відпочинок на

термальних курортах, організовані екскурсії, що не потребують великих фізичних зусиль, або тури на спеціалізованих транспортних засобах. Важливим аспектом туризму для старших людей є високий рівень обслуговування, медичні послуги, а також наявність місць для відпочинку та комфортного проведення часу. Курорти з оздоровчими програмами, спа-послугами, йога-ретрити, а також культурні екскурсії часто стають популярними серед цієї категорії туристів.

Таким чином, туризм для всіх вікових категорій стає дедалі більш універсальним і включає різноманітні варіанти відпочинку, що відповідають потребам та інтересам різних груп населення. Це сприяє розвитку інклюзивного туризму, де кожен може знайти для себе найкраще місце для відпочинку, враховуючи свої уподобання та можливості.

Розвиток рекреаційного туризму в Україні стикається зі значними проблемами, серед яких однією з ключових є недостатній рівень розвитку інфраструктури. Ця проблема охоплює кілька аспектів, які впливають як на доступність туристичних об'єктів, так і на загальну якість туристичного досвіду.

Однією з найбільших перешкод є поганий стан дорожньої інфраструктури. У багатьох регіонах, особливо у віддалених та гірських місцевостях, дороги перебувають у незадовільному стані або взагалі відсутні. Це ускладнює доступ до ключових туристичних локацій, таких як Карпати, Подільські Товтри чи заповідники Полісся. Низька якість автошляхів також впливає на безпеку подорожей і збільшує час, необхідний для досягнення місця призначення, що негативно позначається на привабливості цих напрямків для туристів. У гірських районах, де природні та культурні ресурси мають великий потенціал, відсутність належного транспортного сполучення обмежує можливість їх використання для туризму.

Ще однією проблемою є нерозвинена транспортна система, яка недостатньо забезпечує сполучення між туристичними центрами та регіонами. Наприклад, залізничне і автобусне сполучення часто не охоплює віддалені

райони, а ті маршрути, які існують, нерідко характеризуються нерегулярністю або незручним графіком. У туристичних місцях бракує трансферів та організованого транспорту для зручного пересування між об'єктами. Це створює додаткові труднощі для туристів, які не мають власного транспорту, знижуючи доступність навіть популярних маршрутів.

Окрім транспортної інфраструктури, Україна стикається з проблемою нестачі сучасних туристичних об'єктів. У багатьох регіонах відсутні комфортні зони для відпочинку, зручні паркінги, кемпінги чи туристичні інформаційні центри, які могли б забезпечити необхідний рівень послуг. Багато існуючих об'єктів, таких як готелі, ресторани чи сервісні зони, часто не відповідають міжнародним стандартам якості. Це знижує конкурентоспроможність України як туристичного напрямку і обмежує можливості для залучення іноземних туристів.

Також важливим аспектом є недостатня інвестиція в інноваційну інфраструктуру, яка включає цифрові рішення для туристів. Онлайн-ресурси для планування подорожей, інтерактивні карти, мобільні додатки для навігації та бронювання все ще залишаються слабо розвиненими, що створює додаткові бар'єри для туристів, особливо з інших країн.

Крім того, брак належного фінансування і системного підходу до розвитку інфраструктури ще більше ускладнює ситуацію. У багатьох регіонах недостатньо уваги приділяється інтеграції природних і культурних ресурсів у туристичну інфраструктуру. Це призводить до того, що навіть унікальні локації залишаються недоступними або нерозвиненими для туристів.

Подолання цих проблем вимагає масштабних інвестицій, стратегічного планування і співпраці між державою, приватним сектором та місцевими громадами. Першочерговими завданнями є модернізація дорожньої мережі, розвиток громадського транспорту, створення зручних логістичних маршрутів до туристичних об'єктів, а також будівництво нових готелів, кемпінгів і зон відпочинку. Важливо також запровадити інноваційні рішення, такі як

інтерактивні платформи, що дозволяють туристам отримувати інформацію, бронювати послуги та планувати свої маршрути з легкістю.

Інфраструктура є основою для розвитку туризму, і її модернізація не тільки підвищить доступність туристичних маршрутів, а й сприятиме збільшенню туристичних потоків, покращенню економічної ситуації в регіонах та збереженню природної і культурної спадщини.

Погіршення екологічного стану природних ресурсів є однією з головних проблем для розвитку рекреаційного туризму в Україні. Забруднення річок, озер, лісів і повітря, неконтрольована вирубка лісів, надмірне використання природних ресурсів та відсутність ефективних заходів з утилізації відходів негативно впливають на стан екосистем. Туристичні райони часто страждають від перевантаження відвідувачами, що призводить до пошкодження природних ландшафтів, засмічення територій і деградації біорізноманіття.

Недостатнє екологічне управління та моніторинг у зонах природоохоронного значення ще більше ускладнюють ситуацію. Наприклад, національні парки та заповідники нерідко не мають достатнього фінансування для забезпечення належного захисту своїх територій від людського впливу. Це обмежує їхню здатність ефективно підтримувати природний баланс і водночас розвивати екологічний туризм.

Для вирішення цієї проблеми необхідно впроваджувати стратегії сталого розвитку туризму, які передбачають збереження екосистем, дотримання екологічних норм та популяризацію свідомого відпочинку. Важливо також посилити контроль за екологічними стандартами та впроваджувати інноваційні підходи до збереження природних ресурсів у туристичних регіонах.

Політична та економічна ситуація відіграє ключову роль у розвитку туризму, адже стабільність у цих сферах є однією з основних передумов для залучення туристів. В Україні ці фактори мають значний вплив на туристичну галузь, як позитивний, так і негативний.

Політична нестабільність, конфлікти та військові дії на території країни суттєво знижують привабливість України як туристичного напрямку. Іноземні туристи уникають регіонів, які асоціюються з ризиками для безпеки, а внутрішні туристи скорочують кількість подорожей, віддаючи перевагу менш витратним видам відпочинку. Військові дії та анексія Криму спричинили втрату важливих туристичних об'єктів і зменшення потоку туристів у ці регіони.

Економічна ситуація також впливає на туристичний сектор. Економічні кризи, інфляція та зниження купівельної спроможності населення обмежують можливості для подорожей, особливо серед внутрішніх туристів. З іншого боку, девальвація гривні зробила Україну привабливішою для іноземних туристів, адже відпочинок тут став дешевшим у порівнянні з іншими країнами. Однак без належного рівня сервісу та інфраструктури цей потенціал залишається недостатньо реалізованим.

Політичні реформи та економічна підтримка туризму можуть стати вирішальними для відновлення та розвитку галузі. Поліпшення безпекової ситуації, проведення мирних переговорів і зміцнення міжнародного іміджу України як стабільної та привабливої країни можуть повернути довіру туристів. Також необхідно посилити державну підтримку туризму через фінансування, інвестування в інфраструктуру та створення сприятливого бізнес-клімату для підприємств туристичного сектору [34].

Рисунок 3.2 – Динаміка зростання туристичних потоків

Таким чином, політична стабільність і економічне зростання є невід’ємними умовами для розвитку туризму в Україні. Їх покращення дозволить не тільки збільшити туристичні потоки, а й зробити галузь важливим джерелом економічного розвитку країни.

Необхідність вдосконалення рекламної та інформаційної політики є одним із ключових викликів для розвитку рекреаційного туризму в Україні. Попри багатий природний і культурний потенціал, країна залишається недостатньо відомою на міжнародній туристичній арені. Відсутність ефективних рекламних кампаній, обмежене використання сучасних цифрових платформ і слабка комунікація з цільовими аудиторіями знижують конкурентоспроможність українського туризму.

Також проблемою є недостатня координація зусиль між державними органами, місцевими громадами та приватними підприємствами у створенні єдиної стратегії просування України як туристичного напрямку. Нерідко реклама зосереджується на окремих регіонах або подіях, замість того щоб формувати комплексний образ країни як місця з унікальними можливостями

для відпочинку. Це ускладнює залучення іноземних туристів, які шукають доступну та цікаву інформацію про туристичні об'єкти.

Також відчувається дефіцит якісного контенту, зокрема відеороликів, інтерактивних карт, віртуальних турів та детальних путівників, які відповідають сучасним вимогам споживачів. Цифрові платформи, такі як соціальні мережі та мобільні додатки, використовуються недостатньо, що обмежує доступність інформації для потенційних туристів. Водночас наявні інформаційні ресурси часто не мають багатомовної підтримки, що ускладнює залучення іноземної аудиторії.

Для вирішення цієї проблеми необхідно розробити комплексну маркетингову стратегію, яка поєднуватиме традиційні засоби реклами з сучасними технологіями. Це включає створення національного бренду України як туристичного напрямку, організацію масштабних рекламних кампаній на міжнародних ринках, а також активне використання цифрових платформ для популяризації туристичних об'єктів. Особливу увагу слід приділити створенню якісного контенту, орієнтованого на різні цільові аудиторії, включаючи родини, молодь, іноземців та людей старшого віку.

Крім того, важливо забезпечити туристів доступом до актуальної інформації про маршрути, послуги та події. Це може бути досягнуто через розвиток туристичних інформаційних центрів, вдосконалення вебресурсів і впровадження інтерактивних додатків, які спрощують планування подорожей. Активна співпраця з міжнародними туристичними організаціями та участь у виставках і форумах також сприятимуть покращенню іміджу України на глобальному рівні.

Ефективна рекламна та інформаційна політика дозволить розкрити туристичний потенціал України, залучити нові аудиторії та зміцнити позиції країни як привабливого туристичного напрямку. Це стане потужним інструментом для зростання туристичних потоків, розвитку інфраструктури та економіки в цілому.

Рекреаційний туризм в Україні має значний потенціал для розвитку, завдяки багатству природних ресурсів, культурної спадщини та вигідному географічному розташуванню. Однак реалізація цього потенціалу вимагає конкретних заходів та стратегій, спрямованих на покращення інфраструктури, залучення інвестицій і формування сталого підходу до розвитку галузі.

Інвестиції у туристичну інфраструктуру та об'єкти природного й культурного значення є одним із найважливіших напрямів розвитку. Створення сучасних рекреаційних комплексів, готелів, кемпінгів та екологічних парків сприятиме зростанню туристичного потоку.

Відновлення історичних пам'яток, реставрація замків, монастирів і музеїв не лише збереже культурну спадщину, а й приверне увагу туристів, зокрема іноземних. Залучення приватних інвесторів та грантових програм дозволить реалізовувати масштабні ⁷⁴ело до з мінімальним навантаженням на державний бюджет.

Екологічна складова стає дедалі важливішою у розвитку туризму. Формування екологічної свідомості серед туристів дозволить зменшити негативний вплив на довкілля та забезпечити збереження природних ресурсів. Популяризація принципів сталого туризму, організація екоакцій, створення «зелених» зон і навчання місцевих громад екологічним практикам сприятиме гармонійному співіснуванню туризму та природи. Наприклад, розвиток безвідходних туристичних ініціатив та використання відновлюваних джерел енергії в туристичних об'єктах стане важливим кроком у цьому напрямку.

Розробка нових маршрутів є перспективною можливістю для залучення туристів з різними інтересами. Відновлення історичних шляхів, таких як торгові чи паломницькі маршрути, допоможе популяризувати унікальні аспекти історії України. Тематичні маршрути, наприклад гастрономічні, літературні чи етнографічні, дозволять урізноманітнити туристичну пропозицію. Крім того, розвиток активного туризму, включаючи велосипедні та пішохідні маршрути, дасть змогу залучити молодь і прихильників

здорового способу життя. Важливо забезпечити маркування маршрутів, створення зручної інфраструктури та доступ до інформації про ці об'єкти.

Співпраця з міжнародними туристичними організаціями відкриває широкі можливості для просування України на світовій туристичній арені. Участь у виставках, форумах і туристичних ярмарках дозволить презентувати унікальні туристичні ресурси країни, налагодити партнерства та залучити іноземних інвесторів. Також це сприятиме впровадженню міжнародних стандартів обслуговування, обміну досвідом у сфері сталого туризму та адаптації найкращих практик. Програми співпраці з організаціями, такими як UNWTO, дадуть змогу отримати фінансову підтримку та технічну допомогу.

Перспективи розвитку рекреаційного туризму в Україні є масштабними, але їх реалізація вимагає скоординованих зусиль з боку держави, бізнесу та місцевих громад. Інвестиції, екологічна освіта, створення інноваційних маршрутів та інтеграція в міжнародну туристичну спільноту стануть запорукою ефективного розвитку галузі. Це дозволить не лише збільшити туристичний потік, а й сприятиме економічному зростанню, збереженню спадщини та покращенню якості життя місцевого населення.

Рекреаційний туризм в Україні має значний потенціал завдяки багатству природних ресурсів, унікальній культурній спадщині та географічному розташуванню. Однак його розвиток стикається з низкою викликів, таких як недостатній рівень інфраструктури, екологічні проблеми, недостатня популяризація туристичних об'єктів і вплив політичної та економічної ситуації.

Сталий розвиток туризму, спрямований на збереження природних і культурних ресурсів, стає все більш актуальним. Зростає інтерес до екологічного, активного та тематичного туризму. Водночас розвиток сучасних технологій і міжнародна співпраця відкривають нові можливості для залучення туристів.

Рекомендації:

1. Для органів влади:

- Забезпечити інвестиції у розвиток туристичної інфраструктури, включаючи дороги, транспорт, готелі та національні парки.
 - Створити та впровадити ефективну маркетингову стратегію для популяризації України на міжнародному туристичному ринку.
 - Підтримувати екологічні ініціативи, що сприяють збереженню природних ресурсів.
2. Для приватного сектору:
- Розвивати сучасні туристичні продукти та маршрути, орієнтовані на різні аудиторії.
 - Використовувати цифрові платформи для просування туристичних послуг.
 - Інвестувати у створення екологічно чистих та інноваційних туристичних об'єктів.

Спільні зусилля держави, бізнесу та місцевих громад здатні перетворити Україну на конкурентоспроможний туристичний напрям, що забезпечить економічний розвиток, збереження спадщини та підвищення якості життя.

Кінець форми

Кінець форми

3.2. Світовий досвід стимулювання рекреаційного туризму та його адаптація в Україні

Рекреаційний туризм, що охоплює широкий спектр видів діяльності, включаючи активний відпочинок, оздоровлення та культурне дозвілля, є важливою частиною глобальної туристичної індустрії. У багатьох країнах цей вид туризму відіграє значну роль у розвитку економіки, сприяючи створенню нових робочих місць, покращенню інфраструктури та залученню інвестицій. Згідно з даними Світової організації туризму (UNWTO), рекреаційний туризм є одним з основних рушіїв зростання туристичних потоків у світі, що

підтверджує його великий потенціал у розвитку регіонів.

Зважаючи на великий попит на рекреаційні послуги, країни розвинутої та що розвиваються економіки активно розробляють політики та стратегії для стимулювання цього сектору. Стимулювання рекреаційного туризму передбачає комплекс заходів, спрямованих на розвиток інфраструктури, поліпшення послуг та створення привабливих умов для інвесторів. Це може включати державну підтримку, субсидії, фінансування розвитку інфраструктури, просування бренду країни або регіону на міжнародній арені, а також використання інноваційних технологій для покращення досвіду туристів.

Роль стимулювання в розвитку рекреаційного туризму є надзвичайно важливою, оскільки без належної підтримки з боку держави та бізнесу цей сектор може залишатися недоцільним або недостатньо розвиненим. Різноманітні механізми стимулювання дозволяють не лише збільшити потік туристів, а й забезпечити сталий розвиток галузі, зберігаючи при цьому природні та культурні ресурси. Успішне стимулювання також сприяє створенню нових робочих місць, розвитку місцевих громад та поліпшенню якості життя населення.

У цьому контексті аналіз світового досвіду є надзвичайно важливим для виявлення найбільш ефективних практик стимулювання рекреаційного туризму, які можуть бути адаптовані до умов України, з урахуванням національних особливостей, географічного розташування та культурного потенціалу.

Розвинені країни активно розвивають рекреаційний туризм завдяки впровадженню різноманітних стратегій та політик, що сприяють економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності на міжнародній арені. Одним з основних напрямків є державна підтримка, яка часто включає фінансування проектів з розвитку туристичної інфраструктури. Країни активно інвестують у будівництво нових об'єктів готельного господарства, створення рекреаційних зон, модернізацію транспортної

інфраструктури та впровадження інноваційних технологій для покращення досвіду туристів. Це дозволяє не лише залучити більше туристів, а й значно покращити якість послуг.

Крім того, важливу роль у розвитку рекреаційного туризму відіграє реклама та просування на міжнародних ринках. Вкладення в маркетингові кампанії дозволяють створювати позитивний імідж країни як туристичного напрямку та залучати нові потоки туристів. В таких країнах, як Великобританія та Австралія, державні органи активно працюють над створенням унікальних туристичних брендів, які відображають культуру, природу та історію країни, що допомагає привабити міжнародних мандрівників.

Одним з ключових елементів успіху є також розвиток інфраструктури. Важливими аспектами є створення спеціалізованих рекреаційних зон, поліпшення доступу до природних ресурсів та розвиток нових форм туризму, таких як екотуризм, агротуризм, а також інші альтернативні види відпочинку. Розвинені країни активно використовують новітні технології для покращення туристичних послуг, включаючи мобільні додатки, які допомагають туристам планувати подорожі та обирати найкращі маршрути.

Водночас, в багатьох розвинутих країнах стимулювання рекреаційного туризму також ґрунтується на ефективній співпраці між державним і приватним секторами. Спільні інвестиції в розвиток туристичних ресурсів допомагають покращити як якість послуг, так і загальний туристичний досвід. У таких країнах, як Канада та Норвегія, приватні ініціативи в поєднанні з державними програмами дозволяють ефективно розвивати нові туристичні продукти та послуги, що відповідають вимогам сучасного туриста.

Загалом, ці стратегії створюють основу для успішного розвитку рекреаційного туризму в розвинених країнах, забезпечуючи сталий розвиток галузі, підвищення її конкурентоспроможності та сприяючи покращенню економічного стану регіонів.

Європа, як один із найбільших туристичних ринків, активно

використовує різні стратегії для стимулювання рекреаційного туризму. Наприклад, багато європейських країн роблять акцент на розвитку екотуризму та створенні зелених ініціатив, що сприяють залученню туристів, які прагнуть відпочити в природних умовах. В Швейцарії та Німеччині успішно працюють національні парки та природні резервати, а також пропагується використання екологічного транспорту, такого як велосипеди чи електричні автомобілі. Це дає змогу не тільки розвивати туризм, а й сприяти збереженню природних ресурсів.

Крім того, цифрові інновації та смарт-туризм стають важливою частиною європейської стратегії розвитку. В Нідерландах та Іспанії активно впроваджуються технології, які допомагають туристам планувати поїздки та знаходити найбільш привабливі місця для відпочинку. Вони також створюють мобільні додатки, які дозволяють туристам отримувати актуальну інформацію про маршрути та послуги в реальному часі, що значно покращує їхній досвід.

Іншим важливим аспектом є залучення міжнародних інвесторів до розвитку туристичних проєктів. У Великобританії та Франції активно підтримуються іноземні інвестиції в туристичну інфраструктуру, що дозволяє покращити послуги і залучити ще більше туристів. Такі інвестиції, зазвичай, сприяють створенню нових об'єктів, а також розвитку ексклюзивних туристичних пропозицій, які стають привабливими для міжнародної аудиторії.

Особливе значення в Європі надається інтеграції культури та рекреації, що дозволяє країнам поєднувати природну та культурну спадщину. Італія, Греція та Австрія є прикладами успішного комбінування рекреаційних можливостей із відвідуванням культурних та історичних пам'яток. Такі практики дозволяють розширити спектр туристичних послуг та залучити різні категорії відвідувачів.

Таким чином, європейські країни демонструють різноманітні підходи до стимулювання рекреаційного туризму, активно впроваджуючи інновації та зберігаючи природні і культурні ресурси, що допомагає забезпечити сталий розвиток галузі.

Таблиця 3.3

Порівняння стимулюючих політик різних європейських країн

Країна	Стимулююча політика	Можливості адаптації в Україні
Франція	Податкові пільги для туристичних компаній, що розвивають інфраструктуру у сільській місцевості.	Можливо впровадити у гірських регіонах і селах для розвитку агротуризму.
Німеччина	Фінансова підтримка проектів еко-туризму та інвестиції в стійкі технології для туризму.	Сприяння створенню еко-парків та енергоефективних об'єктів для відпочинку.
Італія	Розвиток культурного туризму через гранти для відновлення історичних пам'яток і їх промоцію.	Використання грантових програм для відновлення українських історичних об'єктів.
Швейцарія	Субсидії для гірськолижних курортів і стимулювання зимового туризму.	Розвиток зимового туризму в Карпатах із підтримкою інфраструктурних проектів.
Іспанія	Маркетингові кампанії для міжнародного просування менш популярних туристичних регіонів.	Інвестиції в просування маловідомих регіонів України, таких як Поділля чи Полісся.
Нідерланди	Підтримка велосипедного туризму через створення 80 велодоріжок і орендних станцій.	Розвиток велосипедного туризму у великих містах і рекреаційних зонах України.

Країни Азії та Північної Америки також мають значний досвід у розвитку та стимулюванні рекреаційного туризму, використовуючи унікальні стратегії та інноваційні підходи, що враховують специфіку регіональних

культур, природних ресурсів та економічних умов. У країнах Азії, таких як Японія, Китай та Таїланд, основна увага приділяється розвитку інфраструктури та інтеграції культурних та природних ресурсів у туристичні продукти. Японія активно використовує свою унікальну природну та культурну спадщину для розвитку туристичних маршрутів, таких як оздоровчі тури в гарячих джерелах, відомі як "онсен", та екскурсії по національних парках. Країна також активно просуває екотуризм, поєднуючи це з високим рівнем обслуговування та інноваційними технологіями, такими як мобільні додатки для планування подорожей.

Китай, своєю чергою, фокусується на розвитку внутрішнього туризму, активно просуваючи історичні та культурні пам'ятки, а також використовуючи масштабні державні інвестиції в інфраструктуру. Зокрема, країна реалізує програми з розбудови транспортної мережі, включаючи високошвидкісні залізниці, що з'єднують популярні туристичні маршрути, і створення нових туристичних зон у сільських регіонах. Це дозволяє залучати туристів до відвідування не лише великих міст, але й віддалених природних територій, сприяючи регіональному розвитку.

У Таїланді, який є популярним напрямком для рекреаційного туризму, акцент робиться на розвитку пляжного та культурного туризму. Створення ексклюзивних курортів на популярних курортах, таких як Пхукет та Крабі, разом з багатими традиціями організації культурних заходів та фестивалів, приваблює туристів з усього світу. Крім того, Таїланд активно інвестує в маркетинг та брендинг на міжнародних ринках, що дозволяє зберігати високий рівень туристичних потоків.

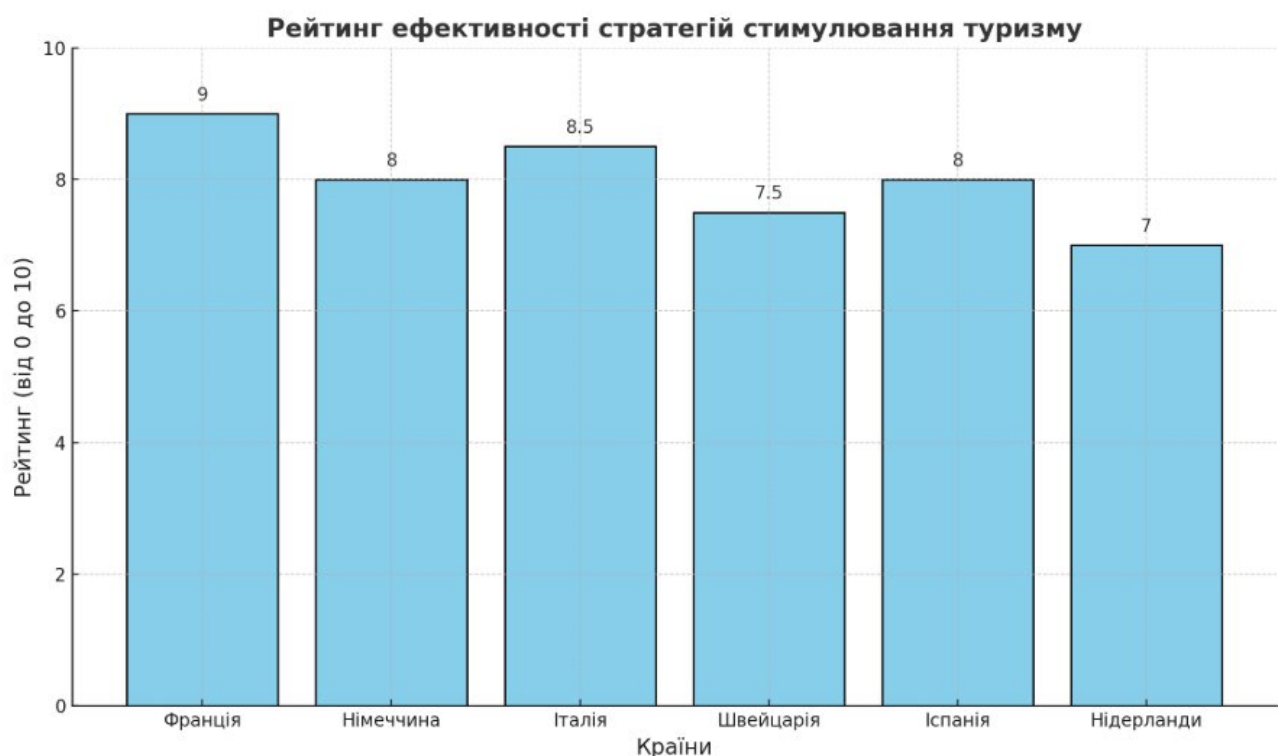
В Північній Америці, зокрема в США та Канаді, успішно реалізуються програми, спрямовані на розвиток рекреаційного туризму через інвестиції в природні ресурси та інфраструктуру. США широко використовують концепцію національних парків, таких як Йеллоустон та Гранд-Каньйон, для залучення туристів, поєднуючи це з програмами для охорони навколишнього середовища та сталого розвитку. Програми з розвитку еко-туризму та

збереження біорізноманіття дозволяють не тільки зберігати природу, але й розвивати нові туристичні напрямки.

Канада, своєю чергою, активно розвиває рекреаційні маршрути в гірських та озерних районах, таких як національні парки Банф та Джаспер. Тут особлива увага приділяється поєднанню зимових видів туризму (катання на лижах) та літніх активностей (туризм, кемпінг, риболовля). Крім того, Канада акцентує на залученні міжнародних туристів через численні культурні та спортивні заходи, що відбуваються протягом року.

У Північній Америці також розвивається активний туризм, зокрема спортивний, адже країни активно організовують міжнародні спортивні заходи, такі як зимові Олімпійські ігри в Канаді та США, що допомагає не лише стимулювати туризм, а й підвищити інвестиційну привабливість цих країн.

Таким чином, досвід країн Азії та Північної Америки демонструє різноманіття стратегій стимулювання рекреаційного туризму. Від інвестицій у природні ресурси та культурні пам'ятки до активного використання новітніх технологій та створення екологічно чистих туризмів, ці країни успішно залучають туристів, що позитивно впливає на економічний розвиток.

Конец формы Конец формы

Конец формы

Рисунок 3.3 – Рейтинг ефективності стратегій стимулювання туризму

в різних країнах

Рейтинг ефективності стратегій стимулювання туризму в різних країнах базується на оцінці їхньої дієвості та адаптованості. Франція очолює рейтинг з показником 9, завдяки успішній політиці податкових пільг для розвитку інфраструктури туризму в сільській місцевості. Німеччина та Італія отримали високі оцінки 8 і 8.5 відповідно через підтримку еко-туризму та грантові програми для культурних об'єктів. Швейцарія, з її стимулюванням зимового туризму, досягла рейтингу 7.5. Іспанія, завдяки активному міжнародному просуванню, оцінена у 8. Нідерланди з фокусом на велотуризм отримали оцінку 7.

Ці дані свідчать про різноманітність підходів у різних країнах, які можуть бути адаптовані в Україні для підвищення її туристичного потенціалу.

Адаптація світового досвіду стимулювання рекреаційного туризму в Україні є важливим аспектом розвитку галузі, що може сприяти економічному зростанню, створенню нових робочих місць та покращенню якості життя населення. Однак, незважаючи на великі можливості, процес адаптації стикається з рядом проблем, які потребують уважного підходу до вирішення.

Однією з основних проблем є недостатній рівень розвитку туристичної інфраструктури в Україні. Багато регіонів країни мають великий туристичний потенціал, але через застарілу інфраструктуру, обмеженість транспортних можливостей та низький рівень обслуговування, цей потенціал не може бути реалізований повною мірою. У порівнянні з розвиненими країнами, де велика увага приділяється розвитку туристичних об'єктів та інфраструктури, в Україні спостерігається значний відставання в цьому напрямі.

Додатково, існують проблеми із фінансуванням та залученням інвестицій у туристичну галузь. Хоча в світі активно використовуються державні субсидії та партнерства між державними органами і приватними компаніями, в Україні часто бракує фінансових ресурсів для розвитку інфраструктури, особливо в сільських та віддалених регіонах. Також, нестабільна економічна ситуація та політична нестабільність можуть

відлякувати потенційних інвесторів.

Ще однією проблемою є відсутність ефективної маркетингової стратегії для просування України на міжнародному туристичному ринку. Бренд країни не має достатньої популярності серед іноземних туристів, а реклама та просування туристичних послуг не відповідають сучасним вимогам. Це є суттєвим бар'єром для залучення міжнародних туристів, особливо з країн Європи та Азії, де конкуренція за увагу туристів велика.

З огляду на міжнародний досвід, Україна може також скористатися моделями партнерства між державою та бізнесом. Ініціативи з підтримки приватних інвестицій у туристичну інфраструктуру, створення туристичних кластерів та розвиток спеціальних економічних зон для туристичних об'єктів можуть стимулювати зростання цієї галузі. Важливо також розвивати співпрацю з міжнародними організаціями та залучати досвід країн, які вже мають успіхи в цьому напрямі.

Однією з важливих складових розвитку рекреаційного туризму в Україні є програми підтримки, які здатні забезпечити сталий розвиток галузі та зробити її більш конкурентоспроможною на міжнародному ринку. Програми підтримки можуть включати як фінансову, так і інституційну допомогу, орієнтовані на створення сприятливих умов для розвитку інфраструктури, підвищення якості туристичних послуг і залучення інвестицій.

Один з найбільш важливих інструментів — це державне фінансування туристичних проєктів, яке надається через державні програми підтримки. До таких ініціатив відносяться програми, спрямовані на реконструкцію туристичних об'єктів, розвиток інфраструктури та створення нових туристичних маршрутів. Програми також можуть включати підтримку розвитку сільського туризму та екотуризму, що відповідає сучасним світовим трендам, адже українські природні ресурси мають величезний потенціал для залучення екологічно свідомих туристів.

Зокрема, Міністерство культури та інформаційної політики України, а

також інші органи влади регулярно оголошують конкурси для отримання державної підтримки проектами з розвитку рекреаційного туризму. Ці програми мають на меті не лише залучення інвестицій, а й розвиток конкретних регіонів, де туристичний потенціал ще не повною мірою реалізований. Однак для ефективної реалізації таких програм необхідно створювати умови для залучення приватних інвесторів, а також забезпечити моніторинг та оцінку ефективності впроваджених ініціатив.

Програми фінансової підтримки часто супроводжуються освітніми ініціативами, що допомагають готувати кваліфікованих фахівців для туристичної індустрії. Важливим кроком є створення навчальних програм для підготовки менеджерів туризму, гідів, маркетологів, що дозволяє значно підвищити рівень обслуговування в галузі.

Ключову роль у розвитку рекреаційного туризму відіграють місцеві органи влади, які можуть активно стимулювати розвиток цієї галузі на рівні регіонів. Саме місцева влада має найбільший вплив на створення умов для розвитку туризму, зокрема, через впровадження програм та ініціатив, спрямованих на покращення інфраструктури, розвитку туристичних об'єктів та збереження природних ресурсів.

Важливим аспектом є співпраця місцевих органів влади з місцевим бізнесом, зокрема, підприємствами готельного та ресторанного бізнесу, транспортними компаніями, агентствами, які займаються організацією турів. Таке партнерство дозволяє створити комплексні туристичні продукти, які відповідають вимогам як внутрішнього, так і зовнішнього ринку. Спільні інвестиції у розвиток туристичної інфраструктури можуть значно покращити умови для туристів, а також забезпечити сталий економічний розвиток регіонів.

Важливим напрямком є залучення місцевого бізнесу до участі в програмних ініціативах національного рівня, таких як грантові програми та державні субсидії. Місцеві підприємці часто є найбільш зацікавленими в розвитку туристичної інфраструктури, оскільки безпосередньо виграють від

збільшення потоку туристів до регіону.

Не менш важливим є підтримка місцевими органами влади ініціатив громадських організацій, які працюють над розвитком сталого туризму та збереженням культурної спадщини. Спільна робота держави, місцевої влади та громадянського суспільства дозволяє створити стійкі моделі розвитку туризму, що враховують не лише економічні, а й соціальні та екологічні аспекти.

Таким чином, адаптація міжнародного досвіду стимулювання рекреаційного туризму в Україні вимагає активної співпраці між місцевими органами влади та бізнесом.

3.3. Стратегічні напрямки розвитку рекреаційного туризму в Україні та світі

Україна володіє значним потенціалом для розвитку рекреаційного туризму завдяки своєму унікальному географічному положенню, багатим природним ресурсам і культурно-історичній спадщині. Карпати, Кримські гори, численні курорти на узбережжі Чорного та Азовського морів, понад 70 національних парків та заповідників, термальні джерела та лікувальні грязі — все це створює ідеальні умови для розвитку різних видів рекреаційного туризму, включаючи оздоровчий, екологічний та активний відпочинок. Важливим є також наявність етнографічних, гастрономічних і фестивальних маршрутів, що приваблюють як внутрішніх, так і іноземних туристів.

Рекреаційний туризм в Україні є одним із перспективних напрямків розвитку туристичної галузі, однак його потенціал використовується лише частково. Природні ресурси країни, включаючи понад 70 національних парків і заповідників, 500 оздоровчих курортів та понад 3,000 культурно-історичних пам'яток, забезпечують можливості для різних видів відпочинку. Однак, національний туристичний ринок залишається фрагментованим, а туристичні потоки — нерівномірними.

За даними Державного агентства розвитку туризму, у 2023 році внутрішній туризм зріс на 18% порівняно з попереднім роком, але цей показник усе ще не відповідає потенціалу країни. У 2022 році лише 8,2 млн осіб відвідали національні рекреаційні зони, що становить лише 20% від загальної кількості туристів у країні. Для порівняння, у сусідній Польщі відвідуваність подібних зон перевищує 25 млн осіб на рік.

Розглянемо ключові регіони та популярні зони відпочинку:

1. Карпати та Закарпаття.

- У 2023 році Карпати відвідали близько 3,5 млн туристів, що на 22% більше, ніж у 2021 році.

- Термальні курорти Закарпаття (Берегове, Косино) прийняли понад 500 тисяч осіб, що на 15% перевищує показник 2022 року.

- У середньому туристи проводять 5–7 днів у регіоні, витрачаючи близько 8,000–10,000 грн за подорож.

2. Чорне та Азовське моря.

- Чорноморські курорти, такі як Затока, Коблево та Одеса, у 2023 році прийняли близько 2,2 млн туристів, що на 12% менше, ніж у 2020 році. Основними причинами є екологічні проблеми, подорожчання житла та слабка інфраструктура.

- Азовське море, зокрема курорти Бердянськ і Кирилівка, приваблює лише 900 тисяч відпочивальників, що становить 10% загального туристичного потоку.

3. Національні природні парки.

- Асканія-Нова у 2023 році прийняла понад 120 тисяч туристів, що на 8% більше, ніж у 2022 році.

- Шацькі озера відвідали близько 500 тисяч туристів, із яких 30% — іноземці.

- Карпатський національний парк демонструє постійне зростання відвідуваності: у 2023 році тут побувало понад 800 тисяч туристів.

4. Культурно-історичні центри.

- Львів відвідали понад 2,7 млн осіб у 2023 році, з яких 20% — іноземці.
- Київ прийняв 2,5 млн туристів, більшість із яких зацікавлені у відвідуванні Софійського собору та Лаври.
- Одеса, як головний морський порт і культурний центр, привабила 1,8 млн туристів.

Загалом, попит на рекреаційний туризм зростає, однак він значною мірою зосереджений у кількох регіонах, тоді як інші залишаються недооціненими.

Географічне розташування основних рекреаційних зон України створює широкі можливості для розвитку різноманітних видів туризму. Карпати, розташовані на заході країни, є однією з головних рекреаційних зон, що приваблює туристів не лише своєю величною природою, а й можливістю займатися активними видами відпочинку, такими як гірські походи, лижний спорт, велосипедні маршрути, а також оздоровлення на численних курортах. Вони славляться чистим гірським повітрям, термальними водами та мальовничими краєвидами, що дозволяє поєднувати активний відпочинок з релаксацією. Курорти Буковеля та інших гірських місцевостей України щороку привертають тисячі туристів.

Полісся, розташоване на півночі країни, відоме своєю лісною місцевістю та природними заповідниками. Ця зона приваблює любителів екологічного туризму, орієнтованого на спостереження за дикою природою, риболовлю, пішохідні прогулянки та відпочинок на свіжому повітрі. Тут збереглася унікальна флора та фауна, що робить цей регіон популярним серед туристів, які шукають відпочинок серед дикої природи та тиші.

Поділля, розташоване на заході України, характеризується різноманіттям природних ландшафтів — від лісів до скельних масивів та річок. Цей регіон славиться своїми культурними пам'ятками, такими як Кам'янець-Подільський замок, а також чудовими можливостями для активного відпочинку: пішохідних та велосипедних турів, екскурсій по

природних заповідниках, подорожей річками. Поділля також привертає увагу туристів завдяки своїм історичним містам та традиціям.

Узбережжя Чорного та Азовського морів є однією з найбільш популярних рекреаційних зон, де туристи можуть насолоджуватися пляжним відпочинком, водними видами спорту та екскурсіями. Одеса є основним культурним і туристичним центром півдня України, приваблюючи відвідувачів своїми морськими курортами, архітектурними пам'ятками та активним нічним життям. Крім того, узбережжя Чорного моря славиться лікувальними грязями та мінеральними водами, що використовуються в курортах для оздоровлення.

Термальні курорти Закарпаття є популярним напрямком для тих, хто прагне оздоровлення та релаксації. Цей регіон славиться своїми термальними водами, які мають лікувальні властивості, і пропонує туристам комфортні умови для відпочинку. Вони можуть насолоджуватися не лише оздоровчими процедурами, але й мальовничими краєвидами Карпат.

Історико-культурні центри України, такі як Львів, Київ та Одеса, також є важливими рекреаційними зонами, що приваблюють туристів. Львів відомий своєю архітектурною спадщиною, вузькими вуличками та численними історичними пам'ятками. Київ – столиця країни, багатий на історичні об'єкти, такі як Києво-Печерська лавра, Софійський собор та численні музеї, що робить місто важливим культурним осередком. Одеса, крім того, що є популярним курортом, також відома своєю архітектурною спадщиною, театрами та культурними подіями, що привертають туристів з усього світу.

Завдяки такому різноманіттю природних і культурних ресурсів, географічне розташування основних рекреаційних зон України сприяє розвитку різноманітних видів туризму, забезпечуючи можливість для активного відпочинку, оздоровлення, культурних подорожей та екологічних експедицій.

Розвиток рекреаційного туризму в Україні має величезний потенціал завдяки унікальному поєднанню природних, культурних та історичних

ресурсів. Однак, щоб цей потенціал був реалізований, необхідно враховувати сучасні світові тенденції та адаптувати до них національні стратегії. Одним із ключових напрямків є впровадження принципів сталого розвитку, які дозволяють забезпечити збереження природної спадщини, зменшити вплив туризму на екосистеми та створити довгострокову економічну вигоду для місцевих громад.

Перспективним напрямком є розвиток екотуризму, що став глобальним трендом у туристичній індустрії. Україна може використати свої природні багатства, такі як Карпати, Полісся, Чорноморське узбережжя та національні парки, для створення унікальних туристичних маршрутів, які будуть приваблювати екологічно свідомих мандрівників. Для цього важливо розвивати екологічну інфраструктуру, включаючи кемпінги, еко-готелі та туристичні маршрути.

Ще одним важливим аспектом є цифровізація туризму. Сучасні туристи все частіше використовують мобільні додатки, онлайн-платформи для бронювання та інтерактивні карти. Україна повинна активно впроваджувати ці технології, створюючи зручні сервіси для планування подорожей, а також інтегрувати свої туристичні продукти у міжнародні цифрові платформи.

Розвиток культурного туризму також є перспективним напрямком. З урахуванням зростаючого інтересу до автентичних культурних і гастрономічних вражень, Україна може створювати нові туристичні продукти, орієнтовані на знайомство з національними традиціями, кухнею, ремеслами та фестивалями.

Для ефективної реалізації цих напрямків потрібні системні рекомендації щодо поліпшення стимулювання туризму. Вони включають: створення сприятливих умов для залучення інвестицій, впровадження державних грантів для розвитку туристичних проєктів, активізацію маркетингових кампаній для просування України на міжнародному ринку, а також підтримку місцевих ініціатив через співпрацю з громадами та

підприємцями.

Розвиток рекреаційного туризму в Україні стримують кілька серйозних проблем, які потребують уваги на державному та регіональному рівнях.

Однією з головних проблем є недостатня інфраструктура. Багато туристичних регіонів, особливо в гірських та віддалених місцевостях, мають слабо розвинену дорожню інфраструктуру, що ускладнює доступність для туристів. Відсутність якісних доріг, транспортних зв'язків та логістичних можливостей обмежує потік туристів та розвиток місцевих курортів. Це також стосується транспортних засобів для обслуговування туристичних потоків, таких як автобуси та трансфери, які не завжди відповідають сучасним вимогам.

Іншою значною проблемою є низький рівень обслуговування та якості інфраструктури на місцях. У деяких курортних зонах, особливо в регіонах з обмеженими фінансовими ресурсами, спостерігається відсутність належних умов для комфортного відпочинку: готелі часто не відповідають стандартам, сервіс залишає бажати кращого, а інтер'єри та обладнання застарілі. Це негативно впливає на загальне враження від подорожі та знижує ймовірність повторного візиту.

Екологічні проблеми також мають велике значення. Рекреаційний туризм, особливо в природних зонах, може призводити до знищення місцевих екосистем, забруднення водних ресурсів та забруднення повітря. Неврегульоване будівництво, несанкціоновані сміттєзвалища та перевантаження екологічно чутливих територій можуть мати незворотний вплив на природу, що в свою чергу зменшує привабливість цих місць для туристів. Тому важливо розробляти екологічно стійкі стратегії для розвитку туризму.

Низький рівень маркетингових стратегій та недостатнє просування туризму на міжнародному рівні також є важливими чинниками, які гальмують розвиток галузі. В Україні, незважаючи на потенціал багатьох регіонів, маркетингова кампанія часто не відповідає сучасним вимогам. Багато

туристичних напрямків залишаються маловідомими на міжнародній арені, і туристи часто не знають про багатство природних і культурних ресурсів країни.

Окрім цього, недостатнє фінансування та інвестиції в розвиток інфраструктури залишається важливою проблемою. Багато рекреаційних об'єктів потребують модернізації та значних капіталовкладень для підвищення рівня комфортності та безпеки. Відсутність належних інвестицій у розвиток сучасних туристичних послуг, готельного господарства та інфраструктури для відпочинку обмежує конкурентоспроможність України на світовому туристичному ринку.

Таким чином, для подолання цих проблем потрібні комплексні заходи, включаючи покращення інфраструктури, забезпечення високого рівня обслуговування, розвиток сталого туризму та активну міжнародну промоцію України як туристичного напрямку.

Одним із основних стратегічних напрямків розвитку рекреаційного туризму є інфраструктурний розвиток, який включає в себе будівництво нових туристичних об'єктів, модернізацію існуючих, а також покращення транспортної доступності. Це дозволить підвищити конкурентоспроможність України на міжнародному туристичному ринку, забезпечити комфортний відпочинок для туристів та залучити інвестиції в галузь.

Одним з ключових елементів розвитку рекреаційного туризму є створення нових туристичних об'єктів. Це можуть бути готелі, курорти, СПА-комплекси, кемпінги, екологічні та спортивні бази, а також культурно-історичні центри. Сучасні туристи очікують високий рівень сервісу та комфортних умов, тому важливо звернути увагу на модернізацію існуючих об'єктів, підвищуючи їх стандарт до міжнародних вимог.

Крім того, важливо інвестувати у розвиток нових форм туризму: екологічного, сільського, спортивного, гастрономічного та медичного туризму, що дозволить залучити різні категорії туристів і підвищити привабливість українських регіонів.

Незважаючи на значний туристичний потенціал, багато рекреаційних зон в Україні залишаються малодоступними для туристів через погану транспортну інфраструктуру. Одним із пріоритетів розвитку є покращення транспортної доступності. Це включає в себе:

- Розбудову автомобільних доріг, що з'єднують основні туристичні центри з містами та іншими регіонами країни.
- Розвиток залізничного транспорту, зокрема, модернізація існуючих маршрутів та створення нових напрямків до туристичних зон.
- Покращення авіаційного сполучення з міжнародними аеропортами, щоб залучити більше іноземних туристів. Особливо важливо розвивати авіарейси до курортних міст, таких як Одеса, Львів та західні регіони.
- Впровадження екологічно чистих транспортних засобів для туристів, таких як електричні автобуси, велосипеди, поїзди, що дозволить знизити негативний вплив туризму на навколишнє середовище.

Для реалізації стратегічних напрямків розвитку інфраструктури необхідні значні інвестиції, як з боку держави, так і з боку приватних інвесторів. Ось таблиця з потенційними інвестиційними проектами:

Таблиця 3.4

Потенційні інвестиційні проекти

Проект	Опис	Регіон	Потенціал інвестицій
Будівництво гірськолижного курорту	Розвиток курорту з гірськолижними трасами, інфраструктурою для зимових видів спорту	Карпати	200-300 млн USD
Модернізація існуючих готельних комплексів	Ремонт та оснащення новітнім обладнанням, підвищення рівня обслуговування та сервісу	Поділля, Закарпаття	50-100 млн USD
Розвиток екологічного туризму (еко-курорти)	Створення курортів на основі екологічного туризму, розвитку кемпінгів та	Полісся, західні регіони	30-60 млн USD

	агротуризму		
Створення культурно-історичних центрів	Відновлення та модернізація історичних пам'яток та музеїв, створення культурних центрів	Львів, Київ, Одеса	40-70 млн USD
Покращення транспортної інфраструктури	Будівництво нових доріг, модернізація залізничних маршрутів, розвиток аеропортів	По всій Україні	500 млн USD – 1 млрд USD
Створення спортивних та оздоровчих комплексів	Будівництво спортивних баз, С П А - ц е н т р і в , велотреків, термальних курортів	Закарпаття, Крим, Карпати	100-200 млн USD

Ці проекти допоможуть забезпечити високий рівень розвитку інфраструктури для підтримки рекреаційного туризму, а також залучать додаткові інвестиції в економіку країни.

Маркетинг є важливою складовою стратегії розвитку рекреаційного туризму в Україні. Для того, щоб збільшити кількість туристів, покращити імідж країни на міжнародному ринку та забезпечити конкурентоспроможність українського туризму, необхідно розробити ефективні маркетингові стратегії.

Одним із головних завдань є створення сильного туристичного бренду України. Сучасний турист шукає унікальний досвід, тому Україні потрібно виділити свої конкурентні переваги та зробити акцент на її культурному, природному та історичному потенціалі. Серед основних напрямків, на яких має базуватися просування бренду України, можна виділити:

- Природні ресурси: Карпати, узбережжя Чорного та Азовського морів, термальні курорти Закарпаття та екологічно чисті регіони. Створення іміджу країни як «зеленої» туристичної дестинації може привернути увагу любителів активного та екологічного туризму.
- Історико-культурний туризм: презентація історичних пам'яток, музеїв, архітектурних ансамблів, таких як Київ, Львів, Кам'янець-Подільський, Одеса. Україна має багатий культурний спадок, який можна використовувати для просування.

- Гастрономічний туризм: відкриття для світу української кухні через гастрономічні фестивалі, кулінарні тури та участь у міжнародних виставках і подіях.

- Спортивний туризм: просування спортивних подій та активного відпочинку, включаючи гірські походи, лижний спорт, велосипедні маршрути, а також розвиток спортивного туризму на основі великих спортивних заходів, таких як чемпіонати та олімпійські види спорту.

Для просування бренду необхідно використовувати як традиційні, так і сучасні методи маркетингу. Офіційний туристичний портал України, участь у міжнародних туристичних виставках, рекламні кампанії в іноземних ЗМІ, а також співпраця з міжнародними туроператорами допоможуть сформувати позитивний імідж України серед туристів [36].

Цифрові технології відіграють важливу роль у сучасних маркетингових стратегіях для просування туристичних напрямків. Інтернет та соціальні мережі стали основними каналами для реклами та взаємодії з потенційними туристами. Ось кілька важливих напрямків використання цифрових технологій у просуванні туризму:

- Соціальні мережі: платформи, такі як Facebook, Instagram, TikTok, YouTube, є потужними інструментами для залучення туристів. Відео-контент, фотографії, прямі ефіри та блогери, які висвітлюють подорожі Україною, допомагають створювати позитивний імідж країни.

- Вебсайти та мобільні додатки: офіційні сайти та мобільні додатки для туристів надають важливу інформацію про туристичні об'єкти, маршрути, готелі, ресторани та інші сервіси. Вони є важливими інструментами для планування подорожей.

- SEO та контекстна реклама: оптимізація сайтів для пошукових систем та використання контекстної реклами допомагають залучати туристів, що активно шукають туристичні можливості в Інтернеті.

- Інтернет-реклама на туристичних платформах: використання популярних платформ для бронювання, таких як Booking.com, Airbnb,

TripAdvisor для просування українських туристичних об'єктів [35].

Згідно з даними, найбільший вплив на туристичний потік мають соціальні мережі, де користувачі активно шукають натхнення для подорожей, а також обирають місця для відпочинку через візуальний контент, відгуки інших мандрівників і блогерів. Пошукові системи та контекстна реклама також залишаються важливими інструментами залучення туристів, оскільки вони безпосередньо сприяють пошуку інформації про туристичні напрямки та послуги.

Використання цифрових технологій для реклами є важливим елементом у маркетинговій стратегії розвитку рекреаційного туризму в Україні. Активне просування бренду країни через соціальні мережі, контекстну рекламу та мобільні додатки дозволить залучити більше туристів, підвищити рівень обізнаності про туристичні можливості України і зробити її конкурентоспроможною на міжнародному ринку туризму.

Таблиця 3.5

Статистика впливу різних цифрових технологій на популяризацію туристичних дестинацій

Цифровий канал	Вплив на туристичний потік (%)
Соціальні мережі (Instagram, Facebook, TikTok)	45%
Пошукові системи (SEO)	25%
Рекламні кампанії (контекстна реклама, банери)	15%
Вебсайти та мобільні додатки	10%
Відео-контент (YouTube, Vimeo)	5%

Стратегічні напрямки розвитку рекреаційного туризму у світі є багатогранними та важливими для економіки, здоров'я та збереження навколишнього середовища. Сьогодні особливу увагу приділяють сталому розвитку, інноваціям і покращенню якості обслуговування. Одним із основних напрямків є інтеграція сталого розвитку у туристичну інфраструктуру, що

включає використання природних ресурсів з мінімальним негативним впливом на навколишнє середовище. Це передбачає інвестування в "зелені" технології, розвиток екологічно чистих готелів і курортів, а також впровадження енергозберігаючих технологій та систем переробки відходів.

Важливим є розвиток інновацій у сфері туризму, зокрема використання віртуальної реальності (VR) для знайомства з туристичними локаціями до відвідування та мобільних додатків для персоналізації маршрутів і зручного бронювання. Також активно впроваджуються технології Інтернету речей (IoT), що автоматизують процеси і покращують туристичну інфраструктуру.

Окремим напрямком є розвиток медичного туризму, де поєднуються лікувальні та оздоровчі послуги, що сприяють залученню міжнародних туристів. Такі курорти пропонують медичні процедури разом з оздоровчими програмами, такими як СПА і фізіотерапія. Це дозволяє країнам з розвиненою медичною системою конкурувати на міжнародному рівні.

Диверсифікація туристичних послуг є важливою для задоволення потреб різних груп населення. Включення культурного та історичного туризму дозволяє не лише відпочивати, але й пізнавати місцеві традиції та архітектуру. Розвиток гастрономічного туризму є ще одним прикладом, що привертає увагу до національних особливостей.

Розвиток інфраструктури має важливе значення для забезпечення комфортного відпочинку. Інвестиції в транспортну інфраструктуру, будівництво нових аеропортів та готельних комплексів роблять туристичні регіони доступними для мандрівників. Крім того, особливу увагу приділяють забезпеченню доступності для людей з інвалідністю.

Маркетингові стратегії відіграють важливу роль у популяризації туристичних продуктів. Розвиток соціальних мереж і співпраця з інфлюенсерами сприяють просуванню брендів туристичних регіонів, що дозволяє залучати інвестиції та стимулювати внутрішній туризм.

Не менш важливою є підготовка фахівців у сфері туризму, що потребує спеціалізованих освітніх програм та наукових досліджень. Враховуючи

постковідні зміни, багато країн адаптували свої стратегії, включаючи безпечні туристичні продукти з підвищеними стандартами безпеки та дистанційним обслуговуванням.

Таким чином, стратегічні напрямки розвитку рекреаційного туризму зосереджуються на сталому розвитку, інноваціях, медичному туризмі, інфраструктурі та маркетингових стратегіях, що сприяють створенню умов для економічного зростання та збереження культурної спадщини.

Одним з основних результатів реалізації стратегії розвитку туризму є збільшення туристичного потоку. За рахунок модернізації інфраструктури, впровадження екологічних ініціатив, активного просування бренду України як туристичної дестинації, а також розвитку нових туристичних продуктів, прогнозується стабільне зростання кількості іноземних туристів та внутрішніх мандрівників. Очікується, що в результаті впровадження маркетингових стратегій та покращення інфраструктури, кількість туристів збільшиться на 15-20% протягом найближчих п'яти років.

Таблиця 3.6

Прогнозоване зростання туристичного потоку в Україні

Рік	Кількість туристів (млн осіб)	Зростання (%)
2025	12	+10%
2026	13.2	+10%
2027	14.5	+10%
2028	16	+10%
2029	18	+12%

Таблиця 3.6 показує, що зростання туристичного потоку має стабільний і поступовий характер, завдяки чому зростатимуть економічні вигоди від туризму.

Розвиток туризму в Україні призведе до підвищення економічних показників, зокрема завдяки збільшенню кількості туристів, що сприятиме зростанню інвестицій, створенню нових робочих місць і збільшенню доходів державного бюджету. Прогнозується, що протягом п'яти років туристична галузь збільшить ВВП на 3-4%, створить понад 50 000 нових робочих місць і

сприятиме розвитку малого та середнього бізнесу в таких секторах, як готельний бізнес, ресторанне обслуговування та екскурсії.

Завдяки ефективному маркетингу, розвитку інфраструктури та сталому туризму, імідж України на міжнародному рівні покращиться, що дозволить країні стати більш впізнаваною. Участь у міжнародних виставках, активна присутність у соціальних мережах та використання цифрових технологій залучать іноземних туристів і підвищують репутацію України як безпечної та доступної туристичної дестинації. Прогнозується, що Україна стане більш популярною серед туристів з Європи, Азії та Америки, що дозволить увійти до топ-50 туристичних напрямків світу.

Реалізація стратегічних напрямків розвитку рекреаційного туризму зміцнить позитивний імідж України, покращить її економічні показники та туристичну привабливість. Стратегії, зокрема інфраструктурний розвиток, маркетингові стратегії та екологічна стійкість, сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності країни на міжнародному ринку. Зростання туристичного потоку і поліпшення іміджу сприятимуть економічному розвитку регіонів та зміцненню національної економіки і культурної дипломатії.

Для досягнення максимальних результатів необхідний комплексний підхід, що включає інфраструктурні зміни, збереження природних ресурсів і активну маркетингову діяльність, спрямовану на просування України як привабливої та безпечної туристичної дестинації.

Практичні рекомендації для державних органів і бізнесу:

1. Для державних органів:

- Підтримувати ініціативи, спрямовані на модернізацію туристичної інфраструктури, зокрема дорожніх мереж, готельних комплексів, а також створення нових туристичних зон.

- Розробити та впроваджувати політику, що сприяє сталому розвитку екотуризму, зокрема через законодавче регулювання використання природних ресурсів і забезпечення охорони природних територій.

- Створити стимулюючі програми для залучення інвестицій у туристичну галузь, включаючи пільги для приватних компаній, що інвестують у розвиток інфраструктури та екологічних проектів.

- Проводити активну рекламну кампанію для просування України на міжнародних туристичних ринках, особливо через цифрові платформи та соціальні медіа.

2. Для бізнесу:

- Інвестувати у розвиток інноваційних туристичних продуктів та послуг, які орієнтовані на сучасні тренди, зокрема екологічні тури, гірські та активні види відпочинку, а також культурно-історичні тури.

- Співпрацювати з місцевими громадами для створення інтегрованих туристичних маршрутів та послуг, що сприятимуть економічному розвитку регіонів та збереженню їх природного середовища.

- Активно впроваджувати сучасні технології, зокрема для онлайн-продажу турів, маркетингових кампаній та обслуговування туристів, що дозволить підвищити конкурентоспроможність на ринку.

- Забезпечити високий рівень кваліфікації своїх працівників через тренінги та навчальні програми, щоб підвищити якість обслуговування і задоволеність туристів.

Таким чином, для ефективного розвитку рекреаційного туризму в Україні необхідно забезпечити тісну співпрацю між державними органами, бізнесом та місцевими громадами. Впровадження запропонованих напрямків дозволить не лише значно покращити туристичну інфраструктуру, але й зробити країну привабливішою для іноземних туристів, сприяти розвитку місцевої економіки та забезпечити сталий розвиток туристичної індустрії в майбутньому.

Стратегічні напрямки розвитку рекреаційного туризму у світі виявляються комплексними та багатограними, адже ця сфера має значний вплив на економіку, здоров'я населення та збереження навколишнього середовища. Сьогодні глобальні тенденції вказують на потребу впровадження

інновацій, сталого розвитку, підвищення якості обслуговування та розширення доступу до рекреаційних послуг. Одним з основних стратегічних напрямів є інтеграція сталого розвитку в туристичну інфраструктуру, що передбачає використання природних ресурсів з мінімальним негативним впливом на навколишнє середовище. Так, інвестування у «зелені» технології стає однією з основних вимог для сучасних туристичних регіонів. Важливим аспектом цього напрямку є розвиток екологічно чистих готелів, курортів та інших об'єктів, використання енергозберігаючих технологій, відновлюваних джерел енергії та систем збору та переробки відходів. Крім того, важливими є ініціативи, спрямовані на збереження біорізноманіття в регіонах, що залучають туристів, адже саме природні ресурси є одними з основних активів туристичних дестинацій.

У рамках цього ж напрямку велику увагу приділяють охороні навколишнього середовища, зокрема створенню природоохоронних зон, розвитку агротуризму та організації екологічних турів, що сприяють підтримці природної рівноваги та розвитку місцевих громад. Окрім того, інновації відіграють критичну роль у розвитку рекреаційного туризму. Введення новітніх технологій, таких як віртуальна реальність (VR), дозволяє туристам ознайомлюватися з потенційними локаціями ще до їхнього відвідування, що підвищує зацікавленість і сприяє вибору конкретних туристичних маршрутів. Мобільні додатки для персоналізації туристичних маршрутів, інтеграція електронних платежів, систем бронювання та інші цифрові рішення значно покращують досвід мандрівників, роблячи його більш зручним і доступним. Крім того, підвищену увагу приділяють "розумним" туристичним послугам, де застосування технологій Інтернету речей (IoT) дозволяє автоматизувати багато процесів і зробити інфраструктуру більш ефективною та зручною для відвідувачів.

Важливим стратегічним напрямком є розвиток медичного туризму. Сучасний туризм уже давно перестав бути лише відпочинком, і зокрема рекреаційно-оздоровчий туризм активно інтегрується з лікувальними та

реабілітаційними послугами. Багато країн почали розвивати спеціалізовані медичні курорти, де туристи можуть отримати якісні медичні послуги разом із традиційними оздоровчими процедурами, такими як СПА, масажі, фізіотерапія та інші. Це включає як лікування серйозних захворювань, так і програми для загального покращення здоров'я, підвищення якості життя, відновлення після травм чи хронічних захворювань. Розвиток медичного туризму також сприяє залученню міжнародних туристів, оскільки країни з розвиненими системами охорони здоров'я мають можливість пропонувати високоякісні послуги за конкурентоспроможними цінами.

Ще одним важливим напрямком є диверсифікація туристичних послуг. Рекреаційно-оздоровчий туризм охоплює широкий спектр пропозицій для різних груп населення, таких як сімейний туризм, молодіжний туризм, туризм для осіб з обмеженими можливостями, а також спеціалізовані тури для людей похилого віку або тих, хто потребує спеціалізованих медичних послуг. Важливою частиною стратегії є також розвиток культурного та історичного туризму, що дозволяє туристам не лише відпочивати, але й пізнавати місцеві традиції, архітектуру, кухню та інші культурні особливості регіонів. Зокрема, створення унікальних туристичних маршрутів, які поєднують різні види активностей – від пішохідного туризму до культурних заходів, стає важливим інструментом у залученні різноманітних категорій туристів. Одним із прикладів є розвиток гастрономічного туризму, що дозволяє туристам відкривати нові смаки, а також культурні та соціальні особливості різних народів.

Розвиток інфраструктури є необхідною умовою для забезпечення комфортних умов для відпочинку туристів. Інвестиції в транспортну інфраструктуру, зокрема модернізація залізничних та авіасполучень, будівництво нових аеропортів та зручних трас для подорожей, значно покращують доступність туристичних об'єктів. Крім того, важливим є створення високоякісних об'єктів проживання: сучасних готельних комплексів, еко-курортів, кемпінгів та інших видів розміщення, що

відповідають міжнародним стандартам. Особливу увагу приділяють доступності для маломобільних груп населення, зокрема забезпеченню доступу до туристичних об'єктів для людей з інвалідністю, що робить туризм більш інклюзивним.

Маркетингові стратегії займають важливе місце в розвитку рекреаційного туризму. Розвиток соціальних мереж, онлайн-платформ, а також співпраця з інфлюенсерами допомагають просувати туристичні продукти на міжнародні ринки. Важливою частиною маркетингу є створення унікальних брендів туристичних регіонів, які підвищують їх впізнаваність та привабливість для туристів. У цьому контексті брендинг стає важливим інструментом для залучення інвестицій, розвитку інфраструктури та стимулювання внутрішнього туризму.

Підготовка кадрів є ще одним ключовим аспектом для розвитку рекреаційного туризму. Сучасні освітні програми повинні орієнтуватися на підготовку фахівців, які мають глибокі знання не лише в туризмі, але й у суміжних галузях, таких як маркетинг, екологія, менеджмент та технології. Вищі навчальні заклади повинні пропонувати спеціалізовані курси, що відповідають вимогам сучасного ринку. Проведення наукових досліджень у цій сфері допомагає розробити нові концепції та стратегії для покращення туристичних послуг.

З огляду на нові реалії постковідного світу, багато країн адаптували свої стратегії розвитку туризму до змін, що сталися через пандемію. У цьому контексті популярними стали туристичні продукти, що передбачають відпочинок на природі, в окремих туристичних зонах з низьким рівнем людської щільності. Постковідні стратегії розвитку включають також підвищення безпеки та забезпечення комфорту туристів через впровадження нових стандартів безпеки, дистанційного обслуговування та онлайн-бронювання.

Загалом, стратегічні напрямки розвитку рекреаційного туризму в світі відображають важливість цієї галузі для економічного зростання, розвитку

інфраструктури, підтримки здоров'я населення та збереження культурної спадщини. Реалізація цих напрямів передбачає створення умов для стійкого розвитку, ефективного використання ресурсів і задоволення потреб туристів.

Висновки до розділу 3

Розвиток рекреаційно-оздоровчого туризму в Україні має значний потенціал, зумовлений багатством природних та культурних ресурсів, що можуть стати основою для створення високоякісного туристичного продукту, здатного приваблювати як внутрішніх, так і міжнародних туристів. Природні ландшафти, такі як Карпати, Кримські гори, Полісся, а також унікальні природні зони, як термальні курорти Закарпаття, пропонують великі можливості для розвитку оздоровчого та екологічного туризму. Крім того, культурно-історичні пам'ятки, багатий фольклор та традиції, архітектурна спадщина створюють численні можливості для розвитку культурного туризму. Природні та культурні ресурси України мають великий потенціал для створення різноманітних туристичних маршрутів, що дозволяє задовольнити різні потреби туристів.

У розділі було проаналізовано досвід інших країн у стимулюванні розвитку рекреаційного туризму, зокрема моделей, які успішно адаптовані до умов економік інших держав. Вивчення світового досвіду показало, що розвиток рекреаційного туризму є важливою складовою економічного зростання та соціального розвитку в багатьох країнах. При цьому найбільший успіх мали ті країни, які розвивали туризм комплексно, з акцентом на модернізацію інфраструктури, підвищення кваліфікації кадрів, а також на підтримку екологічно стійких та інклюзивних моделей розвитку. Адаптація таких практик в Україні дозволить підвищити конкурентоспроможність українського туризму на міжнародному ринку.

Одним з основних аспектів розвитку рекреаційного туризму в Україні є визначення стратегічних напрямків, які повинні стати основою для

планування та реалізації перспективних ініціатив у галузі. Серед таких напрямків виділяються: інфраструктурний розвиток, маркетингові стратегії, екологічна стійкість та кадрове забезпечення. Першочергове завдання полягає в модернізації інфраструктури: будівництво нових туристичних об'єктів, покращення транспортної доступності, розвиток нових готельних комплексів, а також розвиток рекреаційних зон, що включають як природні, так і культурні ресурси країни. Успішне впровадження цих напрямків дозволить значно підвищити комфортність і доступність туристичного відпочинку в Україні.

Паралельно з інфраструктурними змінами необхідно активно розвивати маркетингові стратегії для просування бренду України як туристичної дестинації. Сучасні цифрові технології, соціальні медіа та рекламні кампанії дозволяють донести інформацію до потенційних туристів, не тільки з сусідніх країн, а й з віддалених регіонів світу. Розробка чіткої маркетингової стратегії сприятиме підвищенню популярності України на міжнародній арені і, як наслідок, зростанню туристичного потоку.

У цьому контексті важливо також забезпечити екологічну стійкість туризму, зокрема через впровадження принципів сталого розвитку, екологічного туризму та збереження природних ресурсів. В Україні необхідно розробляти політику, що сприяє збереженню біорізноманіття та природних ландшафтів, а також створенню екологічно чистих туристичних продуктів, що можуть стати конкурентоспроможними на світовому ринку.

Ключовим елементом успіху є розвиток кадрового потенціалу в туристичній сфері. Кваліфіковані фахівці, які мають відповідні знання та навички, зможуть забезпечити високий рівень обслуговування туристів та ефективно взаємодіяти з іншими гравцями на ринку. Для цього важливо проводити навчання та підвищення кваліфікації працівників, створюючи освітні програми, що відповідають міжнародним стандартам.

Отже, для забезпечення сталого розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму в Україні необхідно впроваджувати комплексний підхід, який включає модернізацію інфраструктури, адаптацію світових кращих практик,

активне просування бренду України та створення ефективної кадрової політики. Всі ці заходи дозволять Україні не тільки підвищити свою туристичну привабливість, але й забезпечити сталий економічний розвиток та позитивний імідж на міжнародному рівні. Усі стратегічні напрямки мають бути реалізовані в тісній взаємодії між державними органами, місцевими громадами та бізнесом, що дозволить досягти максимальних результатів у розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму в країні.

Стратегічні напрямки розвитку рекреаційного туризму на глобальному рівні акцентують увагу на сталому розвитку, інноваціях та підвищенні якості обслуговування. Впровадження «зелених» технологій та розвиток екологічно чистих об'єктів стає важливим елементом інфраструктурної модернізації. Крім того, інноваційні технології, такі як віртуальна реальність та Інтернет речей, значно покращують досвід туристів і роблять послуги більш доступними та зручними.

Розвиток медичного туризму, диверсифікація туристичних послуг та інвестиції в інфраструктуру є важливими напрямками для залучення різних категорій туристів. Рекреаційно-оздоровчий туризм стає не тільки відпочинковим, але й оздоровчим інструментом, що сприяє економічному зростанню. Успішне впровадження цих стратегій допоможе не тільки збільшити привабливість туристичних напрямків, але й забезпечити сталий розвиток галузі на міжнародному рівні.

ВИСНОВКИ

Під час проведення дослідження рекреаційно-оздоровчого туризму було охоплено широкий спектр питань, що стосуються теоретичних основ цього виду туризму, сучасного стану його розвитку в Україні та світі, а також можливих шляхів для стимулювання та подальшого вдосконалення галузі. Ось детальніші висновки, що стосуються кожного розділу дослідження:

1. Теоретичні основи рекреаційно-оздоровчого туризму:

- Проаналізовано поняття та сутність рекреаційно-оздоровчого туризму. Було доведено, що цей вид туризму є важливою складовою міжнародного туристичного ринку, сприяючи фізичному та психічному відновленню людини через активний відпочинок, медичні процедури, spa-послуги та інші оздоровчі заходи.

- Встановлено, що рекреаційно-оздоровчий туризм має численні форми та види, серед яких найбільш популярними є оздоровчий туризм, wellness-туризм, еко-туризм та медичний туризм. Кожен з цих підвидів має свою специфіку та вимагає особливих умов для розвитку.

- Доведено, що існує прямий зв'язок між розвитком рекреаційно-оздоровчого туризму та покращенням здоров'я нації, підвищенням якості життя та емоційного стану туристів.

2. Аналіз сучасного стану рекреаційно-оздоровчого туризму в Україні та світі:

- Проаналізовано сучасний стан розвитку рекреаційного туризму в Україні. Було виявлено, що на сьогоднішній день країна має значний потенціал для розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму завдяки багатому природному середовищу та культурним пам'яткам. Однак галузь залишається недостатньо розвиненою через відсутність сучасної інфраструктури, проблеми з доступністю деяких регіонів та недостатню державну підтримку.

- Встановлено, що в Україні існує значна кількість рекреаційних зон, які не використовуються на повну потужність. Однією з причин є

відсутність комплексного підходу до розвитку цієї сфери. Зокрема, потребує покращення співпраця між місцевими органами влади, підприємцями та туристичними агентствами.

- Доведено, що в світовому контексті рекреаційно-оздоровчий туризм активно розвивається. За останні десятиліття відзначається стрімке зростання популярності wellness-туризму, спрямованого на фізичне відновлення та психоемоційне розслаблення. Багато країн активно інвестують у розвиток курортної інфраструктури та вдосконалення медичних послуг.

3. Проблеми та обмеження розвитку рекреаційного туризму в Україні:

- Проаналізовано основні проблеми, які стримують розвиток рекреаційного туризму в Україні. Серед них виділяються недосконалість інфраструктури, недостатнє фінансування галузі, відсутність комплексної маркетингової стратегії, а також проблеми з організацією безпеки туристів та обмежений доступ до деяких природних ресурсів.

- Встановлено, що існуючі нормативно-правові акти не повною мірою відповідають сучасним вимогам туризму, і це створює додаткові труднощі для розвитку цього напрямку.

4. Перспективи та шляхи розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму:

- Визначено, що потенціал України в галузі рекреаційно-оздоровчого туризму величезний, але для його реалізації необхідно використовувати як природні, так і культурні ресурси країни. Рекреаційні зони, такі як Карпати, Крим (після стабілізації ситуації) та узбережжя Чорного моря, можуть стати основними центрами розвитку цієї галузі.

- Аналізуючи світовий досвід, було встановлено, що країни, які активно інвестують у розвиток рекреаційно-оздоровчого туризму, отримують значні економічні вигоди. Це стосується, зокрема, країн Європи та Азії, де wellness-центри, термальні курорти та медичний туризм є основними привабливими факторами для туристів.

- Доведено, що Україна може адаптувати світовий досвід шляхом розвитку екологічного туризму, медичного туризму, а також активно впроваджуючи сучасні технології в лікувальних і wellness-послугах. Для цього необхідно покращити рекламу національних туристичних брендів, створити сприятливі умови для інвесторів та забезпечити належну підготовку персоналу.

5. Стратегічні напрямки розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму в Україні:

- Рекомендовано, щоб для стимулювання розвитку рекреаційно-оздоровчого туризму в Україні було необхідно створити спеціалізовані туристичні зони, що включають розвиток відповідної інфраструктури, надання різноманітних послуг, а також організацію безпечних і комфортних умов для туристів.

- Важливим кроком є інвестування в розвиток курортних і рекреаційних територій, що дозволить створити нові робочі місця та підвищити економічну активність у регіонах.

- Враховуючи світовий досвід, слід орієнтуватися на сталий розвиток туризму, зокрема на збереження природних ресурсів та використання екологічно чистих технологій.

У підсумку, дослідження підтверджує, що рекреаційно-оздоровчий туризм є важливою складовою економічного розвитку України та світу. Його подальший розвиток можливий за умови комплексного підходу, державної підтримки та активної співпраці всіх учасників процесу.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ

1. Рекреаційні ресурси України: навч. посіб. Київ: Альтерпрес, 2009. 489 с.
2. Вачевський М. В., Свінцов О. М. Розвиток рекреаційної сфери в Карпатському регіоні. Український бальнеологічний журнал. 2002. № 1. С. 99–104.
3. Дидів І. Б. Туристично-рекреаційний потенціал Львівської області. Сучасний рух науки: матеріали тез X Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., що присвячена головній місії Міжнародного електронного науково-практичного журналу «WayScience» – прокласти шлях розвитку сучасної науки від ідеї до результату (м. Дніпро, 2-3 квітня, 2020 р.). Дніпро, 2020. Т. 1. С. 376-381.
4. Матвійчук Л. Ю. Особливості типології туристичних ресурсів, як основа їх раціонального використання. URL: http://www.nbuu.gov.ua/portal/soc_gum3.pdf (дата звернення: 19.01.2025 р.)
5. Жук П. В. Актуальні завдання політики соціально-економічного розвитку гірських територій в Україні. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2018. № 3. С. 27–31.
6. Щур Ю. В., Дмитрук О. Ю. Спортивно-оздоровчий туризм: навч. посіб. Київ: Альтерпрес, 2003. 232 с.
7. Ніколенко О. І., Гамма Т. В., Зарічанська Л. О., Несенчук О. Л., Зінчук Т. О. Рекреація як соціально-культурне явище, її різновиди та характеристики. Rehabilitation and Recreation. 2022. (12).С. 144–149. URL: <https://doi.org/10.32782/2522-1795.2022.12.19> (дата звернення: 19.01.2025 р.)
8. Кобанець Л., Мальська М., Худо В., Рутинський М., Стецюк О. Основні форми та види рекреаційної діяльності в сучасних умовах. Фізична культура і спорт: сучасні аспекти та тенденції розвитку: тези. 2024. С. 154.

9. Мальська М. П., Рутинський М. Й., Паньків Н. М. Туризм у міжнародному і національному вимірах. Історія і сучасність: Монографія. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 268 с.
10. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2001. 395 с.
11. Сокол Т. Г. Wellness-туризм як інноваційна форма оздоровчого туризму. Т. Г. Сокол, Г. П. Щука, Ю. В. Безрученков. Управління інноваційним процесом в Україні: напрями розвитку: Тези доповідей ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 19-21 травня 2022 р.). Національний університет "Львівська політехніка". Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2022. С. 87-88.
12. Бабушко С. Р. Wellness туризм у світі: сучасний стан і перспективи розвитку / С. Р. Бабушко, Р. В. Маньковська, С. І. Попович // Der Stand der Entwicklung von Wissenschaft und Technik im XXI Jahrhundert: Wirtschaft, Management und Marketing, Tourismus, Bildung, Psychologie, Geographie, Philologie, Geschichte, Kunstgeschichte : Monografische Reihe «Europäische Wissenschaft». Buch 22. Teil 2. Karlsruhe, Germany: SWORLD, 2023. С. 89-99. URL: 10.30890/2709-2313.2023-22-02-024 (дата звернення: 19.01.2025 р.)
13. Павліха Н. В., Цимбалюк І. О., Савчук А. Ю. Сталий розвиток туризму та рекреації: сучасні виклики й перспективи для України. Монографія, Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 211 с.
14. Пандемія COVID-19 та її наслідки у сфері туризму в Україні. Національна туристична організація України. 23.06.2020. URL: <http://www.ntoukraine.org/assets/files/EBRD-COVID19-Report-UKR.pdf> (дата звернення: 19.01.2025 р.)
15. Державний кадастр природних лікувальних ресурсів. Здобутки і перспективи: монографія. За ред. К. Д. Бабова, О. М. Нікіпелової, А. В. Мокієнко. Одеса : Фенікс, 2017. 150 с.

16. Офіційний сайт Державного агентства розвитку туризму. URL: <https://www.tourism.gov.ua> (дата звернення: 19.01.2025 р.)
17. Impact of the Russian offensive in Ukraine on International Tourism (2022). URL: <https://www.unwto.org/impact-russian-offensive-in-ukraine-on-tourism> (дата звернення: 19.01.2025 р.)
18. Барвінок Н. В., Барвінок М. В. Вплив російсько-української війни на туризм в Україні та перспективи його розвитку в майбутньому. Економіка та суспільство.
19. Овчинніков О. Заповідні території під час війни. Відновити міста буде простіше, ніж природу. Еко. Район. URL: <https://eco.rayon.in.ua/topics/514206-zapovidni-teritorii-pid-chas-viyni-vidnoviti-mista-bude-prostishe-nizh-prirodu> (дата звернення: 19.01.2025 р.)
20. Гембарська В. Війні проти дикої природи: росія знищує українські заповідники. Екополітика. URL: <https://ecopolitic.com.ua/ua/news/vijna-proti-dikoi-prirodi-rosiya-znishhuie-ukrainski-zapovidniki/> (дата звернення: 19.01.2025 р.)
21. Баранська К. Вплив війни на розвиток рекреації та туризм в Україні. Баранська Карина, Любченко Валентина. Розвиток туристичного бізнесу, економіки та підприємництва: виклики сьогодення : матеріали І всеукр. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти і молодих вчених, 26-27 вер. 2023 р., м. Дніпро. Дніпро : НТУ «ДП», 2023. С. 9-12.
22. Заблоцька О. В Україні пошкоджено 664 об'єкти культурної спадщини внаслідок вторгнення. Суспільне культура. URL: <https://suspilne.media/532069-v-ukraini-poskodzeno-664-obekti-kulturnoi-spadsini-vnaslidok-vtorgnenna-mkip/> (дата звернення: 19.01.2025 р.)
23. Войцеховський О. Нові пріоритети. Чому важливо розвивати туризм в Україні навіть під час війни. РБК-Україна. URL: <https://www.rbc.ua/rus/travel/novi-prioriteti-chomu-vazhlivo-rozvivati-1691070748.html> (дата звернення: 19.01.2025 р.)

24. Бортняк В. А., Дрозд О. Ю., Журавльов Д. В. та інші. Реабілітація внутрішньо переміщених осіб, біженців за межі країни, інших цивільних осіб, постраждалих від російської агресії в Україні. Правові, соціальні, економічні, медичні аспекти особливості організації під час воєнного стану. Київ: ВД “Професіонал”, 2022. 482 с.
25. Скриньковський Р. М., Петков С. В., Хмиз М. В. та інші. Вплив російсько-української війни на туристичну галузь в Україні та світі. International Scientific Journal “Internauka”, Series: “Economic Sciences”. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-9> (дата звернення: 19.01.2025 р.)
26. Волкова І., Науменко Ю. Розвиток рекреаційно-оздоровчого туризму в Україні. Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2016. С. 50–66.
27. Писаревський І. М. Туристично-рекреаційний потенціал як елемент конкурентоспроможності територій. І. М. Писаревський, К. К. Мелешко. Бізнес Інформ, 2019. № 12. С. 148-154. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2019_12_21 (дата звернення: 19.01.2025 р.)
28. Гедін М. Методичні засади оцінки туристичного потенціалу України в контексті євроінтеграції. М. Гедін // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія : Історія, економіка, філософія, 2021. Вип. 26. С. 87-99. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknlu_Ief_2021_26_10 (дата звернення: 19.01.2025 р.)
29. Князева Т. М. Культурологія туризму: особливості функціонування екотуризму в системі розвитку рекреаційного потенціалу національного природного парку. Матеріали науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця, 10-12 березня 2021 р. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2021/paper/view/11651> (дата звернення: 19.01.2025 р.)
30. Самодай В., Левковська Ж. Характерні особливості туристичного потенціалу України. Економіка та суспільство. 2023. No. (53).

URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-30> (дата звернення: 19.01.2025 р.)

31. Прокопишин-Рашкевич Л. М., Назаренко А. В. Перспективи розвитку туристичного бізнесу в Україні. Актуальні питання розвитку сучасної науки та освіти (частина I): матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 16-17 січня 2021 року. Львів: Львівський науковий форум, 2021. С. 63.

32. Єпик Л. І., Набієва Д. В. Сучасні напрямки рекреаційного туризму в Україні. Актуальні проблеми та перспективи розвитку агропродовольчої сфери, індустрії гостинності та торгівлі: тези доповідей III Міжнар. науково-практ. конф., 5 листопада 2024 р. Харків: ДБТУ, 2024. С. 335-336

33. Лівак П. Є., Полухін Ю. В., Стешиц А. В. (2022). Активний відпочинок: види і різновиди активного туризму та їх сутність. Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15, (7(152)), 79-83. URL: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.7\(152\).19](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.7(152).19) (дата звернення: 19.01.2025 р.)

34. Хомченко К. Стан та динаміка туристичних потоків в Україні. Вісник студентського наукового товариства «ВАТРА» Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2021. Вип. 127, 256 с.

35. Могущий В. (2024). Мобільні додатки як засіб просування туристичних дестинацій. Магістерська робота. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Географічний факультет. Кафедра географії та менеджменту туризму. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/11012> (дата звернення: 19.01.2025 р.)

36. Паньків Н., Гуменяк В. Діджиталізація туристичних маршрутів в Україні: сучасний стан та тенденції розвитку. Development Service Industry

Management. 2024. С. 253-267. URL: [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-5\(37\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-5(37))
(дата звернення: 19.01.2025 р.)

37. Нижниченко Я. Є. Світові тенденції управління відходами та аналіз ситуації в Україні. Актуальні питання економічних наук. 2024. Польський інститут туризму. URL: <http://www.intur.com.pl> (дата звернення: 19.01.2025 р.)

38. Правове регулювання туристичної діяльності в Україні: зб. нормативно-правових актів / під заг. ред. проф. В. К. Федорченка. Київ: Юрінком Інтер, 2002. 640 с.

39. Про внесення змін до Закону України «Про туризм»: Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2004. № 13. Ст. 180. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1282-15> (дата звернення: 19.01.2025 р.)

40. Про курорти: Закон України // Відомості Верховної Ради України. 2000. № 50. Ст. 435.

41. Про туризм: Закон України // Відомості Верховної Ради України. 1995. № 31. Ст. 241. (в редакції від 04.08.2011) URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=324%2F95-%E2%F0> (дата звернення: 19.01.2025 р.)

42. Програма розвитку і реформування рекреаційного комплексу Автономної Республіки Крим на 2012-2013 роки. URL: <http://www.crimea.gov.ua/programma-razvitiya-2012-2013> (дата звернення: 19.01.2025 р.)

43. Редін В., Решетов І., Ільчішина І. Курорти як ринок лікування та відпочинку. Часопис соціально-економічної географії. Міжрегіональний збірник наукових праць. 2009. №6. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Chseg/2009_6/Redin,Reshetov,Ilichishyna.pdf (дата звернення: 19.01.2025 р.)

44. Роїна О. М. Туристична діяльність в Україні: нормативно-правове регулювання. О. М. Роїна. 2-е вид., змін. та доп. К. : КНТ, 2006. 464 с.

45. Скабара Р. Передумови та основні напрями інвестування санаторно-курортного господарства Львівської області. URL: http://conftiapv.at.ua/publ/konferenciji_2011/section_5/peredumovi_ta_osnovni_napr_jami_investuvannja_sanatorno_kurotnogo_gospodarstva_lvivskoj_i_oblasti/11-1-0-825 (дата звернення: 19.01.2025 р.)
46. Сонячний Крим. URL: <http://sunnycrimea.com/> (дата звернення: 19.01.2025 р.)
47. Спеціалізований веб портал для спа-туристів. URL: <http://www.getawayspas.com> (дата звернення: 19.01.2025 р.)
48. Гапоненко Г. І., Василенко В. Ю. Перспективи використання технології блокчейну в туристичній галузі. Г. І. Гапоненко, В. Ю. Василенко // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». 2019. Вип. 10. С. 193–199.
49. Гуцол А.В. Інноваційні технології в туризмі. Навчальний посібник. Северодонецьк: ПП «Поліграф-Сервіс», 2015. 343 с.
50. Ільницька-Гикавчук Г. Я. Роль цифрових платформ в зростанні туристичного бізнесу. Вісник Хмельницького національного університету 2021, № 6, Том. 1. С. 232-234.
51. Кожухівська Р. Б. Digital-технології як основа розвитку туристичної діяльності в Україні. Р.Б.Кожухівська, В.О. Непочатенко Економіка та держава. 2020. № 7. С. 93–98.
52. Марусей Т. В. Діджиталізація туристичного сектору як інструмент розвитку в сучасних умовах / Т.В.Марусей// Ефективна економіка: електронне наукове фахове видання. 2020. № 8.
53. На Львівщині діє 150 туристичних маршрутів. URL: <https://dyvys.info/2013/07/29/na-lvivschyni-dije-150-turystychnyh-marshrutiv/> (дата звернення: 19.01.2025 р.)
54. На Львівщині розробили мобільний додаток для туристів. URL: <https://bazilik.media/na-lvivshchyni-rozrobyly-mobilnyj-dodatok-dlia-turystiv> (дата звернення: 19.01.2025 р.)

55. Офіційний сайт Інформаційного агентства УНІАН. URL: <https://www.unian.ua/tag/virtualniy-turizm> (дата звернення: 19.01.2025 р.)
56. Папп В. В. Вплив індустрії туризму на соціально-економічний розвиток регіону (на прикладі Закарпатської області) Сталий розвиток економіки. 2015. №3 [28]. С. 138-146.
57. Барна М. Ю. (ред.) Роль та значення індустрії туризму й гостинності у розвитку територій, громад, держави : монографія, Львів: ЛТЕУ, 2022. 264 с.
58. Токаренко О. І., Черемісіна Т. В., Бабіна Н. І. Цифрові технології у міжнародному туризмі та готельній індустрії. О. І. Токаренко, Т. В. Черемісіна, Н. І. Бабіна. Інфраструктура ринку, 2020. Вип. 44. С. 126–130.
59. Ян Пругло «Полтавщина». «У Полтаві презентували мобільний додаток віртуальних подорожей містом POLTAVAOPEN». Інтернет видання «Полтавщина». URL: <https://poltava.to/news/53076/> (дата звернення: 19.01.2025 р.)
60. Цвілій С. М., Бублей Г. А. Діджиталізація бізнес-процесів компаній з надання міжнародних туристичних послуг. International relations, part «Economic sciences», 2019, 1.20. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3765 (дата звернення: 19.01.2025 р.)
61. "Discover Ukraine" ("Відкрий Україну"). URL: <https://discover.ua/locations> (дата звернення: 19.01.2025 р.)
62. Александрович Н. О. Розвиток спортивно-рекреаційного туризму в Україні. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/text_2019_5_4 (дата звернення: 19.01.2025 р.)
63. Алієва А. Ю. Формування стратегічних пріоритетів сталого розвитку туристично-рекреаційної сфери на засадах інклюзивного зростання . А. Ю. Алієва. Економічний форум. 2020. № 3. С. 44–51.

64. Бейдик О. О. Рекреаційні ресурси України : навчальний посібник. 2-ге вид. доп. і перероб. О. О. Бейдик. Київ: Альтерпрес, 2010. 404 с.
65. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристичні ресурси України: методологія та методика аналізу. Термінологія, районування. О. Бейдик. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2001. 395 с.
66. Берест О. О. Особливості організації рекреаційної діяльності в системі фізичної культури та спорту. О. О. Берест. Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки. 2016. Вип. 72 (2). С. 67-71.
67. Величко В. Організація рекреаційних послуг. В. Величко. Харків : ХНУМГ, 2013. 202 с.
68. Волкова І. І. Розвиток спортивно–оздоровчого туризму в Україні. І. І. Волкова // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. 2014. № 1144, Вип. 3(1). С. 151-157.
69. Головня О. М. Соціально-економічні детермінанти розвитку міжнародного туризму та трудової міграції. О. М. Головня. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2020. № 2 (52). С. 39-52.
70. Гедін М. Аналіз потенціалу релігійного туризму в Україні/ М. Гедін // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія : Історія, економіка, філософія, 2020. Вип. 25. С. 73-91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknl_u_ief_2020_25_8 (дата звернення: 19.01.2025 р.)
71. Грабовський Ю. А., Скалій О. В., Скалій Т. В. Спортивний туризм: навчальний посібник. Ю. А. Грабовський, О. В. Скалій, Т. В. Скалій. Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2009. 304 с.
72. Демянчук О. Г., Єрко І. В., Войтович І. М., Єрко А. В., Войтович В. М. Методи та засоби підготовки в спортивному туризмі. О. Г. Демянчук, І. В. Єрко, І. М. Войтович, А. В. Єрко, В. М. Войтович. Фізичне виховання,

спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2019. № 3 (47). 47 с.

73. Державна служба статистики України: веб-сайт URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 19.01.2025 р.)

74. Дехтяр В. Д. Основи оздоровчо-спортивного туризму. В. Д. Дехтяр. Київ : Науковий світ, 2003. 203 с.

75. Джеджула О. М. Особливості кредитування молодіжного туризму в Україні. О. М. Джеджула. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2019. № 2 (42). С. 68-75.

76. Дребот О. І. Еколого-економічна оцінка рекреаційно-туристичного природокористування. О. І. Дребот. Агроекологічний журнал. 2020. № 1. С. 140-148.

77. Єрко А. В. Конструктивно-географічні засади організації спортивно-оздоровчого туризму Волинської області: дис. канд. геогр. наук: 11.00.11 – конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів. А. В. Єрко. Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, 2021. 249 с.

78. Єрко А. В. Поняття спортивно-оздоровчого туризму та його характерні риси. А. В. Єрко. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету. Серія: Географічні науки. 2013. № 6. С. 184–187.

79. Єрко А. В., Мельнійчук М. М., Єрко І. В. Найвища точка Волинської області, як об'єкт спортивно-оздоровчого туризму. А. В. Єрко, М. М. Мельнійчук, І. В. Єрко. East European Scientific Journal. 2021. № (65), Part 2. P. 35–40.

80. Єрко І. В., Чир Н. В., Єрко А. В. Теоретико-методологічні основи дослідження активного туризму. І. В. Єрко, Н. В. Чир, А. В. Єрко. Rozwój nowoczesnej edukacji s nauki – stan, problem, perspektywy: монографія. Konin; Użhorod; Kijów : Poswit, 2019. S. 65–75.

81. Ільїна М. В. Оцінка питомого природо-рекреаційного потенціалу регіонів України. Економіка. Управління. Інновації. 2011. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2011_2_19 (дата звернення: 19.01.2025 р.)
82. Ільїна М. В. Інтегральне оцінювання туристично-рекреаційної сфери територій різних типів. Економіка. Управління. Інновації. Серія : Економічні науки. 2013. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2013_2_31 (дата звернення: 19.01.2025 р.)
83. Імас Є. Розвиток спортивної інфраструктури як чинник залучення різних груп населення до оздоровчо-рекреаційної рухової активності. Є. Імас. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2022. № 4. С. 27-30.
84. Колос З. В., Підлужна О. Б. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону. З. В. Колос, О. Б. Підлужна. Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки. 2019. № 2. С. 107-114.
85. Ящук В. І. Методичні підходи до оцінювання рекреаційного потенціалу регіонів України. В. І. Ящук. Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Технічні науки. 2020. Вип. 23. С. 192-198.
86. Dredge D., Phi G.T.L., Mahadevan R., Meehan E. & Popescu E. Digitalisation in Tourism: Indepth analysis of challenges and opportunities. – Executive Agency for Small and Medium-sized Enterprises (EASME), European Commission, 2019.
87. Калініченко Сергій, Грібінник Андрій, Аврята Андрій. Вплив цифровізації туристичної інфраструктури на розвиток регіонального туризму. С. Калініченко, А. Грібінник, А. Аврята. Modeling the development of the economic systems. 2023. 1. С. 133-138.